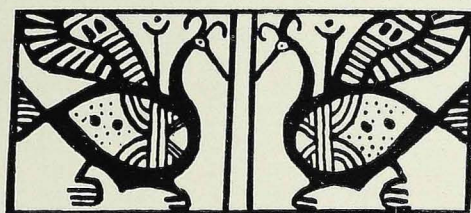

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΔΗΜ. ΧΑΜΠΙΟΤΑΙΔΗΣ, Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ, Α. SPIRE, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩ-
ΒΙΔΗΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ - ΤΣΟΥΛΛΗ, FR. NIETZSCHE, ΑΓΓΕ-
ΛΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ, ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΣ, Ν. ΣΠΑΝΙΑΣ, ΑΝΩΝΥΜΟΣ,
S. WEIL, ΗΒΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ΙΑΝΘΗ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ, ΠΙΤΣΑ
ΓΑΛΑΖΗ, ΕΙΡΕΝΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΑΔΑΜΙΔΟΥ, Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ,
ΠΤΘ. ΔΡΟΣΙΩΤΗΣ, ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΑΒΒΑ, ΚΤΙΡΟΣ
ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Α. ΒΟΡΕΑΔΗΣ, Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ.

98

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομῆ	£1,500 μίλς
Ἐτησία συνδρομῆ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	£2,000 μίλς
Ἐτησία συνδρομῆ ἑξωτερικοῦ	£2,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους	£0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜ. ΧΑΜΠΟΤΑΙΔΗ: Ἀπορία, Ὑποθήκη, Ἐξίσωση (ποιήματα)	29
Γ. ΒΑΛΕΤΑ: Ἡ Κυπριακὴ Λογοτεχνία (φιλολογικὸ θέμα)	30
Α. SPIRE (μετ. Μίμη Ἰακωβίδη): Πρωτὶ (ποίημα)	31
ΕΙΡ. ΠΑΝΑΓΗ-ΤΣΟΥΛΛΗ: Δυὸ ποιήματα	32
FR. NIETZSCHE (μετ. Ἀ. Παρθένη): Ποιήματα	32
ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΤ: Νύχτα παραμονῆς (διήγημα)	33
ΑΝΩΝΥΜΟΤ (μετ. Ν. Σπάρια): Σὲ ἓνα δάσκαλο (ἐπίγραμμα)	38
S. WEIL (μετ. Ἡθης Χριστοδοῦλου): Κενὸ καὶ ἀνταμοιβή (σκέψεις)	39
ΙΑΝΘΗΣ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΤ: Ποιήματα	40
ΠΠΤΣΑΣ ΓΑΛΑΖΗ: Δέντρα καὶ θάλασσα (ποίηματα)	41
ΕΙΡ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΤ-ΑΔΑΜΙΔΟΤ: Ἡ μέλισσα	42
Κ. ΒΑΛΕΤΑ: Ὁ Προμηθεὺς Δεσμώτης (διήγημα)	43
ΠΤΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Ὁ ποιητὴς Κύπρος Χρυσάνθης (ραδ. ὀμιλία)	45
ΧΡ. ΣΑΒΒΑ: Ὑφασματογραφία	46
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Τὸ πουλὶ τῆς συνείδησης	46
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ὁ διθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάτση	47
Α. ΒΟΡΕΑΔΗ: Τῆς Μυρτιώτισσας (ποίημα)	52

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Ἐπικήδαιοι ἄλογοι λόγοι, Ἀρχεῖα καὶ δημοσίευσή τους, Ἡ ξυλοπλαστικὴ τοῦ Νίκου Παπακωνσταντίνου, Θεμιστοκλῆς Δέσφης, Πολιτικὲς δηλώσεις ἀτοκλήτων ἀρχηγῶν, Κυριάκος Μάτσης, Ἡ «έορτὴ Ἑλληνικῶν λαϊκῶν χορῶν» — ΤΟ ΒΗΜΑ — Ἡ ἔθνικὴ συνείδησις (Ἐλευθερον Βῆμα), Τὰ οἰκονομικά μας ὅταν λυθῆ τὸ Κυπριακὸν (Κύπρος) — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Ἀ. Περνάση: Γ. Ἀναπλιώτῃ «Τὸ ξεκίνημα τοῦ Εἰκοσιένα» — Κ. Χρυσάνθη: Π. Λεοντίου «Ἐπιμαρτυρία», Θ. Κουγιάλῃ «Ἄλλ' ἴσως ὄχι», Ξ. Λυσιώτῃ «Ἀναδρομὴ», Ι. Χατζηφώτῃ «Ἱστορία τῆς Ἀλεξανδρινῆς Λογοτεχνίας», Μπάμπη Κλάρα «Δοκίμια», Δημ. Σταμέλου «Νεοέλληνες», Γ. Βερίτῃ «Ὁ ποιητὴς χθὲς καὶ σήμερα» — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία - Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1968

ΑΡ. 98

ΑΠΟΡΙΑ

Τὸ μπουμπούνι τοῦ μπαμπακιοῦ ὥριμασε στὸ πλάτεμα
τοῦ Ἀφρικανικοῦ ἡλιου
κι' ἀνοιξε κατάλευκο σὰν πρόκληση στὸ ἐβένινο κορμί τοῦ ἐργάτη.
Κι' ὁ νέγρος διαλογίζεται ἀπορημένος:
Πῶς συμβαίνει τοῦτο τὸ φυτό νὰ γίνεται λευκότερο ὅσο πιὸ πολὺ
τὸ χτυπάει ὁ ἥλιος
ἐνῶ τὸ κορμί μου γίνεται μαῦρο σὰν τὴν πίσσα;
Μὴ λυπᾶσαι, μαῦρε, τὸ κορμί σου εἶναι ὁ κάλυκας τῆς ψυχῆς σου
ποὺ εἶναι λευκότερη ἀπ' τὸ μπαμπάκι ποὺ ζηλεύεις.

ΥΠΟΘΗΚΗ

Βάλανε ὑποθήκη τὸν «Βυσσινόπηκο» τῶν ἰδανικῶν μας.
Κι' ἐπειδὴ οἱ ἰθύνοντες δὲ μπόρεσαν ν' ἀποπληρώσουν τὸ χρέος των
πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, πτώχευσαν.
Ὁ «Βυσσινόκηπος» βγήκε σὲ δημόσιο πλειστηριασμό
καὶ παρεδόθη στὸν τελευταῖο πλειοδότη.

Ντόκ - Ντόκ - Ντόκ...
—Σιγὰ ντέ μὲ τὰ τσεκούρια σας. Χτυπᾶτε πιὸ εὐγενικὰ τὰ δέντρα.

Γιατὶ κάθε κορμὸς εἶναι κι' ἓνα ὄστον ἐκ τῶν ὀστέων μας.
κάθε φλοιὸς σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας.

ΕΞΙΣΩΣΗ

Σήμερα ἔγινε μεταμόσχευση καρδιάς μαύρου σὲ στήθος λευκοῦ.
Δεχτή.
Ὅσοι γιὰ νὰ ποῦμε ὅτι ἐπῆλθε ἐξίσωση
πρέπει νὰ γίνει καὶ μεταμόσχευση καρδιάς λευκοῦ σὲ στήθος
μαύρου
Θάναι ὁμως ἔτοιμη τούτη ἡ καρδιά καὶ καθαρή
γιὰ νὰ μπῆ σὲ ἀθῶο μαῦρο στήθος;...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΜΠΟΥΛΙΔΗΣ

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(Φιλολογικά Θέματα)

Ἡ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ ν' ἀποκτήσει πληρότητα καὶ νὰ ἐκφράσει, σ' ὅλες τὶς κατακτήσεις τῆς, τὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, ἂν δὲν ἐξαντλήσει τὶς τοπικὲς λογοτεχνίες, ὅπλαδὴ τὴ λογοτεχνικὴ παραγωγή, ποὺ ἔχουν νὰ δεῖξουν διάφορα νησιά καὶ διάφορες περιοχὲς τῆς κατατμημένης γεωγραφικὰ καὶ διαφοροποιημένης ἱστορικὰ ἑλληνικῆς πατρίδας.

Ἐκ τῆς σταυροφορίας καὶ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς φραγκοκρατίας καὶ μέσα σ' ὅλη τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μετεπαναστατικὴ περίοδο, καὶ μέχρι σήμερα, βλέπουμε νὰ ἐπαναλαμβάνεται αὐτοῦσιο τὸ φαινόμενο τῆς ἀρχαιοελληνικῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἡ κατάτμηση τοῦ μείζονος ἑλληνικοῦ χώρου σὲ μικρὰ αὐτόνομα κρατίδια, σὲ ἐλάσσονες ἰδιόμορφες περιοχὲς, ποὺ ἀντιστοιχοῦν μὲ τὶς ἀρχαιοελληνικὲς «πόλεις». Ἡ κατάτμηση αὐτὴ σὲ μικρότερες περιοχὲς, δὲν εἶναι μόνο γεωγραφικὴ, γλωσσικὴ καὶ πολιτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὴ, μὲ τὴν ἔννοια, ὅτι τὸ καθένα, ἀπ' τὰ τμήματα αὐτὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἔχει δική του φυσιογνωμία καὶ βρίσκεται κάτω ἀπὸ διαφορετικούς ὄρους ἀνάπτυξης καὶ παραδοσιακῆς ἐπιβίωσης.

Ἐποὶ τὸ κάθε τμήμα τοῦ μεταβυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ συνεχίζει μιὰ δική του γλωσσικὴ καὶ ἔθιμολογικὴ κοινωνικὴ παράδοση, παρουσιάζει ἀνεξάρτητο χαρακτῆρα, εἶναι αὐθιπὸστατη μονάδα, ποὺ συνδέεται μὲ τὸ σύνολο τοῦ ἑλληνισμοῦ μόνο κατὰ τὰ γενικώτερα χαρακτηριστικά τοῦ ἔθνισμοῦ καὶ φυλετισμοῦ τῆς, ὅπλαδὴ τὴ γλῶσσα, τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἱστορικὴ συνείδηση καταγωγῆς, μὲ κυρίαρχο τὸ ἰδανικὸ τῆς ἀπελευθέρωσης ἀπ' τὸ ξένο ζυγὸ καὶ τῆς ἀνασυγκόλλησης μὲ τὴ μεγάλη πατρίδα.

Ἐκ τὴν ἄλλη πλευρὰ, στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὰ μετεπαναστατικά, ἡ διασπορὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ δημιουργεῖ τὶς μεγάλες παροικίες τῆς Βενετίας, τῆς Βιέννης, τῆς Τερνέσσης, τοῦ Ἰστροῦ, τῆς Σμύρνης, τῶν Κυθωνίων, τῆς Αἰολίδας, τῆς Αἰγύπτου. Ἐποὶ στὰ παλιὰ, ξεχωριστὰ καὶ κάτω ἀπὸ ἰδιόμορφες ἱστοριογεωγραφικὲς συνθήκες ἀναπτυσσόμενα τμήματα τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου, τῆς Κρήτης, τῆς Ρόδου, τῆς Ἠπείρου, τῆς Ἐπτανήσου, τοῦ Μοριά, τῆς Ρούμελης, τῆς Θεσσαλίας, ἔρχονται τὰ παροικιακὰ κέντρα, μὲ τὴ δική του τὸ καθένα φυσιογνωμία καὶ μὲ τὴ δική του προσφορά, νὰ προσθέσουν νέες μορφὲς καὶ νέες φωνὲς στὴν προϋπάρχουσα μεταβυζαντινὴ πολυφωνία καὶ πανοπερμία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς ἀνισόμετρης καὶ ἀνομοιόμορφης ἀνάπτυξης τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα στὸν ἱστορικὸ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ποὺ ἐπιδιώκει μιὰ σύνθεση τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν μεθοδολογικὰ καὶ στρεβλίζονται στὸ ἐρώτημα: πῶς θὰ γίνῃ ἐφικτὸ ν' ἀποδοθῇ μέσα στὴν ἐνότητά τῆς ἡ πολυμορφία αὐτὴ καὶ ἡ πανοπερμία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, δεδομένου ὅτι κάθε περιοχὴ ἔχει νὰ δεῖξει ὅχι μόνο μιὰ δική της πολιτικοκοινωνικὴ ἱστορία, ἀλλὰ καὶ μιὰ δική της γραμματολογία, μιὰ δική της πνευματικὴ ζωὴ μὲ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία καὶ μὲ ξεχωριστὴ ἱστορικὴ νομοτέλεια ἀνάπτυξης.

Ὅλοι περίπου οἱ μέχρι σήμερα φανερωμένοι ἱστορικοὶ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας παρατρέχουν αὐτὸ τὸ πρόβλημα καὶ παρασιποῦν ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἀφέλεια τὶς τοπικὲς λογοτεχνίες ἢ τὶς ἀναφέρουν μόνο τμηματικά, χωρὶς νὰ τὶς παρακολουθοῦν στὸ σύνολο τῆς προσφοράς καὶ τῆς ἱστορικῆς τους ἐξέλιξης, χωρὶς νὰ μᾶς δίδουν τὶς τοπικὲς ἰδιομορφίες στὰ κυριώτερα γνωρίσματά τους.

Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τοῦ παραμερισμοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία, ποὺ ἀποτελεῖ αὐθιπὸστατο σύνολο καὶ ἰδιόμορφο κύτταρο τῆς νεοελληνικῆς γραμματολογίας καὶ στὴν ἱστορικὴ τῆς ἀνάπτυξη ἀκολουθεῖ μιὰ δική της νομοτέλεια ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Μαχαιρᾶ μέχρι σήμερα. Εἶναι ἡ πιὸ ἀδικημένη περιοχὴ τῆς νεοελληνικῆς γραμματολογίας, ἐνῶ ἔχει νὰ δεῖξει ὄνματα καὶ ἔργα καὶ μορφὲς μνοδικῆς ἀξίας καὶ ἀφειτριάτικης σημασίας τόσο στὸν τομέα τῆς λαϊκῆς δημιουργίας — κοιτίδα τοῦ ἀκριτισμοῦ — ὅσο καὶ στὸν τομέα τῆς προσωπικῆς δημιουργίας στὴν ποίηση, στὴν χρονικογραφία καὶ στὸν πεζὸ λόγος.

Εἶναι ἡ περίφημη Σχολὴ τοῦ Μαχαιρᾶ καὶ τοῦ Βουστρώνιου καὶ τῶν δημοτικῶν πεζογράφων, ποὺ ἐγκαινιάζει πρωτοποριακὰ τὴ λογοτεχνία μας καὶ ἀποτελεῖ πᾶν ἄνδοξο ἀφειτριάτικὸ σταθμὸ τῆς. Εἶναι ἡ Σχολὴ τοῦ Πετράρχισμοῦ, ποὺ πρωτοφύτρεψε τὰ σπέρματα τῆς Ἀναγέννησης στὸν ἑλληνικὸ κῶρο. Εἶναι ἡ Σχολὴ τῶν Ροδινῶν, ποὺ λάμπρυναν στὰ μεταβατικά της δύσκολα χρόνια τὴ νεοελληνικὴ λογογραφία, ἀναντικατάστατο στὴν προσφορά τους. Εἶναι ἡ Σχολὴ τῶν ποιητάρηδων καὶ τῶν βάρδων τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου, ἡ Σχολὴ τοῦ Μιχαηλίδου καὶ τοῦ Λιπέρτη, ἡ Σχολὴ ποὺ στὰ νεώτερα χρόνια ἔδωσε πολὺ αἶμα στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία, στὴ νεοελληνικὴ δημοσιογραφία, στὴ νεοελληνικὴ ποίηση καὶ πεζογραφία, στὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ καὶ φι-

λολογία, με κορυφαίους φιλόλογους και κριτικούς, όπως ο ανεκτίμητος Σίμος Μενάρδος και ο χαλκέντερος Αιμίλιος Χουρμούζιος, ο επιστημονικώτατος Κ. Σπυριδάκης, παλαιότερα ο "Αδωνις Κύρου κ.ά. Βιβλία, εκδόσεις, περιοδικά, πνευματική ζωή δημιουργούν μία τεράστια σέ ογκο βιβλιογραφία. Όνόματα και έργα και μορφές παρουσιάζουν ένα επιβλητικώτατο πάνθεο. Με ποιό τρόπο θα συλλάβει αυτή τη δημιουργία — όχι μόνο την Κυπριακή, αλλά και τών άλλων τμημάτων του ελληνισμού—, και με ποιό τρόπο θα την εντάξει στη σύνθεσή της ή νεοελληνική γραμματολογία είναι ζήτημα μεθοδολογικό. φτάνει να μην την αγνοήσει. Να δείξει αυτή τη βλάστηση, έστω και σαν δάσος μέσα στην καρπορία της.

Έκείνο που πρωτεύει σήμερα είναι ή αναγνώριση του εδάφους και ή συνειδητοποίηση του προβλήματος από τους ιστορικούς της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Προσωπικά έγω πρώτος αντιμετώπισα σέ όλη την έκταση αυτό το πρόβλημα στην «Επίτομη Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» (Αθήνα 196), παρουσιάζοντας ξεχωριστά μέσα σ' ένα γενικό πλαίσιο και καταριθμώντας τις μορφές και τις κατακτήσεις της Κυπριακής Λογοτεχνίας. Τώρα που έχω εξαντλήσει την έρευνα τών τοπικών λογοτεχνιών του νέου ελληνισμού θα μπορέσω να δώσω στή μεγάλη μου γραμματολογία, να εντάξω και να αξιοποιήσω συνθετικά την Κυπριακή Λογοτεχνία σέ όλη της τη διαδρομή και σ' όλη της την προσφορά. Έχω στή διάθεσή μου αξιόλογα βοηθήματα τών νεωτέρων και παλαιότερων Κυπρίων κριτικών και φιλόλογων. Έχω τα Κυπριακά περιοδικά, που όλο τα συμπληρώνω. * Έχω τις ιστορίες της παιδείας στην Κύπρο, τις λαογραφικές συλλογές. Άνεπανάληπτη ή μορφή του Άθανασίου Α. Σακελλαρίου και του Μενάρδου αργότερα. Στάθηκε το έργο τους θεμελιωτικό. Άνοιξε δρόμους στίς Κυπριακές

λαογραφικές και ιστορικές σπουδές.

Μεγάλη άνθηση σημειώνει ή Κυπριακή λογοτεχνία και διανόηση στά χρόνια του Μεσοπολέμου. Η δημιουργική της πνοή προβάλλεται από σοβαρώτατα περιοδικά με πληθώρα αξιολόγων εκπροσώπων σ' όλα τα είδη του λόγου, ποίηση, πεζογραφία, κριτική, μελέτη, έρευνα, δοκίμιο. Δέν θ' αναφέρω όνόματα, περιορίζομαι μόνο σέ γενικές διαπιστώσεις. Η Κυπριακή Δημοκρατία έδωσε νέα ώθηση στην ανάπτυξη της Κυπριακής λογοτεχνίας και ιστορικής έρευνας με βιβλιοθήκες, εκδόσεις επιστημονικών περιοδικών, ιδρύματα Κυπριακών σπουδών, μουσεΐα κλπ. Πολύ γρήγορα θα χαιρετίσουμε και την ίδρυση Κυπριακού Πανεπιστημίου. Η προσφορά σ' όλους τους τομείς είναι πολύτιμη και τό ύλικό περιμένει τη συνθετική του αξιολόγηση σέ πανελλήνια προβολή. Άπ' αυτό τό τεράστιο ύλικό της Κυπριακής βιβλιογραφίας τί θα μπορέσει να παρουσιάσει στή σύνθεσή της μία γενική γραμματολογία του νέου ελληνισμού; Τόν άφρό. Τις κορυφές. Τό πνεύμα και την ψυχή της Κυπριακής Σχολής, αλλά και τις κατά μέρος μορφές της. Τις ποιότητες και τις ιδιομορφίες της. Άν γίνει ανάγκη και δέν με πάρουν οί αναλογίες στά πλαίσια του γενικού έργου, ίσως, άν βοηθήσουν οί περιστάσεις, άφιερώνω όλόκληρο τόμο στην Κυπριακή λογοτεχνία. Ό τόμος αυτός θα είναι, όπως λέν στή φωτογραφική, μία θαυμαστή «λεπτομέρεια» ενός πολύμορφου συνόλου.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

* Άπ' αυτή τη θέση εύχαριστώ όλους τους συν-αδελφούς της Κύπρου, που πρόθυμα με βοήθησαν και με βοηθούν στό έργο μου, ξεχωριστά τόν Κ. Σπυριδάκη, τόν Κύπρο Χρυσάνθη, τόν Κώστα Κύρρη, Θεόδωρο Παπαδόπουλο, τόν γυμνασιάρχη κ. Κυριάκο Χατζηζωάννου κ.ά.

ANDRÉ SPIRE

Π Ρ Ω Ϊ

Τό παλληκάρι ζυγίζει τη μεγαλοπρέπεια.

Ή κόρη τό κατώφλι ακουπίζει.

Ό άνεμος κουνά την τριανταφυλλιά.

Ή πόρτα άνοίγει, ό σκύλος γαυγίζει.

Πάνω στά κλαδιά της μυρικής

Ό μελισσοφάγος κράζει με την ξερή φωνή του.

Οί γαλατιέρες ήχοϋν.

Ό ψωμάς βάζει τό ψωμί του.

Ένα μπράτσο γυμνό σπρώχνει τό παραθυρόφυλλο.

Στόν οϋρανό τόν κατακομματιασμένο από δέντρα

Ένα σύννεφο μώβ ζεφτίζει.....

Στάλες της βροχής πέφτουν στόν κήπο.

Μετ. ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΟΛΗ ΜΙΑ ΠΙΚΡΑ

Κοιμήθηκα. Κι είδα πώς πέρασες τ'αχάτες
 τὸ κατώφλι τῆς πόρτας μου. Ἐνα
 μάτσο τριαντάφυλλα σπαρταροῦσαν στὰ χέρια σου.
 «Εἰρήνη». Εἶχες τὸ βλέμμα σὰν ἀκοπο νούφαρο.
 Μὰ ἐγὼ εἶχα μιὰ ρυτίδα στ' ἀκρόχειλο. Ὅλα
 τὰ σύννεφα εἶχαν σταθῆ στὴ ματιά μου. Οἱ λέξεις παράδερναν
 στὸ πέλαγο τοῦ στήθους μου: («Ἀγόρι μου».)
 Χαμήλωσες γέροντας ν' ἀκούσης καλύτερα
 — γονάτισες.

Ποῦ ν' ἀκουμποῦσες; Τὸ σῶμα μου ἦταν μιὰ πελώρια πληγὴ κι ἡ ψυχὴ μου
 ὅλη μιὰ πίκρα.

ΗΤΑΝ ΗΜΕΡΕΣ

Ἦταν ἡμέρες ποῦ μοῦ ἔλειψαν ὅλα. Θαρροῦσα πὼς ἔσθησε ὁ ἥλιος καὶ μιὰ
 ἀναστρὴ νύκτα βασιλεψε ἔξω καὶ μέσα μου.
 Μοῦ ἔμεινε μέσα στὰ χέρια ἡ ἐγκατάλειψη μόνο.
 Δὲν ἤξερα ἂν τὸ ἄλλο πρωὶ θὰ ὑπῆρχα.
 Σὰν νὰ εἶχαν ὅλα τελειώσῃ. Ἄπὸ πάνω μου πέρναγαν οἱ μεγάλες βροχές καὶ ὁ ἀδέκαστος
 ἥλιος. Ἦταν ἡμέρες ὀδύνης. Κάποτε
 ὅλα διαβῆκαν, τραβῆσαν στὸ βάθος, χαθῆκαν. Ἄπόμεινε μόνο
 ὀκκιμασμένη
 ἡ καρδιά μου βαθειὰ ὅσο ποτέ, ὅσο ποτέ ἄλλοτε μεγάλη.
 Μ' αὐτὴν θὰ σοῦ φτιάσω ἓνα κύκλο ἀπὸ φῶς
 γιὰ νὰ μὴ ζεχειλίση ποτέ ἔξω καὶ μέσα σου
 ἐκείνη ἡ ἀναστρὴ νύκτα.

Καίμακλι, 1968.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ—ΤΣΟΥΛΛΗ

FRIEDRICH NIETZSCHE

ΣΤΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ

Στενές ψυχές πῶς μοῦ εἶναι μισπητές:
 οὔτε καλὸν οὔτε κακὸ κρύβουν ποτές.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ

«Προκαταλήψεις τοῦ Θεοῦ ἔναι τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ»
 — τὸ φίδι μίλησε κ' εὐθὺς σύρθηκε πέρα βιαστικό.

ΟΠΟΙΟΣ ΠΟΤΕ ΠΟΛΛΑ ΕΧΕΙ ΝΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΕΙ...

Ὅποιος ποτέ πολλά ἔχει νὰ εὐαγγελιστεῖ,
 πολὺ καὶ μέσα του βαθιὰ σωπαίνει.
 Ὅποιος ν' ἀνάψει κεραυνὸ ἔχει ἐπωμιστεῖ,
 σύννεφο πρέπει γιὰ καιρὸ νὰ μένει.

ΔΥΣΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΗΦΑΝΟΥ

Εἶναι περήφανος, γι' αὐτὸ μισεῖ καὶ μένα τ' ἄλογο
 του ἀκόμα, ποῦ τ' ἀμάξι του μπροστόϊσα τραβολουῶ!

ΚΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΩΡΑΙΟ ΑΚΟΜΗ ΣΩΜΑ — ΕΝΑ ΜΑΓΝΑΔΙ...

Καὶ τὸ πιὸ ὠραῖο ἀκόμη σῶμα — ἓνα μαγνάδι
 μόν', ὅπου τ' ὠραιότερο — κρύβεται ντροπαλό.

ΕΠΙΚΤΗΤΕΙΟΝ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑ

Μοῖρα, σ' ἀκολουθῶ! Καὶ νὰ μὴν τό ἴθελα,
 θὰ ὄφειλα πάλιν ἔστω καὶ στενάζοντας!

Μεταφραστὴς ἀπ' τὰ Γερμανικά: ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ

ΝΥΧΤΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Έκει πάνω, σπὴν ἀπόμειρη συνοικία τῆς πόλης, ἡ νύχτα δὲν κατέβαινε ἀπόψε κουβαλώντας τ' ἀστραφετερά φῶτα τῶν λεωφόρων. Οὔτε κι ἔσερνε μαζί της τὴν πολύβουη κίνηση τῶν αὐτοκινήτων. Ἐπεφτε σκοτεινὴ καὶ σιωπηλὴ, σὰν διακριτικὴ κυρία ποὺ μπαίνει κρυφὰ στὴ γκαρσονιέρα τοῦ φίλου της.

Στὸ φοιτητικὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι ἦρθε ξαφνικὸ καὶ θολό, σὰ νὰ τὸ κυνηγοῦσε κάποιος ἄριστος ἴσκιος. Ὁ Μπαρλάς σηκώθηκε κι ἀναψε τὴ λάμπα. Ἐνα δισταχτικὸ φῶς γλίστρησε τότε πάνω ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ ξάπλωσε δῶ, στὸ τραπέζι, δείχνοντας ἕνα σωρὸ κοντρά βιβλία. Ὁ νέος στάθηκε λίγο ἀμήχανος, σὰν παραξενεμένος μὲ αὐτὸν τὸν ἀπρόσμενον ἐπισκέπτη ποὺ τὸν ἔδιωξε τις βραδινὲς ὄνειροπολήσεις. Ἐστερα ζύγωσε νωχελικὰ στὸ παράθυρο, τ' ἄνοιξε.

Ἡ γιορτάσιμη καταχνιά, ποὺ τύλιγε σὰ φωτοστέφανος τὴ νυχτερινὴ πολιτεία, ἔφερε μέσα του κάτι σὰν ἀνακούφιση. Ἀνάσανε βαθιὰ καὶ ἡ καυτὴ του ἀνάσα ξεχύθηκε, μὲ τὴ ματιὰ του μαζί, σὲ ὄλο τὸ μᾶκρος τῆς βραδινῆς εἰκόνας, ἀλάφρωσε καὶ δροσίστηκε. Τὰ πολύχρωμα φῶτα, ποὺ κάρφωσαν τὸ σκοτάδι νὰ μὴν προχωρήσει, οἱ ἀπέραντοι, μακρινοὶ δρόμοι, ποὺ κομμάτιαζαν τὰ μουντὰ συγκροτήματα τῶν σπιτιῶν καὶ τις συνοικίες τῶν δένδρων, οἱ ἀχνές, ὀριζόντιες φωτοδέσμες, ποὺ μάντευες πίσω ἀπὸ τὰ κλεισμένα παντζούρια, οἱ κεραμητῆς στέγες, ποὺ παρακάτω ἀπλώνονταν ἴσιες, ἡ ἀνάερη σιλουέτα θυζαντινῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ φαρδῆς, τιμεντένιος τροῦλλος τῆς Ἐκθεσης, παραδῶθε ἡ ἀπλὴ ὑπόψια τοῦ Πύργου, ποὺ χανόταν μὲ τὴ σημαία του κρυμμένος ἐκεῖ πίσω, ἄριστερά ἡ κρουστάλλινη θάλασσα, οἱ γιρλάντες τῶν καραβιῶν, παραπίσω ὁ ἄμετρος ὀρίζοντας καὶ ἡ ἀπεραντοσύνη... Καθὼς τ' ἀντίκρυζε χορταστικὰ ὅλα, ταξίδεψε γιὰ λίγες στιγμὲς σ' ἕναν ἄλλον, ὄνειρεμένο κόσμο, ἀσύλληπτο, μακρινό. Κι οἱ πεζὲς ὥρες του γέμισαν ποίηση...

Δυὸ ἀβρὲς στάλες, ποὺ ράντισε τὸ ἀγέρι τῆς χειμωνιάτικης νύχτας, ἦρθανε καὶ στρογγυλοκάθισαν πάνω στὰ μάγουλά του. Ἐσυρε μηχανικὰ τὸ χέρι, τις σκούπισε. Τὸ ὄραμα εἶχε χαθεῖ ἀπὸ μπρός του, δὲν τῶνιωσε πιά, δὲν τῶνιωσε... Τὸ ταξίδι τελείωσε, ὁ Μπαρλάς εἶχε γυρίσει στὸ φοιτητικὸ του κρῦο δωμάτιο. Κατάλαβε πὼς ἔπρεπε νὰ κλείσει. Μαντάλωθηκε κι εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς τὸν ἔκλεισαν πάλι σὲ μιὰ φυλακὴ. Μὰ ὁ νοῦς του, ἀνυπόταχτος, ζαναταξίδευε συνέχεια ἔξω, σπὴν μερμηγκιά ἐκεῖ κάτω, ποὺ ἔδιωχνε μὲ σήμαντρα τὸ γερασμένο Χρόνο μὲς ἀπὸ τις ζεστὲς αἰθούσες τῶν κοσμικῶν κέντρων, ἀπ' τὰ πελώρια τραπέζια τῶν οἰκογενειακῶν συγκεντρώσεων, ἀνάμεσα σὲ πιοτὰ, σ' εὐχὲς καὶ σὲ χάχανα. Δυὸ, τρεῖς στίχοι τριγυρίζουν σπὴ μνήμη του. Ἦταν δικοὶ του; Ἦτανε ξένοι; Ποῦ νὰ θυμᾶται πιά! Μὰ νομίζει πὼς θρηνοῦσαν σὲ κροταλιστοὺς δεκαπεντασῦλλαβους τὴν ἀνθρώπινη ἀπερισκεψία: «Σὲ διώχνουμε μὲ σήμαντρα καὶ σὲ ξεπροβοδοῦμε μὲ γιορτινές, ἄγριες χαρὲς, Χρόνε Παλιέ, ποὺ χάνεσαι στὰ βᾶθη τῶν αἰώνων», κάπως ἔτσι. Καὶ δὲ βλέπουμε, συνέχιζε καταπικραμένος ὁ θυμόσοφος στιχοπλόκος, πὼς νέα ρυτίδα θὰ βγεῖ ν' αὐλακώσει τὸ πρόσωπό μας...

«Ὀπτηνὴ φιλοσοφία λαϊκοῦ περιοδικοῦ», σκέφτηκε ὁ Μπαρλάς. Καὶ χαμογέλασε, ὀλότελα μέσα του, μὲ τὸ πρόσωπο παγωμένο, ἀσάλευτο. «Τὸ μόνο ποὺ βλέπω καὶ ζῶ αὐτὴ τὴ στιγμή, εἶναι τοῦτο: πὼς ἐνῶ ἔξω φρουμᾶζει ὁ θόρυβος κι ἡ ζῆφ, ἐγὼ στέκω ἐδῶ μόνος, ἀπόμειρος, περιφρονεμένος, σὰ μικρὸ λεπτοκαμωμένο ἀγόρι, ποὺ τὸ ἄψαν ὄλοι μακριὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο τους πανηγύρι)... Κι αὐτὴ ὅμως ἡ σκέψη, ἡ παρομοίωση προπαντός, τοῦ φάνηκε πάφτηνη: «ρομαντικὴ σελίδα τοῦ περασμένου αἰώνα. Κατάλοιπο ἀπὸ ἐφηβικὰ διαβάσματα ἐπαρχίας», τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ πρωτεουσιάνικο «Οἰκογενειακὸ» τὸν περιμένε ἀνοιγμένο:

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Νόμος 2228 «Περὶ Διαζυγίου»

Τοῦ ρίχνει μιὰ λοζὴ ματιὰ, σουφρώνει τὰ χεῖλη καὶ τὰ κλείνει μ' ὀργή. Ἡ γροθιά του σφραγίζει τὸν παχὺ τίτλο τοῦ ἐξωφύλλου του καὶ ἀπλώνεται ἰδρωμένη ὡς παραπάνω, στὸ τετράσοφο ὄνομα τοῦ καθηγητῆ. Χαμογελάει ξανά μέσα του — κι εἶναι ἕνας νέος σπασμός, ποὺ ξαναφῆνει ἀσάλευτο τὸ πρόσωπό του.

Ἐνας παραξενεμένος, ἀμίλητος κύριος τὸν ἀντικρίζει μὲς ἀπ' τὸ μισοσκόταδο. Μοιάζει σὰ νὰ ἔχει ἀρπάξει αὐτὸς τὴ γροθιά.

—Εἶναι νὰ γελάς, μурμουριζει σαστισμένος ὁ νέος.

—Νὰ γελάς ἢ νὰ κλαῖς; συμπληρώνει αὐστηρὰ ὁ καθηγητής.

Καί τεντώνει έτσι τὸ χέρι κατὰ τὴ μεριά τοῦ βιβλίου, σὰ νὰ ζητάει νὰ τὸ προστάξει ἀπὸ νέα γροθιά.

Ὁ Μπαρλὰς τὸν παραμερίζει μ' εὐγένεια, ἓνα «παρακαλῶ» εἶναι στὸ στόμα του, τὸ ψιθυρίζει κιόλας βαθιά μέσα του καὶ ἀνοίγει μονομιᾶς τὸ βιβλίον.

«Τὸ σημειῶνω, τὸ σημειῶνω αὐτό!» ἀκούγεται βραχνή μιά φωνή. Καὶ ὁ σοφὸς ὁ καθηγητὴς κουμπώνεται, προτείνει κάπως τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ — ἀπειλώντας τάχα ἢ εὐχαριστημένος; — σιάζει ἀνάλαφρα μὲ τ' ἄλλο του χέρι τὴ μεταξωτὴ, φαρφουρνιὰ ἄγραφατά του καὶ ὀδεύει κατὰ τὴν πόρτα.

«Στὸ καλὸ! σκέφτεται φωναχτὰ ὁ νέος. Ποῦ θὰ μοῦ πᾶς; Θὰ σὲ φάω!»

Καὶ σκύβει ἀποφασιστικὰ στὶς σελίδες.

Μὰ εἶναι ὀλοφάνερο πιά πῶς δὲν ἔχει νοῦ νὰ διαβάσει ἀπόψε. Τοῦ κάκου τὸν κυνηγὰει ἡ τετράσση πανεπιστημιακὴ πινακίδα:

«.....ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Γραπταὶ πτυχιακὰ

Τετάρτη 19 Φεβρουαρίου 1969

116) Μπαρλὰς Κωνσταντῖνος)

Ξαναχτυπάει γροθιά, κλείνει ξανά τὸ βιβλίον, ἀπομένει ἀσάλευτος ὅπως κι ἡ σκέψη του, ποῦ τὴ νιώθει ὑποσυνειδητὰ νὰ καλπάζει ἀλλοῦ, σὰν ἀτίθασο κι ἀνημέρωτο ζῶν. Ὅχι, δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσει ἀπόψε. Μιά ὑπουλη, ζαφνικὴ μαχαίριά τοῦ ἔχει ματώσει βαθιά τὴν καρδιά· καὶ ἡ σκέψη του, ἔτσιδὰ ἀπροσδόκητα, νομίζει πῶς ἐγίνε ἀγριοπερίστερο πληγμένον, ποῦ ψυχοραγεῖ κοντὰ σὲ πηγή. Νιώθει κάτι σὰν τρόμο, μίαν ἐξουθένωση. Ἐνα κοπάδι ἀπὸ πενιρασμένους λύκους πρέπει νὰ χύμπζε μέσα του καὶ τοῦ τρώει λαίμαργα τὰ σωθικά, χιλιάδες βάνδαλοι ὄρμησαν στὴ ζωὴ του καὶ βάλθηκαν νὰ γκρεμίζουν, εἰρηνικὰ καὶ ἀθόρυβα, τοὺς γυάλινους πύργους τῶν ὀνείρων του. Κι αὐτὸς στέκει ἀσάλευτος καὶ προσμένει, ὀνειροπόλος τῆς ἀκροποταμιάς... Τί προσμένει, καθὼς νιώθει τὰ δευτερόλεπτα νὰ περνοῦν κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο; Οἱ γυάλινοι πύργοι ἔχουνε σπάσει, τὰ νερὰ ἔχουν τῶρα κυθεῖ μέσα στὴ θάλασσα, χάθηκαν... Γίνεται νὰ γυρίσουν πίσω; Ἡ πληγὴ μέσα του, ποῦ αἰμορροεῖ ἀσταμάτητα... Τὸ ἀγριοπερίστερο, ποῦ ξεψυχάει κοντὰ στὴν πηγή, οἱ γυάλινοι πύργοι, ὁ Χρόνος, ἡ προσμονὴ καὶ ἡ ἀκροποταμιά... Κάθε δευτερόλεπτο τῆς γριάς τούτης χρονιάς, ποῦ ἀποχωρεῖ μὲς ἀπὸ τὸν ἀνάκουστο θόρυβο τῆς πολιτείας, παίρνει ἐντὸς του μιά σημασία παράξενη, σὰν τάχα νὰ ἐτοιμάζει μιά καινούργια κοσμογονία. Γιὰ ποῖον ὅμως, γιατί; Κι ἀπὸ ποῖον; Δὲν ξέρεي καλά, δὲν μπορεῖ τίποτα νὰ ξέρει. Κι ὠστόσο προσμένει — προσμένει κι αὐτὸς, καθὼς οἱ ἀπέζω... Τί ἀκριβῶς; Καὶ γιατί πιά;

Ἰψώνει τὰ χέρια, πιάνει τὰ ἰθρωμένα μελίγνια του: νιώθει τίς φλέβες τους νὰ σφυροκοποῦν, ν' ἀποτυπώνουν τὸν ἀνώμαλο χτύπο τους καὶ στὶς δυὸ του παλάμες. Ἡ κατάσταση ἔχει φτάσει στὸ μὴ παρέκει. Δὲν τὸ σκέφτεται, τὸ ζεῖ μόνο, σὲ ὅλη τὴν ἔντασή του. Μπερδεμένες οἱ σκέψεις, θολὰ κι ἀκαθόριστα τὰ συναισθήματα ποῦ τὸν πλημμυρίζουν.

Καὶ ζαφνικὰ, κατιτὶ σὰν κεραυνός: ἡ μορφὴ μιᾶς γυναίκας, τὸ λαμπρὸ ὄνειρο ποῦ ὀδηγοῦσε κάποτε τὸ ἡφαιστειο τῆς δραστηριότητάς του, ἡ γυναίκα, ποῦ γύρω στὴν ὑπαρξὴ της εἶχε τυλιγεῖ τὰ ἐφηβικὰ ὄνειρά του.

Θυμᾶται μὲ πόση θέληση, μὲ πόσο πείσμα ριχνόνταν ἄλλοτε στὴ μελέτη, μὲ πόσον αὐτοκυριαρχία ροφούσε τίς κρύες σελίδες τῶν βιβλίων, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τρέξει, τὴν ἄλλη μέρα τῶν ἐξετάσεων, σ' ἐκείνη. Καὶ νὰ τῆς πεί, μ' ἀφέλεια γαιδική:

—Πέρασα, χρυσή μου, τ' ἀκούς; Πέρασα!

Στοργικὸ φιλὶ μάνας σφράγιζε τὴν ἐπιτυχία του.

Μιά γαλήνη ἀπλώνεται ζαφνικὰ μέσα του. Ἡ τρυφερὴ θύμηση βάζει τίς σκέψεις σὲ κάποιο ρυθμὸ. Ἦταν βράδι, θυμᾶται. Τὸ λεωφορεῖο, ἀγκομαχώντας, ζύγωνε πρὸς τὸ τέρμα, ἐδῶθε μεριά, κατὰ τὸ Βαρδάρι. Ἐνα φῶς νυσταγμένον ἄχνιζε στὸ σκοτάδι. Ἐκεῖ στὴν ἐξοδὸ, καθὼς τὸ πλῆθος σπρωχνόταν γιὰ νὰ κερδίσει τοὺς δρόμους τῆς νύκτας, δυὸ νεανικὰ χέρια συμπλέχθηκαν σὲ μίαν ἐπαφὴ τῆς στιγμῆς, ζήτησαν ἀμέσως συγγνώμη καὶ χώρισαν. Ἦταν ὁ πρῶτος χαιρετισμός. Ὁ δεύτερος ἦταν στὸν κῆπο, ἓνα πρῶνὸ χλιαρὸ, ἀνοιξιᾶτικο. Ἐκείνη καθόταν ὀλόμονη σ' ἓνα παγκάκι καὶ διάβαζε. Ὁ ρομαντικὸς πύργος προστάτευε τὸν ὥραιο της, ἀνύπαρξτο κόσμον: ἰππότες, μαρκήσιους, μονομαχίες... Τ' ἀεράκι φυσοῦσε ἀνάλαφρα, τὰ πουλιὰ κελαποῦσαν στὰ θεόρατα δέντρα κι οἱ παραμάνες δίπλα της ἐπλεκαν τὰ σθησιμένα τους ὄνειρα. Μὰ ἐκείνη δὲν ἦταν ἐδῶ, δὲν ἔβλεπε τίποτα· ζοῦσε στὸν δικὸ της κόσμον, διάβαζε. Ξαφνικὰ, ἔνιωσε νὰ πασπατεύει τὸ δέρμα

της ή ίδια εκείνη άνατριχίλα, ή έπαφή τῶν χειρῶν στήν έξοδο τοῦ λεωφορείου...

“Ένα μούδιασμα στήν καρδιά.

Κάποιος, ὦ ναι, θάπαιρνε ὄρκο πῶς ἦταν ὁ ἴδιος, τή ζύγωση θαρρετά. Καί χαμογελοῦσε, γιατί, ἀλήθεια, χαμογελοῦσε; Δέ γνωρίζονταν δά, ἄς σταματοῦσαν τ’ ἀστεία. Θά σπκωνόταν καί θάφευγε, ὁ κύριος ἔπρεπε νά τό ζέρει: θά σπκωνόταν καί θάφευγε! Τήν εἶδε μάλιστα πού ἀναδεύτηκε στό παγκάκι. Μά κείνος – ὦ θε μου, πῶς τόλμψε; – θρο- νιάστηκε δίπλα της.

— Διαβάζετε; τή ρώτησε, χαμογελαστός πάντα.

‘Η φωνή του τήν ἄγγιξε σάν μιὰ ἀπαλή νότα. Κι ή νέα δέν ἤξερε πιά τί νά κάμει: νά φύγει; νά σιωπάσει; νά μείνει; Τόβλεπε στήν ὅλη της στάση, στό νεῦρο, στήν ταραχή της.

— Μάλιστα! τοῦ κάνει στό τέλος.

Καί σέ λίγο, ποζάτη:

— ‘Ὡστόσο, τ’ ἀριστουργήματα μόνο, καθώς βλέπετε...

Καί τοῦ δείχνει ένα βιβλίο κομψό, μέ ὀλόχρυσά γράμματ’ ἀπέξω:

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ»
ΤΑ 100 ΑΘΑΝΑΤΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΝΕ «Ο ΑΡΧΙΣΙΔΗΡΟΥΡΓΟΣ»...

— Διαβάσατε (“Ὁνέγιν;») τήν ζαναρωτάει ἀνέλπιστα. Καί τό χαμόγελο δέ λέει νά σβή- σει ἀπό τά χεῖλη του.

— Πῶς τό εἶπατε;

— Πούσκιν... ‘Αλεξάντρ Σεργέεβιτς Πούσκιν...

Τί ἦτανε πάλι αὐτό; ‘Η νέα ξεροκατάνει, τοῦ κάνει ένα χαμόγελο φωτογραφίας, κοκκινίζει — καί ὕστερα σωπαίνει.

— Δέν τόν διαβάσατε; ζαναλέει, περίεργος τάχα, ἐκείνος. Παράξενο! Καί μ’ αὐτό ἀκόμα, δέν ἔπαψε, ζέρετε, νά εἶναι ένα μικρό ἀριστούργημα...

— Μυθιστόρημα εἶναι; τόλμψε νά ρωτήσει αὐτή.

— Μάλιστα, ἔμμετρο μυθιστόρημα, λίγο παλιότερο ἀπό τόν ‘Ὁνέ... Τό μετάφρασε πρό- περσι ἕνας δικός μου, ἕνας φίλος μου ἀπό τήν ‘Αθήνα. Καί τό ἔχω διαβάσει ἐνενηντά φορές, σχεδόν τό ζέρω ἀπέξω...

Παίρνει πόζα, ἀνοίγει τά χέρια κατὰ τή θάλασσα, ἀπαγγέλλει:

*Ποῦ νᾶστε; ‘Αποκριθῆτε μου, θεές μου!
‘Ακοῦτε τή θλιμμένη μου φωνή;*

‘Η φωνή του εἶναι στ’ ἀλήθεια θλιμμένη, ἔτσι ταιριάζει στό στίχο — κι ἔχει μιὰ ζέστα, ένα ποιητικό πάθος πού ἔρχεται — βαθύ σάν παράπονο — ἀπό μέσα, μαζί μέ τήν κοφτή του ἀνάσα. ‘Η κοπέλα ἔχει ἀνοίξει τόσα τά μάτια, τό στόμα της χάσκει καθώς τόν ἀκούει:

*Πέστε μου, σέ ποιᾶν ἐρημιὰ πλανιέστε,
σέ ποιούς παιᾶτε ἀνθούς ἔαρινούς;*

Ξαφνικά σωπαίνει, γυρίζει καί τήν κοιτάζει κατὰματα. Τό χαμόγελο ἔχει πιά σβήσει ἀπό τά χεῖλη του.

— Λοιπόν; Αὐτό ἦταν ὄλο; ζαναρωτάει ἐκείνη σά νά συνέρχεται, ἔτοιμη λές νά τόν περπαίξει.

— Αὐτό...

Τόν κοιτάζει κι αὐτή βαθιά μέσα στό μάτια, εἶναι τόσο κοντά, ἀντικρίζει μέσα στίς κόρες τους τό μικροσκοπικό εἶδωλό της, μοιάζει σά νάχει τρομάζει, ξεμακραίνει λίγο τό πρόσωπο, ἀποθέτει τό βιβλίο της στό παγκάκι. Τήν ἴδια στιγμή νιώθει τό χέρι του νά τήν ἄγγιζει, καταμεσοῦς ἐδῶ, στόν καρπό, ὅπως τότε, στήν έξοδο. Τώρα μάλιστα νά τή σφίγ- γει πιό δυνατά... ‘Ανατριχιάζει, μά δέ λέει ν’ ἀποτραβήξει τό δικό της τό χέρι, ἴσα ἴσα πού νιώθει τὰ δάχτυλά της νά φάχνουν πάνω στό ξένα δάχτυλο...

— ...μπορεῖ νά εἶμαι κι ἐγῶ ἕνας ‘Ὁνέγιν, τόν ζανακούει νά λέει, πολὺ τό φοβοῦμαι... Εἶναι τόσο ἄδεια ή φοιτητική μου ζωή. Κι ή ψυχή μου γεμάτη ἀνία. Δέ νιώθω πιά συγ- κίνηση καμιά, γιατί μέ ἄρρανε, ή ἀκεφιά, ή ἀρρώστια πού τήν κρύφια της αἰτία στή ρού- σικη θά βρεῖτε ὑποχονδρία, ή μάλλον στό ἐγγλέζικο τό «σπλί ν»...

Και ξαφνικά, μ' ένα πικρό χαμόγελο:

—'Εσείς, τάχα, θά μπορούσατε νά γίνετε ή Τατιάνα;

Τὸν προσβλέπει ἀμήχανη, δὲν ἀπαντᾷ.

—Μὰ τί κάθουμαι τώρα και λέω; Ξανακούεται σὲ λίγο, σφ' αὐτὴ της κοντά, ἢ παράξενη, ζεστή του φωνή. Πῶς μπορεί νά υπάρξει Τατιάνα; Αὐτή, μόνο στὴ φαντασία τῶν ποιητῶν πλάσθηκε, ἐνῶ ἐσεῖς... ἔ... ἔτσι δὲν εἶναι;

—Σωστά, σωστά! μουρμουρίζει ἐκείνη, ἐγὼ ζῶ... ἐμένα μέ λένε Μαριάννα... Καί...

«Τί νόστιμος, τί ὠραῖος τρελός!» σκέφτεται.

Ἦστερα σωπαίνουν κι οἱ δύο, τὰ δάχτυλά τους μονάχα συνεχίζουν τὴ μυστικὴ τους συνομιλία, ἐκείνοι σωπαίνουν, μοιάζουν σὰν τρομαγμένοι ἀπὸ τὸ ἀδυσώπητο Μοιραῖο ποῦ παραμονεύει.

—Πῶς λέγεστε; τὸν ρώτησε ξαφνικά.

Τῆς εἶπε.

—Φαιδρὸς ἢ Τάκης;

—Οὐδέτερος. Ἄπλῶς Κώστας...

Ἦ νέα φοβάται μὴν ἔκαμε κι ἄλλη γκάφα, πάει νά κοκκινίσει, τοῦ ἔξηγεῖ:

—...γιατί, ξέρετε, κάτι ἔχω διαβάσει, τοῦ Τάκη ἢ τοῦ Φαιδρου, δὲ θυμοῦμαι τώρα ποιανόῦ ἀπ' τοὺς δύο...

—Τοῦ Φαιδρου ἴσως, τὴ διορθώνει αὐτός. Σημαντικὸς ποιητής, καθόλου Φαιδρὸς, σοβαρὸς ὅσο και ὁ πατέρας του. Μὰ ἐκείνοι κατὰγονται ἀπὸ τὴ Λευκάδα, τὴν πατρίδα τοῦ Σικελιανοῦ, ἐνῶ ἐγὼ ἀπὸ τὴ Χαλκιδική... Συνεπικνωμία ἀπλή, τίποτε ἄλλο.

—Τίποτε ἄλλο; Ξαναλέει κι αὐτή. Πῶς τίποτε; Δέ γράφετε ποιήματα;

—Κάπου κάπου... Μὰ πῶς τὸ ξέρετε;

—Τὸ φαντάστηκα... Λοιπόν, εἶστε συνάδελφοι.

Τοῦ χαμογελᾷ και ξεμπλέκει τὰ χέρια, κοιτάζει τοὺς δείκτες τοῦ ρολογιοῦ.

—Ἄχ θεέ μου, μουρμουρίζει και τοῦ χαμογελᾷ πάλι. Πόσο γρήγορα πέρασε ἡ ὥρα. Εἶναι ἀργά, ἐλπίζω νά σᾶς Ξαναδῶ, νά τὰ Ξαναποῦμε...

Σπκῶνεται, χαιρετᾷ ἐγκάρδια, πάει νά φύγει, ξεμακραίνει κιόλας δύο βήματα.

—Δεσποινίς, ἀκούγεται πίσω της ἡ φωνή.

Γυρίζει, προσμένοντας τὸ μεγάλο λόγο.

—Τὸ βιβλίο σας...

Ἦνα χαμόγελο ἀμχανίας, κάτι σὰν ἐκπληξη, μιὰ γκριμάτσα.

Τὸ παίρνει, λέει «εὐχαριστῶ», χαιρετᾷ πάλι, φεύγει...

Ὁ Μπαρλᾶς τὴν κοιτάζει, τὴν κοιτάζει συνέχεια, ὡς τὴ στιγμή ποῦ ἡ σιλουέτα της χάνεται μέσα στὸν κόσμο, στὴν προκυμαία...

II

Στὴ γυναῖκα αὐτὴ βιάστηκε νά προσφέρει τὸ ὄνομά του. Ἦκείνη ὅμως... Ἦ θεέ μου, ἔζησε μιὰν ἐξευτελιστικὴ σκηνή. Μέσα στὸ σπίτι, στὸ σπίτι τους.

—Ντροπή σου, κάθαρμα!

Ἦ γυναῖκα, στὴν ἀρχὴ δὲ μιλᾷ, σὰ νά τάχει χαμένα. Μὰ ἕστερα, μιὰ και τὴν πρόσβαλαν, ἐξαγριώνεται:

—Εἶσαι κυδαῖος. Πῶς τολμᾶς νά διεκδικεῖς τὸ δικαίωμα νά ρυθμίζεις ἐσὺ τὴ ζωὴ μου; ὦνες, κακό, ἀκούγονται πέρα, στὴ γειτονιά. Καὶ δὲν εἶναι τέσσερεις μῆνες ποῦ παντρεύτηκαν...

—Μίλα τουλάχιστον πιὸ σιγά, νά μὴ σ' ἀκοῦν οἱ ἀπέξω, στοὺς δρόμους...

—Δέ μ' ἐνδιαφέρουν οἱ δρόμοι, μ' ἐνδιαφέρει ἡ ζωὴ μου μονάχα... Καὶ ἡ ζωὴ μου εἶναι δική μου. Δέ θά μοῦ τὴ χαλάσεις ἐσὺ.

—Σωστά, γιατί πρόκειται νά τὴν καταστρέψεις ἢ ἴδια...

—Ἦ, τι θέλω ἐγὼ θά τὴν κάμω. Δικὴ μου εἶναι, δὲν εἶναι δική σου.

—Μ' αὐτὸ βρῆκες ν' ἀπαντήσεις στὶς τόσες θυσίες μου;

—Μ' αὐτὸ, ναί. Οὔτε σοῦ ζήτησα, οὔτε πρόκειται ποτέ νά σοῦ κάμω ἐλεημοσύνη. Εἶσαι ἢ λές πῶς εἶσαι μορφωμένος. Καὶ πρέπει νά ξέρεις...

—Μάθημα θά μου κάμεις;

—Μάθημα, βέβαια. Γιατί σου χρειάζεται...

—“Α, μὰ δὲν ὑποφέρεσαι!

Τὴ ζυγώνει. Δυὸ δυνατοὶ μπάσοι. Τ' ἀβρά της μάγουλα, πού δὲν κοκκίνιζαν πρὶν ἀπὸ τὴ ντροπὴ, τὰ βάφει τώρα κατακόκκινα ὁ θυμός. Μὰ δὲν προφταίνει νὰ πεῖ τίποτε ἄλλο, νὰ φωνάζει, νὰ βρῖσει. Μία σπρωξιά τὴ σπωρίζει χάμω, στὸ πάτωμα. Τὸ φρέσκο της σῶμα γίνεται ἕνας ἀθλιος ὄγκος, κουβαριάζεται σὲ κάποια γωνιά. Κι ὁ Μπαρλάς ὀρμάει ἔξω, στοὺς δρόμους. Τρέχει κατὰ τὴν προκουμαία, μοιάζει σὰ νὰ τὸν κυνηγοῦνε φαντάσματα. Δὲ συνα τάει κανέναν, δὲν τὸν συναντάει κανείς. Περνάει, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει, κοντὰ στὸν Πύργο, ξαναθλέπει τὸ παγκάκι πού πρωταντάμωσαν. Εἶναι παντέρημο τὴ χειμωιάτικη τοῦτη βραδινήν ὥρα — καὶ τὸ κρῦο γύρω του ἄπλωσε τσουχτερῶ. Κρύα θάναί ἢ θάλασσα παραδίπλα του, ὁ ἀπέραντος πόντος, ἢ πίκρα... Τέσσερεις μῆνες' καὶ δὲν εἶχε πιά σπιτικό...

“Ἄλλοι δυὸ μῆνες πέρασαν ἀπὸ τότε — καὶ τώρα βρίσκεται μόνος στὸ ἐργένικο τοῦτο δωμάτιο. Μόνος καὶ προδομένος...”

«Π ρ ο δ ο μ ἔ ν ο ς !»

Ῥοαίος τίτλος, περίφημος ἤρωας γιὰ διήγημα λαϊκοῦ περιοδικοῦ. Θὰ τὸ ἔγραφε μὲ πολὺ κέφι καὶ θὰ τῷστελνε κάτω, στὴν Ἀθήνα, στὸ φίλο του τὸ Χαννούση, νὰ τὰ βάλει («σ α λ ὄ ν») στὸ «Θησαυρό»... Θὰ μπορούσε μάλιστα νὰ τὸ γαρνίρει καὶ μὲ λίγη νομοθεσία, γιὰ ἐντύπωση:

«Ἡ παραβίασις τῆς συζυγικῆς πίστεως θεμελιοῖ λόγον διαζυγίου...»

Οἰκογενειακὸ, σελίδα 247: “Ὅταν κάποιος ξένος βρεθῆι

Solus cum sola, undus cum nuda, in eodem lecto,

ὁ σύζυγος...

Στὸ διάβολο! Θὰ τὸ διάβαζε καὶ κείνη — ἦταν τακτικὴ ἀναγνώστρια τοῦ βδομαδιάτικου «Θησαυροῦ» καὶ φανατικὴ θαυμάστρια τοῦ Χαννούση' θὰ τὸ διάβαζε — καὶ θὰ γελοῦσε μὲ τὴν καρδιά της, ἔτσι χορτάτα δοσμένη στὴν καινούρια ζωὴ, τὴ δική της. Στὸ διάβολο! Δὲ θάγραφε τίποτα. Ὁ «Θησαυρός» κι ὁ Χαννούσης δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς δικούς του τοὺς «Προδομένους», εἶχαν ἄλλους, φανταχτερώτερους...

Ὁ Μπαρλάς σφίγγει τὶς γροθιές του, τὰ δόντια του τρίζουν ἀπὸ τὴν ἀγανάκτηση. Καὶ τὰ δευτερόλεπτα περνοῦν, ὁ καινούριος χρόνος φτάνει, τὸν νιώθει μέσα στὴ νύχτα νὰ φτάνει καλπάζοντας. Οἱ ἀόρατες Πύλες τῆς ἀγέρας τῆς πολιτείας ἀνοίγουν νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν. Σὰ νὰ ξεχωρίζει κιάλας, ἀπὸ μακριά, κρότους σὲ κλειδαριές. Σὲ τρία, τέσσερα λεπτὰ θάχει ρθεῖ, θάχει φτάσει. Τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα θ' ἀναθοσθίσουν, ἀνοιχτὰ ραδιόφωνα μέσα στὰ σπιτία, χειροκροτήματα, εὐχές, γέλια στὰ κέντρα, φωτοπλημύρα ἀπὸ γιρλάντες, πέρα, στὴ θάλασσα, γιορταστικὰ σφυρίγματα καραβιῶν... Ὁ Νέος Χρόνος θὰ περάσει χαρῶδες ἀπὸ πάνω τους, θὰ χαμογελάσει σὰ βρέφος, θὰ ζητήσει ἴσως νὰ ρθεῖ — καὶ θὰ ρθεῖ ὅπωςδῆποτε — καὶ στὸ πτωχικὸ τοῦτο κατώφλι... Γιατί ὅμως; Τί ἔχει νὰ φέρει;

Κάποιος πόνος τοῦ πνίγει τὸ σπῆθος. Νιώθει ὅλο του τὸ κορμὶ γερασμένο, παράλυτο. Τὸ μυαλό του δὲ θέλει πιά νὰ δουλέψει. Καὶ τὰ νεῦρα του χαλαρωμένα ἀπὸ τὴν κούραση, ζητοῦν κάπου νὰ ξεσπάσουν. Σπκῶνεται ἀργά, σὰ νὰ μὴν μπορεῖ πιά νὰ σύρει ἀπάνω του αὐτὸ τὸ φορτίο, καὶ παίρνει μιὰ βόλτα μὲς τὸ δωμάτιο. Ἀνοίγει ξανά τὸ παράθυρο κι ἀτενίζει τὴν ἀγρυπνὴ πολιτεία. Πάει κάτι νὰ πεῖ, νὰ φωνάξει, μὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀρθρώσει τίποτα. Τὸ ἀποτελειώνει ἀνάκατα μέσα στὴ σκέψη του:

...Μαζὶ μὲ τὰ γιορτινὰ φῶτα καὶ τὶς φωνές, θὰ τρέχουν καὶ οἱ βρωμίες κι οἱ ὑπόνοιμοι, θὰ ξεκύνονται κι αὐτοὶ πέρα, στὴ θάλασσα, νὰ ὑποδεχτοῦν τὸν Καινούριο Χρόνο... Τὴ βρωμιάν αὐτὴ τῆς ἀπέραντης πολιτείας, ἐκείνη μόνον τὴν ἔκλεινε μέσα της, ἢ τάχα κι αὐτός;

«Τὶς γυναῖκες δὲν τὶς χτυποῦν οὔτε μὲ τριαντάφυλλα», ὁ Μαλακάσης τὸ εἶπε.

—Εἶσαι καὶ σὺ ποιητής, ἢ λὲς πῶς εἶσαι... Ὡστόσο, ἄπλωσε χέρι καὶ μὲ χτύπησε, μὲ χτύπησε στὰ γερά, μὲ ἐξουθενώσε, ἵπποτικὲ Εὐγένιε Ὁνέγινη...

Τοῦ τὸ εἶχε πεῖ τάχα μέσα στὸν τσακωμό τους, ἢ τὸ σκέφτηκε μόνον; Ἡ τὸ σκέφτεται τώρα αὐτὸς μόνος του; Ποῦ νὰ θυμᾶται πιά, ἔτσι ἀναστατωμένος πού ἦτανε τότε; Θυμᾶται τὸ ροζιάρικο χέρι, κατάμαυρο ἀπὸ τὶς καρυδιές καὶ τὶς καστανιές τῆς Χαλκιδικῆς, τὸ χωριάτικο χέρι τοῦ πατέρα του, καθὼς τὸν ἀποκαιροῦσε γιὰ τὸ δικό του τὸ σπιτικό:

—Εἶσαι νέος, Κωστή, καὶ δὲ σ' ἔσφιξε ἀκόμα γερά ἢ ζωὴ... Τὸ κορίτσι εἶναι καλὸ, σὰς χωρίζει ὅμως κάτι, δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ πῶ, σὰς κρατᾶει μακριά...

—Τίποτα δὲ μᾶς χωρίζει, πατέρα. Ἴσα ἴσα πού ὄλα μᾶς ἐνώνουν...

—Μακάρι, παιδί μου. Προσπάθησε λοιπόν νὰ τὴν κάμεις εὐτυχισμένη...

Κι ἡ μάνα:

—Θὰ παντρευτείς, γιέ μου, τόσο νέος, σχεδὸν παιδί; Θὰ μοῦ φύγεις; Πότε πρόλαβα νὰ σὲ γνωρίσω ἐγώ, καὶ νὰ σὲ χαρῶ; Πότε πρόλαβες ἐσὺ νὰ μὲ γνωρίσεις — καὶ νὰ ἰδεῖς πόσο...

Θυμᾶται τὰ δυὸ δάκρυα πού εἶχαν φυτρώσει, ἐκεῖ στ' ἀκροβλέφαρα τῶν γονιῶν του. Εἶναι τάχα τὰ ἴδια, πού τὰ νιώθει τώρα ἐδῶ, στ' ἀκροβλέφαρα τὰ δικά του;

Λοιπόν, οὔτε τὴ γνώρισε ποτέ του ποιά ἦταν, οὔτε κι ἐκείνη τὸν εἶχε γνωρίσει πραγματικά. Ἄργουν τόσο πολὺ νὰ συνεννοηθοῦνε οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωριστοῦνε ἀληθινά. Περπατᾶνε τόσο κοντά, κι ὅμως βρίσκονται τόσο μακριά. Ἐκεῖνος τὸ εἶχε γράφει, ἐκεῖνος ὁ ἴδιος τῆς τόξε πεί... Τάχα γνωρίστηκαν στ' ἀλήθεια οἱ δυὸ τους, προσπάθησαν τάχα ποτέ νὰ συνεννοηθοῦν; Θυμᾶται πόσο ὑπεροπτικά τῆς φερνότανε μερικές φορές, πόσο ζητοῦσε νὰ εἰρωνευτεῖ τὸ πνευματικὸ χάος πού τοὺς χώριζε, τὴ στιγμή πού δὲν ἔλειπε ἡμάρ μισὸ μόνο βῆμα γιὰ νὰ γνωριστοῦνε βαθύτερα καὶ ν' ἀγαπηθοῦν... Πῶς θὰ μπορούσαν ἔτσι νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ ζήσουν; Τώρα τὸ βλέπει πῶς ἐμοιαζε σὰ νάχε περάσει δίπλα τῆς ὅπως οἱ ἐπιβάτες τῶν πούλμαν στὶς ἐκδρομές. Ψηλά, στὸν ὄχτο τοῦ χωριάτικου δρόμου, ἕνας ρικνὸς γεροσυνάνθρωπος καΐδεύει τὰ σκονισμένα μαλλάκια τοῦ ἐγγονοῦ του καὶ τοὺς θωρεῖ πού διαβαίνουνε δίπλα του σὰ βολίδες... Μιά γριά μάνα, μὲ τὴ βαθιὰν ἐγκαρτέρηση ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό της, ὀδεύει πιὸ κάτω ἀντίκρου τους, πιεζή, μὲ φορτωμένο ταγάρια τὸ ἀλογό της. Μερικὰ ξιπόλυτα ἑλληνόπουλα παιζογελοῦν χαχανίζοντας· καὶ ξαφνικά, σταματοῦν καὶ σωμαίνου, γιὰ νὰ τοὺς κοιτάξουν κατὰματα. Γιὰ ἰδέσ τα: τοὺς θωροῦν, ὄσο πιὸ γρήγορα καὶ περίεργα γίνεται, μὲ τὰ κατὰπληκτα καὶ ἀθῶα τους μάτια. Εἶναι τάχα νὰ τὰ γνωρίσουν ποτέ, νὰ τὰ ξαναἰδοῦνε σὰ μεγαλώσουν κι ἂν μεγαλώσουν — κι ἄς τοὺς χαιρετοῦνε τώρα σὰ φίλους; Καὶ τὸ ρικνὸ φευγαλέο γέρο καὶ τὴ γριά ταξιδιώτισσα μάνα;

Ἔτσι ἔγινε καὶ στὴν ἴδια του τὴ ζωὴ, μὲ τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ: γνώρισε ἢ πίστεψε πῶς γνώρισε τὴ Μαριάννα, τὶς ἰδέες της, τὰ αἰσθήματά της, τὶς ἀξιώσεις της... Καὶ ξαφνικά, ὥσπου νὰ καθίσει μονάχος του καὶ νὰ τὸ συλλογιστεῖ, ἐκείνη ἔφυγε κιάλας γιὰ πάντα, καὶ χάθηκε, κύλησε μέσα ἀπὸ τὴ χούφτα του καθὼς τὸ νερὸ τῆς δροσοπηγῆς, πού δὲν πρόλαβε νὰ τὸν ξεδιψάσει... Θ ἄταν ἄσχημο τάχα, ἂν προσπαθοῦσε;

Οἱ νυχτερινὲς ὀπτασίεις χάνονται ἀπὸ τὰ μάτια του. Κλείνει καὶ πάλι· κι ἀργά, κουρασμένα, σὲ μιὰν ὑστατὴ προσπάθεια, ἀπλώνει τὸ χέρι καὶ ξανανοίγει τὶς κρύες σελίδες τοῦ κοντροῦ του βιβλίου. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ στιγμή πού ἡ πρώτη μέρα τοῦ καινούριου χρόνου ροδοχαράζει παίζοντας στὰ τζάμια μὲ τὸ μαῦρο χρῶμα τῆς Νύχτας καὶ μὲ τὸ βαθυγάλαζο τῆς Χαραυγῆς. Τὸ μαρτυροῦν τὰ ἠλεκτρικὰ φῶτα πού ἀναβόσθησαν ξαφνικά, τ' ἀνοικτὰ ραδιόφωνα μέσα ἀπὸ τὰ κέντρα κι ἀπὸ τὰ σπίτια, οἱ γιρλάντες πέρα, στὴ θάλασσα, τὰ γιορτινὰ σφυρίγματα τῶν καρδιῶν, ὁ χαρούμενος θόρυβος, πού τώρα πιά δὲν τὸν ἀναστατώνει, μὰ καταλαγιάζει μέσα του καὶ γίνεται μιὰ καινούρια, παράξενη καὶ γλυκιά ἀρμονία: θ ἄταν ἄσχημο τάχα, ἂν προσπαθοῦσε;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΣΕ ΕΝΑ ΔΑΣΚΑΛΟ

Χαίρετε σεις ἑπτὰ μαθητές
τοῦ Διδασκάλου τῆς Ρητορικῆς
Ἄριστεῖδη:

τοῖχοι τέσσερις
θρανία τρία.

μετ. ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ

SIMONE WEIL

KENO ΚΑΙ ΑΝΤΑΜΟΙΒΗ

Ἀνθρώπινη μηχανική. Ὅποιοσδήποτε ὑποφέρει ζητᾷ νὰ μεταδώσῃ τὸν πόνο του — ἢ κακομεταχειρίζοντας ἢ προκαλώντας τὸν οἶκτο — γιὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὸν πόνο του, καὶ πράγματι ἔτσι τὸν ἐλαττώνει. Ἐκεῖνος ποῦναι χαμπλά, ποῦ κανεῖς δὲν τὸν μέμφεται, ποῦ δὲν ἔχει τὴν δύναμη νὰ κακομεταχειριστῆ κανένα (ἂν δὲν ἔχει παιδί ἢ πρόσωπο ποῦ τὸν ἀγαπᾷ) ὁ πόνος του μένει μέσα του καὶ τὸν δηλητηριάζει.

Αὐτὸ εἶναι ἐπιτακτικὸ ὅπως ἡ βαρύτητα. Πῶς θὰ λυτρωθῆ κανεῖς; Πῶς λυτρώνεται κανεῖς ἀπ' ὅτι εἶναι σὰν τὴν βαρύτητα;

Τάση ν' ἀπλώσῃ κανεῖς τὸ κακὸ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του: τόχω ἀκόμα! Τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα δὲν μοῦ εἶναι ἀρκετὰ ἱερά. Μπορῶ νὰ μὴ λερῶσω τίποτα, ὅταν θᾶκω μεταβληθῆ ἐξ ὀλοκλήρου σὲ λάσπη. Τίποτα νὰ μὴν λερῶσω ἀκόμα καὶ μέσα στὴ σκέψη μου. Ἀκόμα καὶ στὶς χειρότερες στιγμὲς δὲν θὰ κατέστρεφα ἓνα ἑλληνικὸ ἀγαλμα ἢ ἓνα πίνακα τοῦ **Giotto**. Γιατί λοιπὸν κάτι ἄλλο; Γιατί π.χ. μιὰ στιγμή τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου ὄντος ποῦ θὰ μπορούσε νᾶναι μιὰ εὐτυχισμένη στιγμή;

Ἀδύνατο νὰ συγχωρέσουμε ὅποιον μᾶς ἔκανε κακὸ, ἂν τοῦτο τὸ κακὸ μᾶς υποβιάζει. Πρέπει νὰ σκεφτοῦμε ὅτι δὲν μᾶς υποβίασε, ἀλλὰ ἀποκάλυψε τὸ ἀληθινὸ μᾶς ἐπίπεδο.

Ἐπιθυμία νὰ δῆ κανεῖς τὸν ἄλλο νὰ ὑποφέρει γιὰ ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸς ὑποφέρει. Γι' αὐτὸ, ἐκτὸς σὲ περιόδους κοινωνικῆς ἀσταθείας, τὰ μίση τῶν ἀθλίων φέρονται πάνω στοὺς ὁμοίους τους.

Αὐτὸς εἶναι ἓνας παράγων κοινωνικῆς σταθερότητας.

Τάση γιὰ ἐξάπλωση τοῦ πόνου ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἄν, ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀδυναμία, δὲν μπορούμε νὰ προκαλέσουμε τὸν οἶκτο, οὔτε νὰ κάνουμε κακὸ σ' ἄλλον, κάνουμε κακὸ στὴν «παρουσίαση τοῦ σύμπαντος ἐντὸς μας».

Κάθε ὥραῖο καὶ καλὸ πράγμα εἶναι τότε σὰν μιὰ βρισιά.

Νὰ κάνῃς κακὸ στὸν ἄλλο, εἶναι νὰ πάρῃς κάτι ἀπ' αὐτόν. Τί; Τί κέρδιες (καὶ θὰ πρέπει νὰ ζεπληρώσῃς) ὅταν ἔκανες κακὸ; Αὐξήθηκες. Ἀπλώθηκες. Συμπλήρωσες ἓνα κενὸ μέσα σου δημιουργώντας το σ' ἄλλον. Νὰ μπορῆς νὰ κάνῃς κακὸ σ' ἓναν ἄλλο ἀτιμώρητα — π.χ. νὰ περάσῃς τὸν θυμὸ σου σ' ἓνα κατώτερο καὶ νᾶναι ἀναγκασμένος νὰ σωπάσῃ — εἶναι ν' ἀπαλλαγῆς ἀπὸ μιὰ δαπάνη ἐνεργείας, δαπάνη ποῦ ὁ ἄλλος ὀφείλει ν' ἀναλάβῃ. Τὸ ἴδιο γιὰ τὴν παρόμοια ἱκανοποι-

ση μιᾶς ὁποιασδήποτε ἐπιθυμίας. Ἡ ἐνεργεια ποῦ οἰκονομᾶς ἔτσι ἐξευτελιζέται ἀμέσως.

Νὰ συγχωρῆς. Δὲν μπορεῖς. Ὄταν κάποιος μᾶς ἔκανε κακὸ δημιουργήθηκαν μέσα μας ἀντιδράσεις. Ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἐκδίκηση εἶναι μιὰ ἐπιθυμία οὐσιώδους ἰσορροπίας. Νὰ ζητᾷς τὴν ἰσορροπία σ' ἄλλον τομέα. Πρέπει μόνος σου νὰ πᾶς μέχρι αὐτὸ τὸ ὄριο. Ἐκεῖ ἀγγίζεις τὸ κενό. (Βοήθησε τὸν ἑαυτὸ σου, ὁ οὐρανὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ).

Πονοκέφαλοι. Σὲ τέτοια στιγμή μικρότερος πόνος προεκτείνοντάς τον σὸ σύμπαν, ἀλλὰ τὸ σύμπαν ἀλλοιωμένον. Πόνος πιὸ ζωηρὸς, μιὰ κι' ἐπανῆλθε στὸν τόπο του, ἀλλὰ κάτι μέσα μου δὲν ὑποφέρει καὶ μένει σ' ἐπαφῆ μ' ἓνα σύμπαν μὴ ἀλλοιωμένον. Νὰ κάνῃς τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ πάθη. Νὰ τὰ κάνῃς νὰ κατεβοῦν, νὰ τὰ φέρῃς σ' ἓνα σημεῖο, καὶ νὰ μὴν ἐνδιαφέρεσαι. Νὰ χειρίζεσαι ἔτσι ὅλους τοὺς πόνους. Νὰ τοὺς ἐμποδίζῃς νὰ πλησιάζουν τὰ πράγματα.

Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἰσορροπίας εἶναι κακὴ γιατί εἶναι φανταστικὴ. Ἡ ἐκδίκηση. Ἀκόμα κι' ἂν πράγματι σκοτώσῃς ἢ βασανίσῃς τὸν ἐχθρὸ σου, εἶναι, ὑπὸ μιὰ ἔννοια φανταστικὸ.

Ὁ ἀνθρώπος ποῦ ζοῦσε γιὰ τὴν πόλη του, τὴν οἰκογένειά του, τοὺς φίλους του, γιὰ νὰ πλουτίσῃ, γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴν κοινωνικὴ του θέση, κλπ. — ἓνας πόλεμος καὶ τὸν παίρνουν σκλάβο, καὶ ἀπὸ τότε, γιὰ πάντα, πρέπει νὰ ἐξαντλεῖται μέχρι τέλους τῶν δυνάμεών του, ἀπλούστατα γιὰ νὰ ὑπάρξῃ.

Αὐτὸ εἶναι φοβερό, ἀδύνατο, καὶ γι' αὐτὸ δὲν παρουσιάζεται μπροστὰ του σκοπὸς ὅσο-δήποτε ἀθλιος ποῦ νὰ μὴν τὸν ἀρπάξῃ, ἀκόμα καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν δούλο ποῦ ἐργάζεται πλάι του. Δὲν ἔχει πιά ἐκλογή σκοπῶν. Ὅποιοσδήποτε εἶναι σὰν κλωνάρι γιὰ κείνο ποῦ πνίγεται.

Αὐτῶν ποῦ εἶχαν καταστρέψῃ τὴν πόλη καὶ ποῦ τοὺς ὀδηγοῦσαν στὴν σκλαβιά δὲν εἶχαν πιά οὔτε παρελθὸν οὔτε μέλλον; μὲ ποῖο ἀντικείμενο μπορούσαν νὰ γεμίσουν τὴν σκέψη τους; Μὲ φέματα καὶ ἀπὸ τὰ πλεόν ταπεινά, μὲ τίς πλεόν ἀξιολύπτες ἐπιθυμίες, ἔτοιμοι ἴσως παραπᾶν νὰ διακινδυνεύσουν τὴν σταύρωση γιὰ νὰ κλέψουν ἓνα κοτόπουλο παρὰ πρὶν τὸν θάνατο στὴ μάχη γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλη τους.

Γιὰ νᾶχῃς τὴν δύναμη ν' ἀντιμετωπίσῃς τὴν δυστυχία ὅταν εἶσαι δυστυχισμένος χρειάζεται τὸ ὑπερφυσικὸ ψυμί.

Τραγωδία αὐτῶν ποῦ μῆλκανε, ἀπ' ἀγάπη πρὸς τὸ καλὸ, σ' ἓνα δρόμο ὅπου ὑπάρχει πόνος, καὶ φτάνουν σ' ὀρισμένη στιγμή σὸ

ορίο τους και έξευτελίζονται.

Πέτρα στο δρόμο. Νά ριχτής στην πέτρα, ως εάν, από μια όρισμένη ένταση επιθυμίας ωφέλσει να μην υπάρχει πιά. Ή να φύγεις σαν να μην υπήρχες.

Ή επιθυμία περικλείει το άπολυτο και ά αποτύχη (μια και ή ένέργεια έξαντλήθηκε) το άπολυτον μεταφέρεται στο έμπόδιο. Ψυχική κατάσταση τών νικημένων, τών καταπιεζομένων.

Νά καταλάβεις (σε κάθε πράγμα) ότι υπάρχει ένα όριο και ότι δεν θα το ξεπεράσεις χωρίς υπερφυσική βοήθεια (ή κατά πολύ λίγο) και πληρώνοντάς το ύστερα με μια τρομερή κατάπτωση.

Ή ένέργεια, έλευθερωμένη από την έξαφάνιση αντικειμένων που αποτελούσαν κίνητρα τείνει πάντα να πηγαίνει πιο χαμηλά.

Τά χαμηλά αισθήματα (φθόνος, μνησικακία) είναι έξευτελισμένη ένέργεια.

Κάθε τύπος ανταμοιβής αποτελεί μια φθορά ένεργείας.

Ή ίκανοποίηση του έαυτού σου μετά από μια καλή πράξη (ή ένα έργο τέχνης) είναι μια φθορά άνωτέρας ένεργείας. Γι' αυτό το δεξι χέρι πρέπει ν' άγνοή... Μιά ανταμοιβή καθαρά φανταστική (ένα χαμόγελο του Λουδοβίκου ΧΙΥ) είναι το άπολύτως ίσοδύναμο αυτού που έδαπανήθη, γιατί έχει άκριθώς την

άζια αυτού που έδαπανήθη — αντίθετα προς τις πραγματικές ανταμοιβές. Ήπίσης μόνα τά φανταστικά προτερήματα προμηθεύουν την ένέργεια για άπεριόριστες προσπάθειες. Άλλά πρέπει ό Λουδοβίκος ΧΙΥ να χαμογελά πραγματικά. Άν δεν χαμογελά, άνείπωτη στέρση. Ήνας βασιλιάς δεν μπορεί να πληρώσει παρά ανταμοιβές κατά το πλείστον φανταστικές άλλίως θάταν άναξιόχρεως.

Ήσοδύναμο πράγμα στη θρησκεία, σ' όρισμένο βαθμό. Έλλείψει χαμογέλου του Λουδοβίκου ΧΙΥ κατασκευάζουμε ένα θεό που μάς χαμογελά. Πρέπει μια ίσοδύναμη ανταμοιβή. Άναπόφευκτη όπως ή βαρύτητα. Ήνα άγαπημένο όν που άπογοητεύει. Του έγραφα. Άδύνατο να μη μ' άπαντήση, σ' ότι είπα στον έαυτό μου γι' αυτόν.

Οί άνθρωποι μάς όφείλουν αυτό που φανταζόμαστε ότι θα μάς δώσουν. Νά τους παραδώσουμε αυτό το χρέος.

Νά παραδεχτούμε ότι είναι άλλοι από τά δημιουργήματα τής φαντασίας μου, είναι να μιμηθούμε την αυταπάρνηση του θεού.

Έγώ έπίσης είμαι άλλος άπ' αυτό που φαντάζομαι ότι είμαι. Νά το ξέρεις είναι ή συνγνώμη.

Ή από το βιβλίο «Ή βαρύτης και ή χάρις».

Μετ.: ΗΒΗ Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΓΧΟΝΗ

Ήνιά παλλικάρια
περιμένουν
τό νήμα
που θ' άνασύρει
τήν ψυχή
άπ' τό γήινο
θάραθρο.

Ο Ρ Α Μ Α

Ήγάπη
με τά δυνατά σου
χέρια
τράβα τή γή
άπ' τό βάλτο.

Δ Ε Σ Μ Ω Τ Ε Σ

Με πινέλλα και μπογιές
φτιάσαμε τον τελευταίο μας
πίνακα
Τώρα ζητάμε άγοραστές
κατεβάζοντας την τιμή
μέρα με τή μέρα.

Ε Υ Τ Υ Χ Ι Α

Σε γνώρισα
σ' ένα περιθόλι
τά δέντρα ψιθυρίζαν
τ' όνομά σου.
Με τά δυό μου χέρια
σε μάζεψα
κι' ήταν τά φρούτα μέλι.

Ε Ρ Ω Τ Α Σ

Γιομίζω με τό μύρο σου
τή στάμνα τής ζωής
στην άβυσσο
ρίχνω τό φαρμάκι.

Α Γ Α Π Η

Ήσκυφα σπίν κούνια
και σε μελέτησα
μέσ' άπ' ένα χαμόγελο
και δυό μάτια.

ΙΑΝΘΗ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ

ΔΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

I

Ἐγὼ μετρῶ τὰ δέντρα,
 ἐσὺ μετρᾷς τὴ θάλασσα
 Ἐσὺ ὄνειρεύεσαι τὰ δέντρα,
 ἐγὼ ὄνειρεύομαι τὴ θάλασσα
 Κεῖ οἱ δυὸ ὄνειρενόμαστε
 δέντρα καὶ θάλασσα

II

Τὰ λόγια σου μυρίζουν θάλασσα
 τὰ σεντόνια γιομίζουν
 σημάδια πειπλάνησης,
 ἄμμο πολὸ
 καὶ χαμένα βήματα μέσα στὸν κόσμο
 Ἕνα βῆμα στὸ δάσος,
 ἀκόμα ἓνα βῆμα
 ἔτσι σὲ πρόσμενα
 μετρώντας κορμούς
 μὲ τὰ δάχτυλα

III

Τὰ χέρια μου
 εἶναι μονάχα δυὸ κλαδιά
 ἀπ' τὸ δάσος π' ὄνειρεύουσιν,
 τὰ μάτια σου
 μονάχα δυὸ παράθυρα
 στὴν θάλασσα π' ὄνειρεύομαι
 Ὅμως τὸ δωμάτιο ὅπως σιωποῦμε
 γιομίζει δέντρα καὶ θάλασσα.

IV

Τὰ μάτια μου
 ἀπόμειναν νὰ βλέπουν
 μέσα στὰ δικὰ σου
 τὰ χρόνια πὸν κέρδισα
 —κεριὰ πολλὰ
 καὶ φῶτα καὶ πηδήματα—
 Τόσα καλοκαίρια πικρὰ

πῶς μπόρεσες νὰ τὰ διαγράψης
 μὲ τὴν παλάμη σου ἀνάστροφα
 ὅπως καθάριζες τὸ τζάμι;

V

Ἐφτὰ μαχαίρια
 οἱ φίλοι πὸν ἔφυγαν
 Ἐσὺ πὸν ἔρχεσαι τὶς νύχτες
 περπατώντας ἀθόρυβα στ' ἀκροδάχτυλα
 νὰ εὐλογίσης τοὺς ὕπνους μας
 Ἐσὺ πὸν φεύγεις τὶς μέρες
 ἀφήνοντας πίσω σου ὀλόχρυση σκόνη
 Τὶς μέρες πὸν στοὺς δρόμους
 ἀκονίζουν μαχαίρια
 γιὰ τὸ φῶμι λιγοστεύει,
 τ' ὄνειρο ξεχάστηκε
 κι' ἔχουν γεμίσει οἱ πινακίδες ἀριθμούς

VI

Ἡ μακρυνὴ φωνὴ σιωπᾶ
 ἢ μουσικὴ κρατᾷ τὰ βήματα μας
 ἐπὶ τὰ ἴχνη
 Ἡ σιωπὴ σ' ἀποκοιμίζει
 μὲ νανοριστὰ θροῖσματα
 Μοναδικὴ ἀπάντηση
 στὶς ἀτέλειωτες ἐρωτήσεις μας

VII

Οἱ σιωπὲς τῆς γῆς
 μοιάζουν μὲ τὶς δικές μου
 Οἱ σπόροι π' ἀνοίγουνε,
 τὸ χῶμα πὸν ξεφλουδίζει,
 τὰ χέρια τοῦ πατέρα
 στὰ τριαντάφυλλα
 καὶ στὰ μαλλιὰ μου
 Αὐτὰ τὰ χέρια
 πὸν μοῦδωσαν μάτια δυνατὰ
 ν' ἀπομονώσουνε τὸ πρόσωπό σου

VIII

Ἡ θάλασσα σου
καμμὰ φορὰ πλήμμυρῖζει τὸ σπίτι
Τότε μαζεῦω πεταλίνες κ' ἀστερίες
μιλώντας στ' ἄστρα
καὶ στήν σιωπῇ
γιὰ σέβανε.

IX

Πολὸν ἀθέατος
πλένεσαι ἀπ' τὶς συναλλαγές τῆς μέρας
τότε τὸ δέγμα σου
γίνεται σὰν μικροῦ - μικροῦ παιδιοῦ
πὸν τὰ ροδαλὰ του δάχτυλα
εἶναι γιομάτα λέξεις
κ' οἱ κινήσεις του
δμῖλιες καὶ φλόαρη σιωπῇ

X

Ἐσὸ καὶ γὰρ
δὺο παραθυρόφυλλα
πὸν γέρονον ἀθόρυβα
κλείνοντας ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι μας
τὴν νύχτα τοῦ κόσμου.

XI

Γι' αὐτοὺς π' ἀγαπήσαμε
εἴμασταν πρόφαση
κ' ἀποκοπήραμε
γίναμε ἀπὸ δέντρα πουλιὰ
καὶ βγαίνοντας ἀπ' τὸ δίχτυ τοῦ δάσους
τραγουδήσαμε λωπημένα στὸ λόφο

ΠΙΤΣΑ ΓΑΛΑΖΗ

Η ΜΕΛΙΣΣΑ

Θυμᾶμαι μιὰ ἱστορία ποὺ μοῦχε κάνει ἐντύπωση ὅταν ἤμουν παιδί. Μιλοῦσε γιὰ κάποιο καλλιτέχνη ποὺ κατάφερ' ἐν' ἀριστούργημα κι ὕστερα τρελλάθηκε καὶ πέθανε ἀπ' τὴν πολλὴ εὐτυχία. Μοῦχε κάνει ἐντύπωση ἡ ἱστορία, ὅμως τίποτα πέρ' ἀπ' αὐτό, οὔτε θλίψη μοῦ προκάλεσε, οὔτε συγκίνηση.

Τὴ ξανάφερα στὸ νοῦ μου χτές. Κάπου, σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς κουζίνας, βρίσκεται τὸ μεγάλο βάζο μὲ τὸ μέλι. Καθὼς πῆγα νὰ τ' ἀνοίξω, εἶδα μιὰ μέλισσα ποὺ τὸ τριγύριζε χαμπλά, κοντὰ στὰ χεῖλια, βουίζοντας. Τὴν ἐδίωξα μηχανικά, ὅμως δὲ θέλησε οὔτε νὰ κἀνι πὼς φεύγει. Ξεσκέπασα τὸ βάζο. Τὴν ἴδια στιγμή ἡ μέλισσα βρέθηκε καθισμένη πάνω στὸ μέλι. Τὴν τράβηξα γρήγορα καὶ τὴν ἀφῆσα νὰ πετάξῃ. Ξαναγύρισε σχεδὸν ἀμέσως. Ἐδῶσε μιὰ καὶ βούτηξε μέσα μὲ τὸ κεφάλι, παίζοντας σπασμωδικὰ τὰ φτερά της... καὶ τούτη τὴ φορὰ βούλιαξε. Ὅταν τὴν ἐβγάλα ἔξω δὲ ζοῦσε πιά.

Δὲν ξέρω ἂν ἦταν φυσικὸ νὰ θυμηθῶ τὴν ἱστορία τοῦ τρελλοῦ καλλιτέχνη κείνη τὴν ᾠρα, ὅμως ἔτσι ἔγινε. Μόνο μὲ μιὰ διαφορὰ... ἡ μέλισσα ποὺ πνίγηκε στὸ μέλι της μοῦ γέννησε μιὰ βαθειά, ἀλλόκοτη συγκίνηση.

ΕΙΡΕΝΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ—ΑΔΑΜΙΔΟΥ

Ο ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ

(διήγημα)

Είχαμε σταματήσει μπροστά σ' ένα περιστεριώνα.

—Τὸ νησί αὐτό, εἶπε ἡ Μαριάννα, θάχει πάνω ἀπὸ 300 ἐκκλησιάκια κι ἄλλους τόσους περιστεριώνας.

Ἐγὼ συμφώνησα. Ἡ Μαριάννα δὲν ἦταν ἀπ' τοὺς τύπους πὺ δέχονται ἀντιρρήσεις. Ὁ φίλιος ἔκαιγε πολὺ. Εἶχαμε βγάλει τὰ πουκάμισά μας κι εἶχαμε μείνει μὲ τὸ σουτιὲν τοῦ μαγιού. Ἡ πλάτη τῆς Μαριάννας ἦταν πιδὸ σαρκώδης, πιδὸ φαρδειά ἀπ' τὴ δική μου. Σχεδὸν παχουλὴ.

—Αὐτὸ εἶναι ἔργο τέχνης, δὲν εἶναι περιστεριώνας κινός, μοῦ φώναξε ἀπ' τὸ ὕψωμα-τάκι ποῦχε ἀνέθει.

—Εἶναι ὁμοιος μὲ τοὺς ἄλλους, εἶπα ἐγώ.

—Ὅχι καθόλου, αὐτὸς εἶναι ἐξαιρετικός.

—Ἐχεις δίκιο, εἶπα, γιὰ νὰ μὴ δώσω συνδέχεια στὴ συζήτησιν. Ὁ περιστεριώνας ὅμως ἦταν ἴδιος κι ἀπαράλλαχτος μὲ τοὺς ὑπόλοιπους.

Μόλις στρίψαμε τὸ δρόμο, τὸ Κάστρο φάνηκε μπροστὰ στὰ μάτια μας.

Παλιὸ ὀρηπτήριο πειρατῶν πλημμυρισμένο μὲ μαγεία καὶ μυστήριο, φυτοζωεῖ μὲ λίγες ντουζίνες κατοίκους, πὺ παλεύουσε μὲ τὴ μοναξιά καὶ τὴ φτώχεια τους. Τὸ Κάστρο! Ποῦδε κουρσάρους λερούς, ζυπόλπτους, πὺ βρωμάγανε ψαρίλα, μονόφθαλμους βιαστές τῶν θαλασσῶν! Τὸ Κάστρο. Ποῦδε τὰ κούρση καὶ τὰ πλοῦτη, τὸ κλεμένο βίος, γυναικες πὺ χάριδεuan μονάχα οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

—Ἡ ἔπαυλη τοῦ Ἀντρέα εἶναι στὸ βάθος.

—Δὲν φαίνεται ἀπὸ ὄω;

—Ὅχι, τὴν κρύβουν οἱ καμάρες. Ἐπειτα εἶμαστε χαμηλά ἀκόμα καὶ δὲ μπορούμε νὰ-κουμε πλήρη ἀποψη τοῦ χωριοῦ.

—Εἶναι δικιά του; Ρώτησα ἐγώ.

—Ποιά, ἡ ἔπαυλη; Δὲν ζέρω ἀκριθῶς. Δὲν τὸν ρώτησα γιὰτὶ θάταν ἀγένεια.

—Κι αὐτὸς εἶναι ζωγράφος;

—Θὰ τὸν γνωρίσεις σὲ πέντε λεφτά, εἶπε ἡ Μαριάννα πηδῶντας ἓνα πεζούλι, κάνα ὑπομονή.

Στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ μᾶς ὑποδέχτηκαν δυὸ τρεῖς γρηπὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα, μὲ βλέμματα γεμάτα περιέργεια.

Μᾶς ἄνοιξε τὴ σιδερένια αὐλόπορτα ἓνας ζανθός, ἀθλητικὸς τύπος, ἥλιοψημένος, γεμάτος κέφι καὶ ὑγεία, πὺ μύριζε θάλασσα.

Ἡ Μαριάννα σπκώθηκε στὰ νύχια τῶν ποδιῶν της καὶ τὸν φίλησε. Μπήκε στὸ σπίτι κι ἄρχισε νὰ ξεφωνίζει ὅτι ἦταν τόσο ὁμορφα.

Ἐπειτα εἶπε ὁ γλύπτης γελῶντας, ἐσὺ Μαριάννα νὰ μαγειρέψεις καὶ μεῖς νὰ πᾶμε γιὰ μπάνιο.

—Πότε θὰ τελειώσει; ρώτησε.

Ἡ Μαριάννα, χωρὶς νὰ περιμένει τὴν ἀπάντησή του πέρασε στὴν κουζίνα, ἄνοιξε τὸ ψυγεῖο κι ἔψαχνε γιὰ κανένα θροιστικό. Ἐὰφνου μὲ θυμήθηκε καὶ φώναξε.

—Ἡ Ρίτα εἶναι ἡ καλύτερη φίλη μου.

—Κολυμπήσατε καθόλου; ρώτησε ἐκεῖνος.

—Δὲν εἶχα κολυμπήσει κι ἤθελα πολὺ.

Ἡ Μαριάννα εἶπε ὅτι προτιμοῦσε νὰ ξεκουραστεῖ. Ἐπειτα πεινοῦσε κιάλας.

—Τότε, εἶπε ὁ γλύπτης γελῶντας, ἐσὺ Μαριάννα νὰ μαγειρέψεις καὶ μεῖς νὰ πᾶμε γιὰ μπάνιο.

Ἐξω ἔκαιγε σὸν καμίνι. Μιά ὀργιώδης χορωδία ἀπὸ τζιτζίκια προσπαθοῦσε νὰ σκεπάσει τὸ θόρυβο ποῦκαναν τὰ κύματα, σπάζοντας στὰ βράχια τῆς ἀπόκρημνης ἀκτῆς.

—Ἐχει διαρκῶς κύμα; ρώτησα.

—Σχεδὸν πάντα, εἶπε ὁ γλύπτης.

—Ἀσκημο αὐτό.

—Ἐχει καὶ τὴ γοητεία του. Αὐτὸς ὁ παφλασμός, ὁ θόρυβος, ὁ κυματοθραύστης, τὰ πουλιὰ πὺ καταδύονται κι ἀναδύονται μέσα ἀπ' τοὺς ἀφρούς, ἡ τρικυμία.

—Προτιμῶ τὴν κάλμα γιὰ κολύμπι, εἶπα ἐγώ.

—Πᾶμε λοιπὸν σ' ἓνα ἥσυχο μέρος.

Μ' ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι κι ἄρχισε νὰ μὲ τρέχει στὴν κατηφόρα. Στὸ βάθος μὲς τὴν ἄχνα φάνηκε ἡ Πάρος ἢ ἡ Ἀντίπαρος.

—Φαίνεται κι ἡ Νάξος ὅταν ἔχει ὀρατότητα καλή, εἶπε ὁ γλύπτης.

Βυθίστηκα μὲς τὸ νερὸ κι ἔνιωσα ἔξοχα. Ἐλυσα τὰ μαλλιά μου καὶ τάφησα νὰ νιώσουν τὴν ἀλμύρα τῆς θάλασσας.

—Αὔριο ἂν δὲν βαριέστε θὰ πᾶμε στὴν Παναγιά στὸ — Τόσο Νερό—. Μοῦ φώναξε ὁ γλύπτης ἀπ' τὰ βθηϊά.

Ἐδῖνε βουτιές, μακροβούτια, ἔκανε μπουρμπουλῆθρες καὶ τοῦμπες. Ἐγὼ ἔκλεινα τὰ ρουθούνια μου κι ἔβαζα τὸ κεφάλι μου στὸ νερὸ.

Ἡ θάλασσα ἦταν πεντακάθαρη, διάφανη σὰ γυαλί. Ἄλλου πρᾶσινη κι ἄλλου μπλοῦ. Ἄλλου κρύα κι ἄλλου ζεστή.

Οἱ σταγόνες ποῦμοιαζαν μὲ μαργαριτάρια χρωματίζονταν κι αὐτές ἀπ' τὸν καφτὸ φίλιο,

καθώς γλύστραγαν απ' τὰ μαλλιά μου στο νερό.

"Επειτα ὁ γλύπτης εἶπε, πὼς πέρασε ἡ ὥρα κι ἔπρεπε νὰ γυρίσουμε. Ἐγὼ δὲν ἔφερα ἀντίρρηση, ἤθελα ὅμως νὰ μείνουμε κι ἄλλο.

Αὐτὸς μ' ἀγκάλιασε ἀπ' τὸν ὦμο καὶ γυρίζαμε κρατῶντας τὰ ρούχα μας στὸ χέρι. Μὲ φίλησε πολλές φορές καὶ γὼ τίναζα τὰ μαλλιά μου ποῦχαν γεμίσει νερὸ κι ἀλμύρα. Πάνω μας τὸ Κάστρο, ἐξιλεωμένο ἀπ' τὶς παλιές ἀμαρτίες ποῦχε κάνει στὰ νιάτα του, ἔμοιαζε πάλλευκο, σὰν ἄσπρο περιστέρι ἔτοιμο νὰ πετάξει, θύμιζε Μαρία Μανταλένα.

—Εἶναι παλιό, μεσαιωνικό, ἦρθαν ἐδῶ οἱ φράγκοι κι ἔπειτα οἱ Βενετοῖανοί, ἔλεγε ὁ γλύπτης.

Στὸ καιρὸ τοῦ δουκάτου τῶν Κυκλάδων, τοῦ κόμη Σανουόδου, τόχανε κάνει ὀχυρὸ ἄπαρτο. Ὑστερα ἔγινε καταφύγιο κι ὀρμητήριο τῶν κουρσάρων τοῦ Αἰγαίου, ἔτσι ἄγριο κι ἀπόκρημνο ποῦναι, ἀπρόσβλητο ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα.

—Κι ἐδῶ ἔκλεψε ὁ Σανουότος τὴν ὀμορφὴ γυναικῆ τοῦ ἀρχοντα τῆς Νάξου;

—"Ὅστε ἔχετε διαβάσει τοὺς ἐμπόρους τῶν ἐθνῶν, τοῦ Παπαδιαμάντη; Ἐκανε γελῶντας ὁ γλύπτης. Ὅχι, νομίζω πὼς ὄχι.

Ἠτάσαμε στὴν ἑπαυλῆ. Ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή. Μὲς τὸν προθάλαμο κάθονταν τρεῖς ἄγνωστοι.

—Ἄστυνομία. Εἶπε ὁ ἕνας τους, ἕνας ψηλόλιγνος μὲ πλακουτσερὸ πρόσωπο.

Ἐὸ γλύπτης κοιτοῦσε ἀνέκφραστα.

Τὸν ρώτησαν τὸνομά του. Τί ἐπάγγελμα κάνει. Ποιανοῦ εἶναι ἡ ἑπαυλῆ. Πόσο καιρὸ ἔμεινε ἐδῶ. Ποιά εἶναι ἡ διεύθυνσή του.

Ἐκείνος ἀπαντοῦσε γρήγορα καὶ λακωνικά, ἀλλὰ εἶχε χάσει τὴ σιγουριά του.

—Θὰ φάξουμε τὸ σπίτι, εἶπε ὁ ἀστυνόμος.

Ἐνῶ οἱ δύο σύντροφοί του ἔμπαιναν στὰ ἄλλα δωμάτια, αὐτὸς στάθηκε μπροστὰ στὸ μάρμαρο, ποῦ ἀκόμα δὲν εἶχε πάρει συγκεκριμένο σχῆμα, ἀν καὶ ἦταν δουλεμένο καὶ λαξεμένο ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές.

—Αὐτὸ τί εἶναι; ρώτησε ὁ ἀστυνόμος.

—Ἐὸ Προμηθέας Δεσμώτης.

—Ἐὸ Προμηθέας Δεσμώτης, ἐπανέλαβε ὁ ἀστυνόμος. Καὶ γιατί δεσμώτης;

—Γιατί θέλπω νὰ δώσει στοὺς ἀνθρώπους τὴ φωτιά, τὸ φῶς, τὴν ἐλευθερία, τὸ πνεῦμα, εἶπε ὁ γλύπτης.

—Ποῦ τὸν τιμώρησαν οἱ θεοί;

—ἘΚριβῶς.

Ἐὸ ἀστυνόμος ἔκανε κύκλο γύρω στὸν μαρμάρينو ὄγκο ἀγγίζοντάς τον μὲ τὴν ἄκρη τῶν δαχτύλων του.

—Ποῦ ἔχεις τὰ μάρμαρα, ρώτησε ἀπότομα. —Στὸ ὑπόστεγο τῆς αὐλῆς.

—Τὰ φέρατε μὲ τὸ καΐκι τοῦ Μοντεζούμπ ἔ;

—Ναί. Ἐκανε μὲ φυσικότητα ὁ γλύπτης.

—Δώστε μου τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀγορᾶς τους.

—Τὴν ἔχω χάσει.

—Ἐὸ ποῖον τὰ ἀγοράσατε;

—Δὲν θυμάμαι, κάτι σὲ —ὀπουλος νομίζω.

—Ποῦ εἶναι ἡ ἀποθήκη του;

—Δὲν πῆγα ποτέ μου, μοῦ τάφεραν στὸ καΐκι.

—Ἐτροπὴ σου καλλιτέχνης ἄνθρωπος νὰ κλέβεις τοὺς νεκροῦς. Εἶπε χωρὶς θυμὸ, ἄχρωμα ὁ ἀστυνόμος.

—Οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μάρμαρο.

—Πέστε μου γιατί τὸ κάνατε, ἀπὸ μανία;

—Καθόλου.

—Τότε;

—Τὸ μάρμαρο στοικίζει πολὺ.

Ἐὸ ἀστυνόμος ποῦ γιὰ μιὰ στιγμή φάνηκε ὅτι βρῆκε ἱκανοποιητικὴ τὴν ἀπάντηση, ζέσπασε ἀπότομα.

—Ἐχετε γῶσει ὅλα τὰ νεκροταφεῖα, ἔκανε αὐστηρά. Ἐπειτα σὰ νὰ ξαφνιάστηκε κι ὁ ἴδιος ἀπ' τὸν ἦχο τῆς φωνῆς του, — εἶπε, πὼς αὐτὸς εἶναι πάντα καλὸς, μαλακὸς κι ἔχει δεῖξει κατανόηση κι ἐπιείκεια σὲ χειρότερες περιπτώσεις, ὅπως ἔνοπλες ληστείες, ἐκβιασμούς, ἀσέλγεια, ἀκόμα καὶ σὲ φόνους.

—Ἐγὼ θέλω νὰμαι καλὸς μ' ὅλους πρόστесе, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεση αὐτὴ μοῦ φαίνεται ἀπίστευτη, εἶναι ἱεροσυλία.

(Σταμάτησε γιὰ λίγο, ἔπαιξε τὰ χέρια του μ' ἀμνηχανία καὶ συνέχισε).

—Θέλετε νὰ κλέψουν τὸ σταυρὸ ἀπ' τὸ τάφο τῆς μητέρας σας;

—Ἐὸ μητέρα μου ζεῖ κι εἶναι μιὰ χαρά, εἶπε ὁ γλύπτης ενοχλημένος.

—Τέλος πάντων, κάποιου δικοῦ σου ποῦχε πεθάνει.

Ἐὸ γλύπτης δὲν ἀπάντησε κι ὁ ἀστυνόμος ἔνιωσε ἀμνηχανία ξανά. Πλησίασε πάλι τὸν μαρμάρينو ὄγκο.

—Ἐδῶ θὰ βάλω τὸ πουλί, εἶπε ὁ γλύπτης.

—Εἶναι κι αὐτὸ ἀπ' τὰ κλεμένα; ρώτησε ὁ ἀστυνόμος. Ἐπειτα σὰ νὰ θυμῆθηκε τὴ φράση τοῦ συνομιλητῆ του.

—Ποῖο πουλί;

—Δὲ θυμάστε ἀπ' τὴ Μυθολογία, ποῦ τοῦτρωγε τὰ σπλάχνα.

—Ἐ... ἔκανε ὁ ἀστυνόμος. Ἐπειτα μᾶς κοίταξε ὅλους μὲ περιέργεια, πλησίασε τὸν γλύπτη, χαμογέλασε καὶ εἶπε εἰρωνικά.

—Πῶς θὰ τὸ τελειώσετε τώρα, ἀφοῦ εἴσαστε καὶ σεῖς Δεσμώτης.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

(ραδιοφωνικό στιγμιότυπο)

‘Ο διαλεκτός διανοούμενος, γραμματολόγος και κριτικός κ. Δημήτρης Γιάκος, γράφοντας για τόν Κύπρο Χρυσάνθη στο έργο του (‘Ασκήσεις Λόγου»), έκδοσις τῆς Λυρικής Κύπρου 1962, ἀναφέρει μεταξύ ἄλλων καί τὰ ἑξῆς:

«‘Ο Κύπρος Χρυσάνθης ἐκπροσωπεῖ μιὰ πυκνή, μιὰ ζωτική παρουσία πνεύματος. Ἡ φωνή του ἔρχεται ἀπὸ τῆ γλυκεῖα χώρα τῆς Κύπρου, ζεστή, κελαηδιστὴ καὶ ἀσάπαστη, γεμάτη εὐσέβεια καὶ ἑλληνικότητα». Καὶ ἄλλοῦ πάλιν: «Ἡ πνευματικὴ παρουσία τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη ξεδιπλώνεται συνεχῆς, ἀδιάλειπτη, ἀλλεπάλληλη τόσο, πού ὁ μελετητὴς θὰ δυσκολευτεῖ ὄχι νὰ διαβάσει, μὰ καὶ νὰ καταριθμήσει μόνο τὰ ἔργα του, πεζὰ, ποιητικά, θεατρικά, ἐπιστημονικά, δοκίμια, ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις κ.ἄ.».

Ἀλήθεια, ἀρχίζοντας νὰ γράφω γιὰ τόν Κύπρο Χρυσάνθη, βρέθηκα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, μπροστὰ σ’ ἓνα ἀπροσμέτρητο πνευματικὸ σελάγισμα, μοναδικό, πού μὲ ἔφερε σὲ μεγάλη ἀμχανία, ἀπὸ πού νὰ ἀρχίσω καὶ πῶς νὰ τελειώσω, τὸ μικρὸ μου αὐτὸ σχεδίασμα.

Δὲν εἶμαι γραμματολόγος καὶ δὲν γράφω κριτικὲς. Θέλω νὰ μιλήσω σὰν ποιητὴς γιὰ τόν ποιητὴ. Λόγοι αἰσθηματικοὶ καὶ φιλικοί, — γιὰ νὰ θυμῶ καὶ πάλιν τὸν ἀγαπητό μου κ. Γιάκο — μὲ ὤθησαν σ’ αὐτὸ πού κάνω καὶ ὄχι ἀξιολόγησά τοῦ ποιητῆ πού τὰ τραγούδια του χρόνια τώρα, διαβάζω καὶ ἐκτιμῶ ξεχωριστά.

Ποτισμένος ὡς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι του, μὲ τὴν Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ παράδοση, Ἀρχαία, Μεσαιωνικὴ, Νεώτερη, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν σύγχρονη Ἑλληνικὴ πραγματικότητα, πού αἰσθάνεται καὶ ζεῖ ἔντονα, συνθέτει τὰ βιώματά του αὐτά, σὲ πολύχρωμα ὠραία ψηφιδωτὰ καὶ πίνακες ἐξαιρετικῆς τέχνης. Πραγματικά, ἂν σκοπὸς τῆς τέχνης εἶναι νὰ χαρίξῃ στὸν ἀναγνώστη πού ἔχει τὸ ἀναγκαῖο πνευματικὸ ὑπόβαθρο, τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση, αὐτὸ ὁ Κύπρος Χρυσάνθης τὸ πετυχαίνει πέρα γιὰ πέρα μὲ τὰ τραγούδια του, μεταγγίζοντας τὴ θερμὴ τῆς πνευματικῆς του πίστεως καὶ τῆς λυρικῆς του ἀρχοντιᾶς, ὡς τὰ μύχια τοῦ ἐρευνητῆ, πού θὰ θελήσει νάρθει σὲ ἐπαφῆ, μὲ τὴν ποιητικὴ του Δημιουργία.

Οἱ στίχοι του γεροδεμένοι, ἀρρενωποί, λιτοί, κελαηδιστοί, ἀναβλύζουν καθὼς κρουστάλλινα νερὰ ἄφθονα ἀπὸ τὴν πλοῦσια λυρικὴ νερομάνα τῆς καλλιτεχνικῆς του ὑπόστασης, γιὰ νὰ ξεδιψάσουν καὶ νὰ χαρίσουν

τὴν πνευματικὴ Εὐφροσύνη στὸν ἀναγνώστη.

‘Ο Χρυσάνθης ὅπως ὄλοι οἱ γνήσιοι ποιητὲς, ἔχει τὴν δύναμη νὰ ἀνανεῶνεται συνεχῶς, ἔτσι πού ἄνκαι πολυγραφώτατος, δὲν κουράζει, γιὰτὶ δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Τούναντίον κάθε φορὰ πού ἐμφανίζεται, παρουσιάζει κάτι τὸ καινούργιο, μιὰ νέα ποιητικὴ πτυχή, κάτι ἐντελῶς πρωτοφανέρωτο, ἐσωτερικὰ ἢ ἐξωτερικὰ στὴν τέχνη του.

Πρωτεῖκό χάρισμα ἀναγκαιότατο, γιὰ τὸν ποιητὴ πού θέλει νὰ ἐπιζήσῃ ὀλοκληρωμένος μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του.

Ἔτσι παρ’ ὄλο πού ὁ Κύπρος Χρυσάνθης ξεκινᾷ ἀπὸ ἀτομικὰ βιώματα, γιομάτα τρυφερότητα καὶ στοργή:

«Τὴ μέριμνα ἄφησα τοῦ κόσμου καὶ τὶς πίκρες
‘Ο κόσμος τώρα εἶσαι ἐσύ...»

(Ἐπιλόχεια III)

καί:

«Ἐνα παιδάκι ἀντίκρυστα καὶ χάρηκα κοντὰ του
τί κρύβουν οἱ οὐρανοί...»

(Τραγούδια τῶν χρυσῶν παιδιῶν)

Περνᾷ κατόπιν στὴν Ἑλληνικὴ καὶ Χριστιανικὴ παράδοση, πυρακτωμένος ἀπὸ τὴ φωτιὰ τῆς φυλῆς καὶ τῆς πίστεως γράφοντας στίχους ὅπως αὐτοί:

«Ἀθήνα Ἑλληνισα ἴμορφιά

(Ὡδὲς τῶν ταπεινῶν πλασμάτων)

ἢ

«Τραγούδι τῶν ποιητῶν μονάχα ἢ Μοῖρα
μὰ ὁ στίχος δίχα Ἑλλάδα δὲν ἀξίζει...»

(Μικρὲς Πατρίδες)

καὶ στὸ «Ὀδοξαστικό του» γιὰ τὸν Κυπριανὸ

«Ἀρχάγγελος ἠνώθηρες ὀπλίτης τῆς φυλῆς,
τῆς πίστεως μας Ἀκρίτης
Κυπριανὲ τῶν Οὐρανῶν τὸ λογικὸ φανέρωμα
καὶ τοῦ φωτὸς προφήτης».

(Στέφανος Ἀρετῆς)

Γιὰ νὰ φτάσῃ κατόπιν μὲ μεγαλόστομη λυρικὴ κραυγὴ στὰ ἄδυτα τοῦ Ναοῦ τῆς τέχνης, τραγουδώντας σὰν ἄνθρωπος γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀπάνω ἀπὸ φυλές, θρησκείες καὶ παραδόσεις.

«Μὲ τὴν ἀδελφωσύνη μόνο ἀνθίζει
γῆ καὶ οὐρανός, Θεὸς κι’ ἀνθρώπου».

(Συμφωνία στὸν ἀέρα τῆς ἑνατῆς τοῦ Μπετόβαν).

Ραδιοφωνικὸν Ἰδρυμα Κύπρου, Ἐκπομπὴ «Τὸ περιοδικό μας», 1 Ὀκτ. 1968 α’ πρόγραμμα, μὲ ἀπαγγελία τριῶν ποιημάτων.

Σάν ἀληθινὸς δημιουργὸς μιᾶς ὄριμης τέχνης, ὁ Χρυσάνθης κατορθώνει νὰ μεταπλάσει σὲ στίχους, ἐσωτερικὲς προσωπικὲς του ἐμπειρίες καὶ ἐντυπώσεις, ἀπὸ Μουσικὰ μοτίβα καὶ Πίνακες μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ νὰ μεταγγίσει τὴν γοητεία τοῦ φωτός, τοῦ χρώματος καὶ τοῦ ἤχου μὲ μεγάλη δεξιότητα, μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς δικῆς του ἐντελῶς πρωτότυπης ποιητικῆς δημιουργίας.

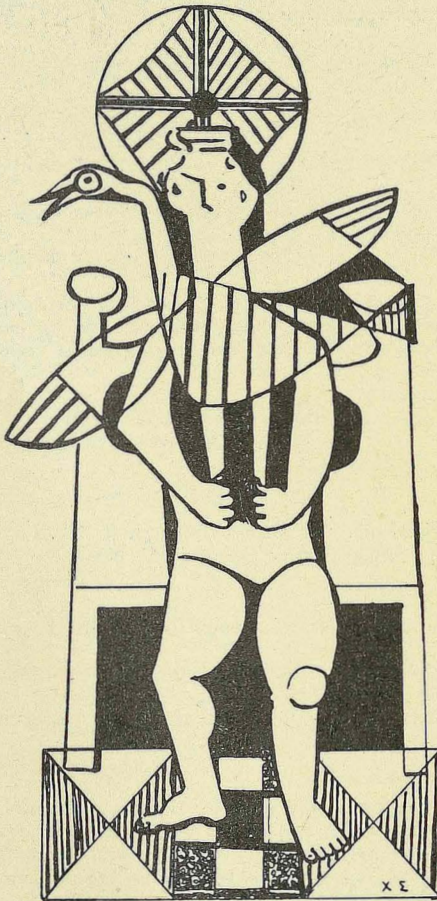
Ἔτσι ὁ Κύπρος Χρυσάνθης ξεπερνώντας τὰ προσωπικὰ ὑποκειμενικὰ του βιώματα φτάνει μέσα ἀπὸ τὶς «Μικρὲς Πατρίδες» στὴν περιοχὴ τῆς μεγάλης πατρίδας τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς γιὰ ὅλους τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀληθινῆς τέχνης ποὺ εἶναι λυτρω-

τικὴ γιατί εἶναι οἰκουμενικὴ, ποὺ εἶναι μεγάλη γιατί εἶναι πανανθρώπινη, ποὺ εἶναι φωτεινὴ γιατί εἶναι καθαρὰ πνευματικὴ.....

«Μιὰ στάλα τῆς ψυχῆς
ἀξίζει τὸ βάρος τ' ὀυκεανοῦ»
(Συμφωνία στὸν Ἄερα κ.λ.π.).

Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, ὅπως τὸν ἐνοιῶσα, τὸν χάρκα καὶ τὸν ἀγάπησα, μέσα ἀπὸ τὰ τραγούδια του ποὺ εἶναι καὶ τὸ πνευματικὸ του πιστεύω. Ἔνας γνήσιος ποιητὴς, ἕνας πραγματικὸς Δημιουργὸς, ἕνας Μάγος τῆς Ἀληθινῆς Τέχνης. *

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΒΒΑ

ΤΟ ΠΟΥΛΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Τὸ χάλκινό του ράμφος τρύπησε τὸ στήθος μας
μᾶς ἐγδारे τὰ χέρια, ποὺ ὄλο θέλουμε νὰ
δέχονται,
μᾶς χτύπησεμὲ τὶς φτεροῦγες τὸ λαιμὸ, ποὺ
τὸ συμφέρον διαλαλεῖ,
καὶ πέταξε μακρὰ, μακρὰ,
τὸ ραβδωτὸ πουλὶ ἢ συνείδησή μας
τὸ ἄλφα καὶ ὦμέγα τοῦ ἄλλοτε ἀνθρώπου
τῶν ἄλλων ἡμερῶν μας τὸ ἦθος.

Δὲ φέρνουν πιά οἱ φεγγίτες φῶς,
δὲν ἔχουν δύναμη τὰ στέμματα τοῦ νοῦ
δὲν ἔχουν φῶς οἱ φωτοστέφανοι...

Μᾶς πνίζαν τὰ καθορισμένα σχήματα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ

Τάφος ύγρός! Ἐδῶ μιλάνε τὰ σκοιάδια
 μὲ τὸ χλωμό κι' ὑγρὸν ἀγέρα.
 Ἡ γῆ μιλά! Τὸ δέχονται πολλοί. Μιλᾶ.
 Ἡ γῆ μιλά κάθε φορά κοιτάζοντας τὸ στήθος σου,
 ματιεύοντας τὰ μουσικά σου, τὰ ρωτήματά σου.
 Κι' εἶναι τὸ μίλημά της σπλαχνικὸ καὶ σ' ὀρμηγεύει
 καὶ δείχνει πρόπουσες πορεῖες. Ἡ γῆ μιλά.
 Κι' ἐγὼ σὲ σένα, γῆ, μιῶ καθὼς σὲ σκάβω.
 Μὰ δὲ σὲ σκάβω γιὰ νὰ βρῶ τὰ μουσικά σου
 ἢ γιὰ νὰ νοιώσω τὸν παλμό σου ἢ γιὰ νὰ βρῶ τὰ πλούτη σου.
 Σὲ σκάβω γιὰ νὰ βρῶ... τὸν τάφο μου; Χριστὸς καὶ Παναγιά μου,
 πρὸς τί νὰ κακομελετῶ;
 Σὲ σκάβω γιὰ νὰ προφυλάξω τὴ ζωή!
 Παράξενα μιῶ μὰ νοιώθω πὼς μὲ νοιώθεις
 ἀφοῦ γλυκὰ τὸ σκάψιμό μου δέχεσαι καὶ καταδεχτικά.
 Χτυπῶ κι' ἀντίσταση δὲ βρίσκω.
 Δώσε μου χέρι μητρικὸ νὰ φτιάξω τὸν κρουφῶνα
 νὰ σώσω τὴ ζωή!
 Εἶναι πολλὰ τὰ νιάτα μας γι' ἀλλότριες σκέψεις
 λυπητερές.
 Τὰ νιάτα δαπανοῦμε γιὰ τὸ φῶς
 κι' εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο φῶς ἢ λευτεριά.
 Γῆ, τῆς Κερήνειας, μὲ γνωρίζεις: Εἶμαι ὁ Κυριάκος Μάτσης,
 ἀπ' τὰ ὄρεινά, ποὺ σπούδασα τὸ πῶς θηλάζει
 καὶ μεγαλώνεις τὰ δρετιρὰ καὶ τὸ γρασίδι καὶ τὰ στάρια.
 Τὰ μουσικά σου σιὰ ἐργαστήρια ἐρεῦνησα.
 Κι' ὕστερα ἐδῶ στήν Κύπρο πάσκισα σιὰ στήθη σου σκυφτός
 τίς ἀπορίες νὰ λύσω καὶ νὰ δῶ τὴν προκοπή σου
 μὲ τὰ δικὰ μου μάτια, τὴ δική μου πείρα.
 Τί ὄραϊα σιὸ φῶς λαμποκοποῦν τὰ πορτοκάλια
 ὄραϊα τοπία χαράζοντας!
 Τί μάτια μαῦρα δλόγλυκα οἱ ἐλιές σιὸς κλώνους
 κι' ὑπόσχονται τὴ θέρη καὶ τὸ φῶς!

(Ἡ προσδοκία πετᾶ ἀπ' τὴ φύση,
 μὲ τοὺς κρουνοὺς της τὸ θοννὸ θηλάζει
 κι' ἔρχεται ὁ πόθος κι' ἀνασαινεῖται ἡ ζωή.
 Ὁ ἥλιος σιοιδάζει κίνηση καὶ θρέψη
 μὲς τὸν καρπὸ καὶ μὲς τίς ἕνες μας
 κι' εἶδωλα πλάθει ποὺ χαράζονται σιὸ νοῦ μας,
 μὲς τὸ βιβλίον τῆς μνήμης καὶ τῆς γνωριμίας.

Σιὸν ἤρεμο καιρὸ τῆς ἀναπαύει
 διαβάζοντας τραγούδια τῆς εἰρήνης.
 Στους ἐκατόφυλλους καιροὺς τῆς παίξει
 με χρυσαφιά νομίσματα πὸ ἀστράφτουν
 ἀσφαλισμένες μέρες.
 Καὶ σιὸς γυμνὸς καιροὺς τοῦ φθινοπώρου
 τοὺς πόθους καταναυμαχεῖ καὶ τὶς δαπάνες
 καὶ προσκαλεῖ γιὰ ἐτοιμασίες.

Ἡ καταιγίδα πέφτει σὺς σκεπές,
 τὸ δάσος ξεριζώνει καὶ σιὸν πόντιο
 χτυπᾷ τὰ πλοῖα μὲ τὸ μασιγί
 σὰν τοὺς κατὰδικους, σκορπᾷ πλημμύρες
 καὶ παρασέρνει μέσα στὰ ποτάμια,
 τὶς ἀποθήμες ξεκαρφώνει,
 τὶς προκυμαίες καταμασᾷ καὶ λειώνει.
 Κι' ὅμως σὲ λίγο θὰ μᾶς δεῖξῃ ὁ ἥλιος
 τὸ καθαρό του πρόσωπο.

Τῆ φύση κρίνω ἀπ' τὸν καρπὸ.
 Εἶμαι κι' ἐγὼ μιὰ φύση.)

Ἄς μὴ πετᾷ μου ἡ θύμηση στὰ ἔργα ἐπιτοῦτα τῆς εἰρήνης
 καὶ τῶν ἀτάραχων καιρῶν.

Μνήμες καιρῶν καλῶν ξυπνᾶνε τὴ δειλία.
 Τώρα σιὸς ἀντρικὸς καιροὺς ταιριάζει νᾶχης
 κρυμένο στὰ βαθιά σου κάθε πὸ σοῦ πάει τὴ σκέψη
 μακρὰ ἀπ' τὸ στόχο σου.

Πικρὸς ὁ πόλεμος! Πικρὸ ψωμί, πικρὸ νερό,
 ὕπνος πικρὸς, ξύπνιος πικρὸς, βῆμα πικρὸ,
 τὸ καθεὶ πικρὸ σιὸν πόλεμο.

Δὲν ἔχει ὁ ἄνθρωπος σὺς ἴνες του πιά ἄνθρωπο
 παρὰ πικρὴ χολή. Τὸ θέλει ὁ πόλεμος.

Μὰ ποῖος μπορεῖ νὰ φύγῃ ἀπ' τὴν περίστασι κα' ἀπὸ τὸ ριζικό του;

Πολὸ μὲ τυραννοῦνε οἱ σιοχασμοί!

Τί νᾶναι τοῦτο; Ἀγγεῖο ναι πῆλινο; Λυχνάρι, φέξε
 νὰ μελετήσω μὲς τὸ ἡμίφως σου τὸ τί μοῦ γράφει τὸ εὔρημά μου.

Ὁραία τῆς τέχνης δήλωση γιὰ τὶς χαρὲς τοῦ βίου,
 γιὰ τῆς ψυχῆς τὶς συμμετρίες καὶ γιὰ τοὺς κραδασμοὺς
 πὸ μεταφέρνει σιὸν πηλὸ τὸ χέρι τοῦ τεχνίτη!

Δὲν ξέρω ἂν μέσα σου φυλάγανε κρασί, πὸ μολογᾷ
 τὸ πόση τρέλλα παίξει μέσα στὴ ζωὴ καὶ μὲς τὰ νιάτα!

Δὲν ξέρω ἂν μέσα σου φυλάγανε τὸ λάδι,
 τροφή νὰ κρατηθῇ τὸ σῶμα στὴ ζωὴ καὶ νὰ γεμίση τὸ λυχνάρι
 μ' ἕνα μικρὸ καλόδεχτο ἥλιο σὶδ σκοτάδι.

Δὲν ξέρω ἂν μέσα σου κομίζανε νερὸ πὸ οἱ στάλες του δροσιζοῦν
 ψυχὴ καὶ σῶμα.

(ἘΟ μολυβὶς καπνὸς κρεμιέται κάθετα
 σ' ἕνα οὐρανὸ γαλήνιο σὰν τὰ μάτια τῶν προσβάτων,

τὸ σιᾶρι αὐξάινει σὰν τὸ χνούδι στοῦ ἔφηθου τὰ μάγουλα,
κωλᾶ τὸ ρυάκι σὰν τὸ λάδι πὰ σὶτὸ μάρμαρο.

Περνᾶ ὁ ἀγέρας ποῦναι πειταλούδα,
φτάνει τὸ θράδνυ δροσερὸν ἀπ' τὴς σπηλιᾶς
στὸν δεῖπνο πὸν προσμένει δίπλα σὶτὸ λυχνάρι
μ' ἕνα ψωμί ἀχριστὸ ἀπ' τὸ φλογᾶτο φοῦρο.

Ἄργα μὲ προσοχὴ σὰν προσευχὴ σὲ δέχεται τὸ στροῶμα
κι' ἕνα λεπτὸ ὄνειρο σκουνητᾶ τὰ βλέφαρά σου
καὶ μπαίνει ἀπὸ τὸ μάτι σου τὸν ὕπνο γράφοντας
μὲ παιδικὲς γραφές.

Πόση πρωία σὶτὸ βλέμμα τῶν γειτόνων,
πόσον οἰκείος ὁ δρόμος καὶ δικός μας!
Τ' ἀμάξι πὸν περνᾶ δὲν ἔχει θόρυθο,
δὲ μᾶς τρομάζει ὁ ταχυδρόμος.

Δὲν ἔχει αἰχμές, μηδὲ φαρμάκι,
ἀπαιτηλὸς καθρέφτης καὶ τὸ κύμα
ἔχει καρᾶβια ἀπὸ τὸν ἥλιο
κι' ἀπ' τὸ φεγγάρι βάρκες.)

Ἦ! ἐτούτη ἡ ἄσπρη σφαῖρα πὸν προβάλλει ἀνάμεσα
σιτὴς στοῖθες πῆλινων ἀγγείων καὶ σβώλων γῆς
τί μήνυμα μοῦ φέρνει ἀνθρώπινο ἀπὸ ἄλλα χρόνια;
Χριστέ μου! Ἀνθρώπινο κρανίον ἀληθινό!
Σημάδι νᾶναι τοῦτο, πὸν δηλώνει τοῦ Θεοῦ τὴ θέληση;
Αὐτὸ τὸ ρίγος πὸν περνᾶ τὴς ἴνες μου καὶ κλῶθει τὸ αἷμα μου
καὶ ξανεμίζεται μὲς τὴν ἀνάσα μου καὶ σφίγγεται μὲς τὸν ἰδρώτα μου,
αὐτὸ τὸ ρίγος, ποῦναι ρίγος ἄλλου κόσμου, αὐτὸ τὸ ρίγος,
μοῦ μολογᾶ σὰν ἀνοιχτὴ γραφὴ τὸ σύντομό μου τέλος!
Ἦχι, λοιπόν! Οἱ τάφοι ἀνήκουν στοὺς νεκροὺς κι' ἐγὼ κρατᾶω σὶτὸ στήθος
τὴ σπῖθα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν μεγάλων δραμάτων.
Καταπατῶ, λοιπόν, τὰ προμαντέματα πὸν τὰ δειλὰ μυαλὰ
τὰ βρῖσκοννε ἀποκούμπι γιὰ προφάσεις.
Καταπατῶ τὴς σκέψεις πὸν μουδιάζουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κρατοῦν μακρὰ
ἀπ' τὸ καθήκον καὶ τὴν πίστη.
Ἦρατὰ τὰ λόγια, δυναμώνουν. Ὅμως τὸ ρίγος πέρασε ἀπ' τὸ εἶναι μου
σὰν παρουσία ὀδυνηρῆ!
Στὴ στοῖθα ἐτούτη τῶν χωμάτων ἄς ἀκουμπῶ κι' ἄς δῶ κατὰματα
τὸ ἄγρατο τοῦτο ὑπόλειμμα ζωῆς μέσα στοὺς κόγχους,
κι' ἄς τοῦ μιλήσω.
Ἄπ' τὴς ὄπες, πὸν τὸ μυστήριον τρέχει καὶ τὸ ρίγος, κάποια
ἀπάντηση θάρρητῆ λεπτὴ σὰν αἶθρα σὶτὸ λυχνάρι
νὰ μολογήσῃ ἀνήξερους γιὰ μᾶς καιροὺς καὶ μουσικούς.
«Ρωτῶ: Ποιὸς εἶσαι;
—Θνητοῦ εἶδωλο.
Ρωτῶ: Χωρὶς μορφῆ;
—Ὅταν δὲ ζῆς δὲν ἔχει χάρη πιά ἡ μορφῆ. Καλύτερα ἔναι ἡ μνήμη
ποῦναι ὡς ἴσκιος.

Ρωτῶ: Κρατᾶς τὴ μνήμη;

—Μὰ λήθη δὲν ὑπάρχει.

Ρωτῶ: Καὶ σέρονουμε στὸν ἄλλο κόσμο τὸ παλιό μας ντύμα;

—Γυμνὸ χωρὶς προφάσεις κι' ἀποκρύψεις.

Ρωτῶ: Κι' ἡ τιμωρία; Κι' ὁ ἔπαινος;

—Ἀρχίζει ἀπὸ τὴ γῆ καὶ μᾶς ἀκολουθεῖ».

Θεσμὴ συνομιλία. Λιτή. Μὰ μὲ κενά.

Κάθε ἐποχὴ τοῦ βίου μας ἔπλαθε δική της ζωγραφιὰ
τῶν πέρα ἀπ' τὴ ζωὴ μας χώρων.

Ἄλλὰ γιατί σιὰ ὑπέρογια καὶ τὰ κατοπινὰ

νὰ σπαταλῶ τὴ λίγη ἀνάπνοσή μου;

Στὴν κούραση τὰ δύσκολα προβλήματα βαραίνουν
σὰν σίδερο μὲς τὸ κεφάλι καὶ τὸ σιῆθος σφιγγουν
καὶ δυσκολεύουν τὴν ἀνάσα.

Ἔλα μαζί νὰ ποῦμε γιὰ τὸ μῦθο τῆς ζωῆς.

Πρῶτος ἀρχίζω ἀφοῦ λογιέμαι ζωντανός.

Πρῶτο ἀγαθὸ ἡ ζωὴ, κι' ὁ θάνατος

κύκλος τελειωμένος δίχως νᾶναι κι' ἀγαθὸ.

«—Εὐλογῶ τὴ σπορὰ τοῦ πατέρα

ποῦ τίμα μ' ἔσπειρε σὶ τὸ τίμιο τοῦ γάμου του κρεβάτι.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶς: Τὸν εὐλογῶ γιατί μὲ ἀπόσπασε ἀπ' τὸ σῶμα του
καὶ μοῦδωσε μητέρα κι' ἀδελφούς καὶ συγγενεῖς
κι' ἓνα κομμάτι χῶρο ν' ἀναπνέω.

—Θυμᾶσαι πόσο ὑπέροχο τῆς μάνας μας τὸ γάλα!

σὰ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιο ἔσταζε σὶ τὸ στόμα μας.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶς! Καταναλώθηκε τὸ σῶμα κι' ἡ ψυχὴ της
νὰ μὲ ἀναστήση.

—Βαδίσουμε τὰ ξέγνοιαστά μας χρόνια πάνω σ' ἄνθη,
πάνω σὶ μέλι καὶ στὴν ἄμμο ποῦ ἔγραφε ὁ ἥλιος καὶ φιλοῦσε
τῆς θάλασσας τὰ χεῖλη.

Καὶ μοῦ ἀπαντᾶς: Δίχως τ' ἀνήλικά μας χρόνια
δὲν θᾶχε νόημα ἡ ζωή».

(Ἔσαν δικό μας τὸ φεγγάρι
μιὰ ἄσπρη πεταλούδα πότε σὶ νερὸ
καὶ πότε στὴ ματιὰ μας πότε
ψηλὰ στὸν οὐρανό.

Ἔσαν δικό μας τὸ θουνὸ
ποῦ θῆλαζε ἀπ' τὸν οὐρανὸ
κι' ἄλλαζε χροῶμα μὲ τὰ σύννεφα
κι' ἄλλαζε ἀκόμα καὶ φιλιὰ.

Πάνω σὲ φύλλα τοῦ ἑκατόφυλλου
γράψαμε τὰ ὄνειρά μας
τὰ πῆρε ἡ πεταλούδα ὁ ἄνεμος
καὶ τᾶφερε σὶ τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς μας.

Κι' ἓνα θεσμὸ καταμεσήμερο
πῆραμε σκάλα τὸν καπνὸ καὶ βγήκαμε
ψηλὰ στὸν ἥλιο καὶ μᾶς φίλησε
καὶ γίναμε τσαμπιὰ σ' ἄμπέλι.)

«—Μιά νύχια τοῦ καλοκαιριοῦ ἀπ' τὸ παραθύρι μὲ τὴν ἄχνα καὶ τὴ ζέση
καὶ τὸ ζεστό φεγγάρι, πὸν παράξενα μιλοῦσε,
τὸν ἔφηβο εἶδα νὰ ξυπνᾷ στὰ μάτια καὶ τὸ σῶμα μου...

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: Πῆρε φιερά τὸ σῶμα,
ρώτησε ἢ ψυχὴ τ' ἀσιτέρια, μύρισε ἢ ὄσφρηση τὸν ἔρωτα
κι' ἤρθε ἢ γραφὴ μὲ τὰ ρωτήματα...

—Τὸ πάθος κατασίγασε μὲς τὴν ἀνάγκη τῆς ζωῆς.
Ὁρατὰ τοῦ ξύπνιου τὰ ὄνειρα μὰ ὁ βίος σοῦ δείχνει
τὰ μέτωπα καὶ τοὺς κροτάφους ἰδρωμένους,
τοὺς μύες κατάκοπους, τὰ μέλη ἐξαντλημένα.

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: Τὴν ἐργασία τιμῶ.

Στὶς ἐντολὲς τὴν θέλω πρώτη.

Τέτοια μοῦ μίλησες καὶ ξαφνικὰ μὲ τὸ ἄδρατό σου βλέμμα
τυπᾷς τὰ μάτια μου.

—Τί μὲ ρωτᾷς;

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: Τὸ γάμο.

—Σιωπῶ. Καὶ δέχομαι τὴν πείρα σου ἂν τὴν ἔχῃς.

Τὸν ἔρωτα ἔγραφα στὰ στήθη μου χρυσὴ γραφὴ νὰ τὸν διαβάσω
σὲ μέρες καλοκαιρινὲς καὶ νὰ τὸν χαίρωμαι σὰν ὄραμα λαμπρὸ
σὲ καθαρὸ καθρέφτη λίμνης.

Ἄκούω τὸ λόγο σου πὸν φτάνει ἀπὸ τὰ πρὶν
χαμένα μὲς τὸ χρόνο.

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: «Οἱ καρπεροὶ ἔρωτες δοξάζουν τὴ ζωή».

Εἶναι λιτὸς ὁ λόγος σου καὶ σύντομος σὰν ἐντολή.

Τὸ πνεῦμα μου σὲ νοιώθει μὰ ἡ καρδιὰ σὰ νᾶχη ἀμφιβολίες
γιὰ τῆς ζωῆς τοὺς δοξασμούς.

Ὁ ἔρωτας πάντοτε δοξάζει τὴ ζωή.

Πνεῦμα ἀγαθὸ, φροῶ στὶς φλέβες σου κι' ἀναταράξεσαι
σὰν τὸν καιρὸ τῆς ἀνοιξιῆς πὸν στέλλει τὰ μηνύματά του στοὺς χυμούς
καὶ τοῦτοι ξεκινᾷνε ἀνοδικὴ πορεία μὲς τὰ κλωνιά καὶ φύλλα
καὶ μουσικὰ ἐτοιμάζουν τὸν ἀνθό;

Κι' εἶναι ὁ ἀνθὸς ἢ πρώτη μάχη τῆς ζωῆς.

Κι' ἔρχεται ὁ καρπὸς στὴν ὥρα του σὰ νίκη ἐνάντια σὸ χαμό.

Ταράξεσαι; Ζητιᾷς μὰ λέξη νὰ προσθέσης

κι' ἐνῶ εἶσαι κόκκαλο ψυχρὸ, θερμὸ παλμὸ προβάλλεις;

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: «Ὁ ἀνθὸς ἢ πρώτη μάχη κι' ὁ καρπὸς ἢ νίκη».

—Τοῦτο πρεσβεύω. Πίστη καθαρὴ, στρογγύλη σὰν ὀλόγιμο φεγγάρι.

Καὶ μοῦ ἀπαντιᾷ: «μονάχα ὁ γάμος δίνει τοὺς ἀνθούς,
μονάχα ὁ γάμος δένει τοὺς καρπούς».

—Πνεῦμα τῆς πείρας, πὸν ἀπ' τὶς κόγχες τῶν ματιῶν ὀρμᾷς
καὶ στὰ μελίγγια μου χτυπᾷς μιλῶντας μου,
φοβᾷμαι τὴ σιερνή σου ἐξήγηση.

Ὁραῖος ὁ γάμος στὸν καιρὸ του, μειωμένος μὲ ἀρμονία,
μὲ σταθερὰ θεμέλια καὶ ψηλοὺς παρασιατοὺς στὶς πόρτες,
κελάρι φορτωμένο μὲ φαγώσιμα καὶ μὲ κρασί,
καὶ κῆπο πλανευτὴ μὲς τὸν ἀνθὸ καὶ τὶς σκιές,
καὶ μιὰ ἀρμαδιὰ παιδιὰ νὰ τιτυβίζον δίπλα στὰ πουλιὰ
καὶ δίπλα στὰ νερά, στοὺς κατεβάτες...

Τάχα μοῦ μέλλεται νυμφίος ν' ἀνοίξω
τοὺς νυφικούς θαλάμους;

(Τὸ γυμνωμένο κάλλος
περνᾶ μὲς τὸν καθρέφτη
νικᾶ τὸ κρύσταλλό του
καὶ μὲς τὰ φύλλα πέφτει.

Πέφτει μὲς τὴν ἀφή
καὶ κυματίζει
καὶ σιτὴ ματιὰ λιγοθυμᾷ
κι' ἀπὸ τὴ γεύση τοῦ φιλοῦ μυρίζει.

Μυρίζει φλόγα καὶ κρασί
καὶ μελετᾷ τὸν ἦχο
σι' αὐτὴ μ' ἀνασεμιδὲς καὶ μὲ
θρασμὸ ἀπὸ μούσο.

Πηδᾷ σιτὴν ἄκρη τὸ παιδί
πέφτει σὲ θύσινο ἥλιο
γελᾷ ἢ ψυχὴ καὶ τὸ κορμὶ
ἥλιο τὸν ἥλιο γέμισε ἥλιο!

(συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΗΣ ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ

ἔτερό, καὶ τὸ λαβαίνεις, δῶ καὶ μπρός,
κατάπως δᾶ καὶ τῶρες λαχταρήσει
καιρούς, στὸν ἄγριο πόνο — πῶς καὶ πῶς —
σκυφτὴ μερονυχτίς... Μὰ ἔχεις ἀφήσει

Ξοπίσω τὸ Τραγούδι σου... Καὶ νά το
— ἀλικοφῶς, τίς ὁμορφιές δὲ μεταλλάζει —
προφταίνοντας, ὥστόσο, καὶ δῶ κάτω,
γιά νά σέ ζεῖ, καθῶς ταιριάζει.

ΑΓΗΣ ΒΟΡΕΑΔΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ ΑΛΟΓΟΙ ΛΟΓΟΙ

Ήσφαλώς είναι ύποχρέωση όλων (προπαντός του ανθρώπου τών γραμμάτων) να τιμούν τους άξιους όποιοιδήποτε κλάδου. Αύτοι οί άξιοι μās έξυπνέπρτσσαν με τή δράση τους, δαπανώντας τή ζωή τους κι' όταν άκόμα νόμιζαν ή νομιζαμε πώς ένεργούσαν για δικό τους λογαριασμό. Στην κατάλληλη στιγμή πρέπει να δείξουμε με άξιοπρεπή τρόπο τήν εκτίμησή μας γι' αυτούς. Οί κατάλληλες στιγμές βρίσκονται πάντα όταν θέλεις να κάμης τó καθήκον σου. Είναι γνωστό πώς πολλοί άνθρωποι δέν ύπολογίζουν στα φανερά τις δημόσιες εκδηλώσεις μας για εκτίμηση κι' ευχαριστία. Ύποσυνειδητώς, όμως, όλοι θα θέλανε ν' άναγνωριστή ή συμβολή τους, όχι από ματαιοδοξία, αλλά κυρίως για να βεβαιωθούν με τή δήλωση τών άλλων πώς πραγματικά έξυπνέπρτσσαν.

Ύπάρχει, ώστόσο, και μιá άλλη περίπτωση: οί μεταθανάτιες τιμές και άναγνωρίσεις. Αύτες είναι έργο τών ειδικών του κάθε κλάδου, που φύχραιμα πιά και κατόπιν βθειδής μελέτης και σπουδής έργου και άποτελεσμάτων (είναι πιά τελειωμένος ó κύκλος του ανθρώπου) τοποθετούν και άξιολογούν. Διαφωνίες θά ύπάρξουν, αλλά συνήθως αυτές βασίζονται σε διαφορές άπόψεων, παρά σε προσωπικά συμφέροντα, ύποχρεώσεις ή πρόχειρες εκτιμήσεις άπό άγνοια ή έλαττωματική γνώση.

Άλλά είναι τρομερό και άπαράδεκτο να εκθέτης τόν άξιο του όποιοιδήποτε κλάδου, και ιδιαίτερα τόν καλλιτέχνη, με επιθανάτιους ή επικήδειους άλογους λόγους, μόνο και μόνο για να δείξης τή δική σου μεγαλωσύνη στη ράχη τών άλλων (πεθαιμένων και ζωντανών). Ό νεκρός δέ μπορεί να σκωθή και να διαμαρτυρηθί για ό,τι άνόπτο πολλές φορές του φαρτώνεις. (Αύτ ή τή φράση, συζητώντας τó θέμα, μου τήν ειπε ή ποιήτρια Πίτσα Γαλάζη' συμφωνώ μαζί της, γι' αυτό τήν περιλαμβάνω στο σχόλιό μου αυτό). "Όταν ζούσε ó τιμώμενος νεκρός δέν τόλμησες μπροστά σε κοινό ν' άνακοινώσης τή γνώμη σου για τó έργο του και να τó ύποστηρίξης ή να μοχθήσης για τή διάδοση και προβολή του, άσκώντας τήν έπιρροή σου ή χρησιμοποιώντας τó λόγο ή τήν πέννα σου.

Έπιτέλους λίγος σεβασμός για τους νεκρούς, που άξίζουν πολλές φορές και τήν ύνγνωμοσύνη μας.

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΟΥΣ

Άρχείο σημαίνει πρόνοια. Τó άτομικό σου άρχείο θά σου χρησιμεύση για τήν κοινωνική, οικονομική και άλλη ζωή σου. Ήστόσο τούτο έχει εύρύτατη σημασία, ανεξάρτητα άν είσαι έξέχον πρόσωπο ή κοινός θνητός. Σε τέτοια άρχεία συχνά βρίσκονται έγγραφα και πληροφορίες πολύ μεγάλης σημασίας, που διαφωτίζουν γενικά. Πολλές φορές αύτοι που διατηρούν προσωπικό άρχείο, μαζεύουν από δεξιά κι' άριστερά άλλα χειρόγραφα κλπ. από μιá μανία για διαφύλαξη χειρογράφων του όποιοιδήποτε είδους. Πολλοί από αυτούς φτάνουν στο σημείο να πληρώσουν άρκετά λεφτά, αναδιφώντας σε παλαιοπωλεία κι' άλλου για τήν προμήθεια τέτοιων γραπτών κειμένων.

Είναι πραγματικά άξέπαινη μανία ή συλλογή και προσεκτική διαφύλαξη χειρογράφων. Άλλά τó κέρδος είναι τουλάχιστο για μιá περίοδο άσήμαντο, άν οί συλλογές αυτές μένουν φυλαγμένες στα συρτάρια για να δείχνονται πότε - πότε σε κάποιους φίλους ή σε νέους γνώριμους (συνήθως άδιάφορους) ή άκόμα άν προχωρή ή μανία του συλλογέα στην κενοδοξία να μιλάνε γι' αυτόν μόνον και μόνον πώς έχει τέτοιες συλλογές. Ύπάρχει κίνδυνος ó πρώτος κληρονόμος να πετάξη τó καθετί δεξιά κι' άριστερά ή να τó κλείση κάπου άχρησιμοποίητο, χωρίς να δείξη και τó ελάχιστο ενδιαφέρον. Η άκόμα, κακώς ύπολογίζοντας στην άξία τών χειρογράφων να τó κρατήσει για να ύπερτιμηθί με τόν καιρό και να βρεθί ó νεόπλουτος άμερικανικού τύπου να τ' άγοράση. Κι' άν βρεθί (που να μη βρεθί) ένας τέτοιος χονδροκέφαλος νεόπλουτος και τ' άγοράση, συνήθως θά τó κρύψη ξεχνώντας τó σε κάποιο άλλο συρτάρι, χωρίς πιά να δελώνη τήν ύπαρξή του.

Γι' αυτό επιβάλλεται ή έγκαιρη δημοσίευση. Μπορεί να στοιχίξη μιá ξεχωριστή έκδοση. Ίσως ó κάτοχος τέτοιων γραπτών κειμένων να μñ είναι σε θέση να τά όμνηματίση, και να τούς δώση τέλος πάντων μιá μορφή. Άς συνεργαστή με κάποιον ειδικώτερο, άς τά δανείση σε κάποιο για μελέτη και παρουσίαση, άς τά στείλη στον περιοδικό τύπο για δημοσίευση, έχοντας πάντοτε άπώτερο σκοπό μιá ολοκληρωμένη έκδοσή τους κάποτε. Ύπάρχουν, βέβαια, και περιπτώσεις, που ó κάτοχος δέ μπορεί να δώση στή δημοσιότητα επιστολές κλπ. γιατί αναφέρεται τó όνομά του και φοβάται μήπως παρεξηγηθί για κενοδοξία. Βρίσκω λογικό τόν ένδοξασμό του. Σε τέ-

τοια περίπτωση μπορεί να τὰ δανείση σε φιλικό πρόσωπο για να τὰ παρουσιάση.

“Εχω σχετική πείρα για μερικές ουσιαστικές σημασίας απώλειες. Όπως και τὸ ἀντίθετο: ἀπὸ διασώσεις, γιατί παραχωρήθηκε ἐγκαιρῶς τὸ ὑλικό. Φέρνω ἕνα παράδειγμα: σὲ σπῆτι τῆς ἐνορίας ‘Αγίου Ἰωάννου Λευκωσίας ὑπῆρχε χειρόγραφο με μεταφρασμένους τοὺς «Ἀφορισμοὺς» τοῦ Ἰπποκράτη ἀπὸ τὸν Μάρκο τὸν Κύπριο, πού ζοῦσε στὴ Ρουμανία. Ὡσπου νὰ πληροφοσῶ τὴν οἰκογένεια για νὰ ἀγοράσω τὸ σχετικὸ χειρόγραφο, ἡ καταστροφὴ ἔγινε: τὸ βάλανε προσάναμα για ν’ ἀνάψουνε φωτιά.

Κάμνω, λοιπόν, ἔκκληση σὲ ὄσους κατέχουν ἀρχεῖα (ἐπιστολές, χειρόγραφα, ἄλλου εἴδους ἔγγραφα, γραπτές σημειώσεις καὶ πληροφορίες στὶς σελίδες παλιῶν διθλιῶν): δημοσιεύσετέ τὰ ἢ προμηθεύσετέ τὰ σ’ ἐμᾶς. Θ’ ἀναγράψουμε τ’ ὄνομά σας. Καὶ θὰ σᾶς τὰ ἐπιστρέψουμε μετὰ τὴ δημοσίευσή τους σὲ περιοδικὸ ἢ ἄλλου.

Η ΞΥΛΟΠΛΑΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἡ ἀξιοποίηση κάθε καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης χαρακτηρίζει τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια. Αὐτὸς ὁ ἀγέρας, πού δὲ σημαίνει κυνηγητὸ παραξενιᾶς καὶ πρωτοτυπίας μόνο, ἀλλὰ καὶ ἐκτίμησι καὶ προώθησι κάθε προσπάθειας για ἔκφραση ἀνεξάρτητα ἀν ἀνήκει σὲ ὑψηλὰ ἢ χαμηλὰ ἐπίπεδα, ἔφτασε πιά καὶ στὴν Κύπρο. Καὶ θλεπούμε τελευταῖα πόσο ἐλκύουν τὰ ὑπολείμματα τῆς λαϊκῆς τέχνης, πόσο ἐπιδιώκεται ἡ ἀγορὰ ἀπλοϊκῶν καλλιτεχνημάτων, πόσο ἐκτιμᾶται ἡ κεραμεικῆ...

Τελευταίως ἀντιλαμβανόμεθα δυὸ κινήσεις στὸν καλλιτεχνικὸ τομέα: τὶς Ὑφασματογραφίες τοῦ Χριστόφορου Σάββα καὶ τὴν Ξυλοπλαστικὴ Τέχνη τοῦ Νίκου Παπακωνσταντίνου. Οἱ ὑφασματογραφίες τὸν πραγματικὰ ἀπὸ ἐμφυτο μοντέρνου ζωγράφου ὑπῆρξεν ἐπανάστασι στὰ δεδομένα τῆς κυπριακῆς ζωγραφικῆς μετὰ μιὰ ἀκτινοβολία στὸ ἐξωτερικό. Τὰ διάφορα πολύχρωμα κουρέλια μετὰ καλαίσθητους συνδυασμούς πραγματοποιοῦσαν καλλιτεχνήματα, ὅπου ἡ προχωρημένη καλλιτεχνικὴ ἰδιοφυΐα καὶ τὸ ἀπλοϊκὸ γοῦστο ἀνταμώνονταν μετὰ ἀξιόλογο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα. Οἱ ξυλοπλαστικὲς ἐργασίες τοῦ Παπακωνσταντίνου ξεκινοῦν ἀπὸ πρότυπα γνωστὰ τῆς ἀγχειοπλαστικῆς κυρίως. Τὰ φύλλα ὅμως ζύλου πού χρησιμοποιοῦνται κ’ ἡ τοποθέτησή τους δίνουν μιὰ ἄλλη ἔκφρασι στὸ κατασκευάσμα, κάτι πού δὲν εἶναι μῆτε κεραμεικὴ μῆτε ζυλογλυπτικὴ. Τὸ δημιουργημά ἔχει μιὰ ἀλαφράδα κ’ ἕνα τόνο ἀσυνήθη.

Καὶ τῶρα μένει τὸ κοινὸ νὰ ὑποστηρίξη τὴ νέα κίνησι. Οἱ πιὸ πολλὲς ὑφασματογραφίες τοῦ Σάββα μέινανε στὰ μπασούλα του. Μετὰ τὸ θάνατό του, ἴσως ἡ μόδα πού δημιουργεῖ ὁ θάνατος νὰ τὶς ἀξιοποιήσῃ. Τὰ ζυ-

λοπλαστικὰ ἔργα τοῦ Παπακωνσταντίνου θὰ πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν στὸ στόλισμα τοῦ σπιτιοῦ. Ἐχουν κάτι τὸ οἰκεῖο καὶ τὸ θερμὸ, πού θὰ ἀποτυπωθῆ στὰ δωματῖά μας δίνοντας σ’ αὐτὰ ἕνα ἀγέρα αἰσθητικῆς χαρᾶς.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΔΕΡΒΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος πού σφραγίζει μετὰ τὴν προσωπικότητά του μιὰ ἐποχὴ δὲν εἶναι ἕνα τυχαῖο ἄτομο μετὰ τυχαῖο πέρασμα. Ἀσφαλῶς τὸ βοηθοῦνε κ’ οἱ περιστάσεις. Πάντοτε ἔχει καλοὺς συμβούλους καὶ ξέρει ἀπὸ ποῦ θὰ ἐπιλέξη τὰ στελέχη του για δράσι. Ἀλλὰ κ’ ὁ ἴδιος διαθέτει δύναμη, θάρρος, πρόβλεψη, γραμμὴ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς Δέρβης σφράγισε μετὰ τὴν πολλαπλῆ προσωπικότητά του κάπου μισὸ αἰῶνα ἔντονην ζωὴν τὴ Λευκωσία καὶ κατ’ ἀντανάκλασι ὅλο τὸ νησί. Γιατρός, δήμαρχος, πολιτευόμενος, δημοσιογράφος. Σὰ γιατρός ὑπῆρξε ὁ ἄριστος: ἡ μόρφωσή του ὡς τὸ τέλος τοῦ βίου του (τῶν 74 ἐτῶν) συνεχιζόταν ἀμείωτος, ἔτσι πού νὰ εἶναι πάντοτε ἡ τελευταία λέξη τῆς ἱατρικῆς κατεῖχε τὴν ἱατρικὴ σκέψη — ὄχι ἀπὸ πείρα καὶ διάβασμα ἀλλὰ κ’ ἀπὸ ἐμφυτο κόποιοσε τὸν ἄρρωστο σὰν ἄνθρωπο κ’ ὄχι σὰν ἀντικείμενο χρηματισμοῦ. Σὰ δήμαρχος ὑπῆρξε τολμηρὰ ρηζικέλευθος: μετὰ βᾶσι τὴν ὑγεινὴν ξεκαθάρισε τὴν παλιὰ πόλη ἀπ’ ὅ,τι ἀνθυγιεινὸ καὶ κακόγούστο εἶχε: ἔδωσε διεξόδο στὴν περιτειχισμένη πόλη για ν’ ἀπλωθῆ στὰ περίγυρα δημιουργῶντας τὰ νέα τετράγωνα μετὰ υποχρεωτικὸς κήπους: καλλώπισε διάφορα σημεῖα για τουριστικούς σκοποὺς: ἔκτισε δημοτικὸ θέατρο μετὰ προοπτικὴ ἀξιόλογη, ἔστω κ’ ἀν τὰ πράγματα δὲν βοηθήσανε στὴν ἀξιοποίησή του. Σὰν πολιτευόμενος ὑπῆρξε τολμηρός: πρωτοστατοῦσε στὴ δεξιὰ παράταξη: εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐκθέτῃ μετὰ λόγους καὶ ἄρθρα στὶς ἐφημερίδες τὴν πολιτικὴ γραμμὴ του: συχνότατα ἐρχόταν σὲ σύγκρουσι μετὰ τὸν ἀποικιοκράτη δυνάστη: δὲν ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὸ σύνθημα τῆς «Ἐνωσις μετὰ τὴν Ἑλλάδα» κ’ ὅταν ἀκόμα συνεργαζόταν πάνω σὲ κοινοτικὰ θέματα μετὰ τὴν ζένη Κυβέρνησι. Σὰ δημοσιογράφος ὑπῆρξε πρωτότυπος: πρωτοστατοῦσε στὶς ἐκδόσεις κομματικῶν ἐφημερίδων μετὰ δεξιὰ γραμμὴ: ἀρθρογραφοῦσε μ’ ἕνα ἰδιότυπο ὕφος, πού τὸ χαρακτήριζαν οἱ παροιμίες, οἱ τουρκικὲς ἐκφράσεις, ἡ εἰρωνία ὡς τὴν ἄκτικότητά, πολλές φορές ὡς τὴν λιβελλογραφία.

Ἀσφαλῶς εἶχε πέσει σὲ λάθη ὁ Δέρβης. Ποιὸς ὅμως μετὰ πενήνταχρονο δημοσίο βίο σὲ τόπο ἀποικιοκρατούμενο θὰ διαβάσει χωρὶς νὰ βρῆξη τὰ πόδια του; Δὲν εἶναι ἀνθρώπινο τὸ νὰ μὴν κάνῃς λάθη. Ἀφοῦ καὶ στὸ γυαλοκλούβι νὰ καθίσις δὲν γλυτώνεις ἀπὸ τὸ λάθος. Ἡ ζωὴ ὅμως μετρίεται μετὰ τὶς προσφορές καὶ ὄχι μετὰ τὰ λίγα ἢ πολλὰ παραστρατήματα, πού πολλές φορές αὐτὰ τὸν παραστρατοῦντα

βλάπτουν κι' όχι τὸ κοινὸ καὶ τὴ μοῖρα τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἀναμετρῶντας τὸ βίο τοῦ Θεῖμ. Δέρθη μπορούμε νὰ ξεχωρίσουμε πολ- λές προσφορές.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΑΥΤΟΚΛΗΤΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ

Ἐπάρχει μεγάλη σύγχισι σὲ πολλοὺς το- μείς στὴν Κύπρῳ, ἰδιαίτερα στὸν πολιτικὸ το- μέα. Ἡ συγχυσμένη αὐτὴ κατάστασι τῶν πρα- γμάτων ἀσφαλῶς οφείλεται στὴν ἔλλειψη πο- λιτικῆς πείρας ἀπὸ ὄλους μας. Δὲν ἀποκλείω καὶ τὸ στενὸκαρδὸ προσωπικὸ συμφέρον, ἔστω καὶ κατὰ παρεξήγησι συμφέρον. Ἄλλὰ ἐ- κείνο ποῦ φταίει περισσότερο ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ ἀσύστολή μας ἐξυπνάδα καὶ ἡ καταπληκτικὴ εἰδικότητά μας σὲ ὅλα: γνωρίζουμε ὅλα, λύ- ουμε ὅλα, θεωροῦμε κουτοὺς ὄλους, δηλ. ἐπι- πολαιότητα, ἀφέλεια, «στρατηγικὴ τοῦ καφε- νεῖου».

Συχνὰ στὸν τύπο συναντοῦμε δηλώσεις (καὶ τὴν ἐπόμενι μέρα διορθῶνται σὲ πολὺ χειρότερο) ποῦ γίνονται στὰ πεταχτὰ ἐνῶ περπατᾶμε στοὺς ἄλφα διαδρόμους, χω- ρὶς σκέψη, χωρὶς ἀντίγραφο, χωρὶς στοιχειώ- δη αἴσθησι δημόσιας εὐθύνης. Ἄπὸ πρώτη ματιὰ μπορούεὶ νὰ θεωρηθῆ ἕνας τέτοιος δηλώ- σεις σὰν κάτι τὸ ἀσήμαντὸ καὶ περαστικὸ. Λάθος, γιατί στὴ διεθνή πολιτικὴ κάτι τέτοια ἀποτελοῦν μαρτυρίες σὲ δεδομένη στιγμὴ. Συχνὰ οἱ εὐστροφῶι πολιτικοὶ κύκλοι ἀρπά- ζουν αὐτὰ κι' ἴσως μὲ βάση πολλὰ παρόμοια νὰ ἐμπνέονται γιὰ νέες γραμμές, πάντοτε δυσάρεστες γιὰ μᾶς.

Στὸν εὐλογημένῳ αὐτὸ τόπο ποῦ λέγεται Κύπρος χρειάζεται πιά σύνεσι. Ἄρκετὰ τρα- βήξαμε ἀπὸ μεγαλεπιβολές δηλώσεις στὶς πιὸ κρίσιμες μάλιστα στιγμές, ποῦ θολῶνανε πε- ρισσότερο τὴν ἀγωνιστικὴν κατάστασι. Πρέπει νὰ προσέξουν οἱ διάφοροι νὰ μὴν πετᾶνε ἀ- φέλειες ἐξ ὀνόματος κόμματος καὶ ψηφοφό- ρων, γιατί δὲν ζέρω σὲ ποιά ἐκλογὴ ἐδώσαμε ἐντολές γιὰ ἐπικίνδυνες εὐελιζιές πάνω στὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὀσια μας.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ

Κάθε χρονιά τὸ Νοέμβρι γυρίζει στὴ μνήμη μας ἡ ἠρωικὴ μορφή τοῦ Κυριάκου Μάτση. Βέβαια δὲν ζοφλιέται ἕνα χρέος πρὸς ἐκεῖ- νους ποῦ καθήκανε γιὰ νὰ σωθοῦμε ἐμεῖς, ἀ- πλῶς μὲ μνημονεύσεις ἢ ἐκφράσεις εὐχαρι- στιῶν. Πρωτεύουν τὰ ἔργα, οἱ τίμιες πράξεις, ἡ ἀρετὴ, ποῦ γι' αὐτὰ ὅλα ἐκείνῳ θυσίασαν τὴ ζωὴ τους, τὸ πιὸ ἀκριθὸ ὄρω τοῦ ἀνθρώ- που. Ὡστόσο, δὲν εἶναι μάταιος καὶ ὁ λό- γος. Τὸν ἔχει κι' αὐτὸν ἀνάγκη ἡ ἀνθρώπινη φύσι, προπαντὸς σὲ ἀμφίροπους καιροὺς σὰν τοὺς σημερινούς ἐδῶ στὴν Κύπρῳ, τοὺς κά- πως ἀποχρωματισμένους καιροὺς, ποῦ τοὺς ἐκμεταλλεύονται οἱ ἐπιτήδειοι. Γι' αὐτὸ δὲν

θὰ παραλείψουμε νὰ καταχωρήσουμε ἕνα δυὸ γραμμές σκόλιον κι' ἕνα ποίημα, ποῦ μετᾶδῶ- σε σὲ περασμένη χρονιά τὸ Ραδιοφωνικὸ Ἰ- δρυμα Κύπρου.

Ἡ παρουσία τοῦ Κυριάκου Μάτση στὸν Ἄγῳ- να τῆς Κύπρου 1955—1959, ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ, γιατί κυριαρχοῦσε μέσα του ἕνα ἀνώτερο ἰδε- ῶδες, ἡ "Ἐνωσή μας μὲ τὸν Ἐθνικὸ Κορμό, καὶ γιατί πίστευε — ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἡ- μερολόγιό του ὅταν σπουδαζε στὴ Θεσσαλο- νικὴ — πῶς μόνο μὲ τὸν ἔνοπλο ἄγῳνα μπο- ρεῖς νὰ κερδίσης τὴ λευτεριά σου. Μὲ τὴ θέ- σισι του ἐπισφράγισε τὴν πίστη του, ἀλλὰ τό- νωσε καὶ τὴν ἀγωνιστικὴ μας διάθεσι σ' ἕνα καιρὸ πραγματικῆς κἀμψης ἀπὸ ἐσωτερικοὺς καὶ δυσμενέστατα ἐξωτερικοὺς λόγους. Γιὰ μᾶς τοὺς ἐπιστήμονες, ἐπιπλέον, ἡ μορφή του σὰν ἀγωνιστῆ καὶ σὰν ἦρωα, σὰν ὀλοκλη- ρωμένη πιά προσωπικότητα, εἶναι ἡ ἐκπροσώ- πησή μας στὸν Ἄγῳνα γιὰ Ἄπελευθέρωσι κι' Ἐνωσι μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Προσφορὰ στὴ μνήμη τοῦ Κυριάκου Μάτση πρέπει νὰ θεωρηθῆ κι' ἡ δημοσίευσι τῶν ση- μειώσεων καὶ τοῦ ἡμερολογίου του πρὶν ἀπὸ τὸν Ἄγῳνα καὶ κατὰ τὸν Ἄγῳνα. Ἡ μὴ δημο- σίευσι ζημιώνει πολὺ ὄσους θέλουν νὰ μελε- τήσουν καὶ τὸν Ἄγῳνα μας καὶ τὸν ἄνθρωπο ποῦ θυσιάστηκε στὸν Ἄγῳνα μας. Ἄς γίνῃ, λοιπόν, προσπάθεια νὰ πεισοῦν αὐτοὶ ποῦ τὰ κρατοῦν νὰ τὰ παραδώσουν στὴ δημοσιότητα. Στὸ κάτω-κάτω αὐτὰ ἀνήκουν στὸν κυπριακὸ λαό.

Ἡ Ἐορτὴ Ἑλληνικῶν Λαϊκῶν Χορῶν

Εἶναι φανερὸ πῶς τὰ φεστιβάλ λαϊκῶν χο- ρῶν κατορθῶνουν συναδελφώσεις καὶ σύμφισι δεσμῶν. Μπορεῖ ἡ μουσικὴ νὰ εἶναι διεθνῆς γλῶσσα, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ διεθνῆς γλῶσσα χρειά- ζεται προπαρασκευὴ καὶ γνωριμία τῶν μουσι- κῶν τῆς γιὰ νὰ μπορέσης νὰ εἰσδύσης βαθύ- τερα καὶ νὰ φτάσης σὲ μιὰ πλήρη κατανόησι τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου. Ἐνῶ ὁ χορὸς συνδέει εὐκολώτερα, γιατί συνδυάζει τὸν ἦχο στὴν ἀ- πλούστερή του μορφή τὴν πιὸ κατανηπτή, ὅ- πως εἶναι ἡ ἀπλή μελωδία, μὲ τὴν πιὸ ζωϊκὴ ἐκδήλωσι τὴν κίνησι, τὴ ρυθμικὴ κίνησι.

Γι' αὐτὸ ἀκριθῶς θεωρῶ ἀξίεπαινη τὴν χο- ρευτικὴν ἐκδήλωσι τοῦ «Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Νεολαίας Κύπρου» καὶ τοῦ «Ἐλευθέρου Ἐρ- γατικοῦ Κέντρου Ἀμμοχώστου» μὲ τὸν ἐκ- φραστικὸ τίτλο («Ἐορτὴ Ἑλληνικῶν Λαϊκῶν Χο- ρῶν»). Τὰ τέσσερα συγκροτήματα (Λύκειον Ἑλληνίδων Ἰωαννίνων, Λαογραφικὸς Χορευ- τικὸς Ὀμιλος Καρδίτσης, Παγκράτιος Ὀμιλος Βρακοφόρων καὶ Ἐθνικὸν Συμβούλιον Νεο- λαίας Κύπρου) δημιουργήσανε μιὰν εὐκαιρία συναδελφωσις μέσα στὸ ζωηρὸ ρυθμὸ τοῦ λαϊκοῦ μας χοροῦ ζυπνήσανε μὲς τὴ συνείδη- σή μας τοὺς βαθύτερους δεσμοὺς μὲ τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κορμοῦ μᾶς μεταγ- γίσανε τὸν ἐλλαδικὸ ρυθμὸ καὶ τὴν ἀγνή

λαϊκή ψυχή, πού κρύβουν οί λαϊκοί μας χοροί από τὰ πανάρχαια χρόνια.

Έχω τὴν ἀποψη πὺς πρέπει νὰ ἐνταθοῦν οί ἀνταλλαγές με τὸν Ἐθνικό Κορμό σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Οί λαϊκοί χοροί, ὅμως, τ' ἀθλητικά, οί ἐκδρομές ὁμίλων ἔχουν κάτι τὸ πιὸ μαζικό καὶ εὐκολόδεκτο ἀπὸ ὅλα τὰ στρώματα. Γι' αὐτὸ, χωρὶς νὰ παραμελοῦνται κι' οί ἄλλες ἐκδηλώσεις (ἄς τις χαρακτηρίσουμε ἀνωτέρου ἢ εἰδικοῦ ἐπιπέδου), πρέπει νὰ ἐπιδιωχτοῦν αὐτὰ τὰ ὁμαδικά, νὰ προωθηθοῦν. Οί ἀνατολικοί, πού σπουδάσανε τὴ λαϊκὴ ψυχολογία καὶ πρὸς αὐτὴ σχεδὸν πάντοτε ἀποτείνονται, δῶσανε ἐμφαση στοὺς λαϊκοὺς χοροὺς καὶ τὴ λαϊκὴ μουσική. Ἄς ἐκμεταλλετοῦμε τὴν πείρα τους, εἰδικῶς σήμερα πού περνοῦμε μιὰ πολὺ δύσκολη πολιτικὴ καμπή.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΗΜΑ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ

Τὸν ὄρον «Ἐθνικὴ συνείδησις» δὲν τὸν μεταχειρίζομεθα με τὴν συνήθη μυστικὴν διάθεσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Ἔθνος καὶ ἡ συνείδησις του εἶναι μονάδες ἀνώτεροι, ὑπερφυσικὴ καὶ αἰώνια δοθεῖσαι ἐξ ἐπιφοιτήσεως. Ἐθνικὴ συνείδησις εἶναι αἱ κοιναὶ ἱστορικαὶ παραδόσεις, ἡ ἀνάμνησις τῶν κοινῶν ἀγῶνων, ἡ θέλησις διὰ πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οικονομικὴν συμβίωσιν. Αὐτὴ ἡ Ἐθνικὴ συνείδησις συγκεράτησε τὴν Κύπρον. Τὴν διετήρησεν εἰς τὴν Ἱστορίαν ὡς τμήμα Ἑλληνικόν. Τὴν συνείδησιν αὐτὴν πρέπει νὰ διαφυλάξωμεν. Εἶναι καὶ ἡ σημερινὴ **Δ ΣΦΑΛΕΙΑ** μας καὶ τὸ αὐριανὸν **ΜΕΛΛΟΝ** μας. Πρόσοκαιρο ἀντιζοότητες ἢ προσωρινοὶ ἱστορικοὶ συμβιβασμοὶ πού ἀφοροῦν μίαν ἢ δύο γενεάς δὲν πρέπει νὰ πλήττουν τὴν ἀκεραιότητα τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν πρέπει αἱ σημερινὰ Κυπριακαὶ γένεαι παραλαθοῦσαι, ὑψηλὸν καὶ ἀγνὸν Ἐθνικὸν φρόνημα ἀπὸ τοὺς πατέρας των, νὰ παραδώσουν νόθον Ἐθνικὴν συνείδησιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Δὲν πρέπει νὰ τὰς ἀποφιλώσωμεν τοῦ πάθους διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀποστολήν της, τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ τὸν ρόλον του. Εἰς τὴν πορείαν τῆς Ἱστορίας. Διπλώσεις ἡγετῶν πρόχειροι καὶ ἀπρόσεκτοι ἐξυπηρετοῦν ἐνδεχομένως ἀμφιβόλου ἀξίας προσωρινὰς σκοπιμότητας. Ὅμως διαβιβρώσκουν ἐπικινδύνως τὴν ἔθνικὴν συνείδησιν ἀφοπλίζουσαι τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ μας. Ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ λαοῦ εἶναι **ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΝ** ὄπλον. Τὸ πλέον ρεαλιστικόν. Καὶ τὸ πλέον ἀποφαστικόν. Δὲν πρέπει νὰ ὑποστῇ περαιτέρω ἀφρολογιστίαν!

«Ἐλευθέρον Βῆμα» (9.10.68).

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΑΣ ΟΤΑΝ ΛΥΘΗ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ

Τὰ οικονομικὰ προβλήματα τοῦ τόπου ὅσα καὶ νὰ εἶναι τώρα, θὰ καταστοῦν πολλαπλασιασῶς μεγαλύτερα καὶ δεῦτερα εἰς τὸ μέλλον, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπετυχάνετο πολιτικὴ λύσις τοῦ Κυπριακοῦ. Πρέπει νὰ καταστῇ τοῦτο συνείδησις ὅλων μας ἀνεξαρτέτως. Καὶ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργοδοτουμένων. Πρέπει νὰ καταστῇ τοῦτο συνείδησις τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, οἱ ὅποιοι — εἰς περίπτωσιν λύσεως τὴν ὁποίαν ὄλοι εὐχόμεθα — πρέπει νὰ «κάμουν τόπον» διὰ νὰ τοποθετηθοῦν καὶ Τοῦρκοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ὁ προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμος διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτηθεομένας δαπάνας.

Θὰ ᾔτο δύσκολον νὰ δοθῇ πλήρης ἢ εἰκὼν τῆς καταστάσεως ἢ ὁποία μετὰ θεβαιότητος θὰ δημιουργηθῇ μετὰ τὴν ἐπίτευξιν λύσεως. Θὰ πρόκειται περὶ ἄκρας σοβαρᾶς καταστάσεως διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας καὶ οικονομικοὶ πόροι μεγάλοι θὰ χρειασθοῦν καὶ πολλὰ καλὰ θέλησις ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν θὰ ἀπαιτηθῇ.

Χαίρομεν ὅλως ἰδιαίτερως διότι τὸ πρόβλημα ἔθιξεν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος κ. Μ. Ἀλεξανδράκης, ὅταν προσεφώνησεν κατὰ τὴν λήξαν ἑβδομάδα τὴν ἐπίσημην γενικὴν συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλευτικοῦ Συνδέσμου Ἐργοδοτῶν. Χαίρομεν διότι ὁ κ. Ἀλεξανδράκης ἔλαβεν ὀρθὴν θέσιν ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ διότι ἡ προειδοποίησις του ἐγένετο ἐγκαίρως, ὥστε νὰ μὴ καταληφθῶμεν ἐξ ἀπροόπτου.

Ὁ κ. Ἀλεξανδράκης ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην, ὅπως «ὄλοι οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς ἀντιμετωπίσουν ἀπὸ τοῦδε δημιουργικῶς καὶ με πνεῦμα εὐρὺ τὰ προβλήματα καὶ τὰς ποικίλας πτυχὰς τῆς ἀρμονικῆς ἐντάξεως τοῦ συνοίκου στοιχείου εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου» τονίσας ὅτι «ἡ μελέτη ἀπὸ τοῦδε τρόπων οικονομικῆς δημιουργικῆς συνεργασίας, ἐνῶ κατ' οὐδὲν θὰ ἐβλαπτε, θὰ ἠδύνατο ἀντιθέτως, εἰς περίπτωσιν θετικῶν ἐξελίξεων, νὰ ἀποβῇ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν χρησιμωτάτη καὶ ἐποικοδομητικῇ».

Ὅρθαι, ὀρθόταται ὑποδείξεις, τὰς ὁποίας ὀφείλομεν, ὄχι ἀπλῶς νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόσωμεν, διὰ νὰ μὴ ἀντικρύσωμεν προσεχῶς καταστάσεις περιπλόκουσ με δυσάρεστα διὰ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ τόπου ἀποτελέσματα.

«Κύπρος», 21.10.1968.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΓΙΑΝΝΗ ΑΝΑΠΛΙΩΤΗ: «Τὸ ξεκίνημα τοῦ Εἰκοσιένα», Ἐκδοσὴ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσοπνίας, Καλαμάτα, 1968.

Ὁ κ. Ἀναπλιώτης, γνωστὸς ἀπὸ προηγού-

μενες ιστορικές και λογοτεχνικές έργασίες του (Βραβείον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), καταπιάνεται σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο του με τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας ἀναφορικά με τὴν κήρυξη καὶ ἐναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἀγία Λαύρα καὶ Καλάβρυτα διεκδικοῦν τὴν πρωτοπορία στὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγεροσίας, γιὰ νὰ μὴ ἀναφερθοῦμε στὴν κήρυξη τῆς ἐπαναστάσεως στὴ Μολδαβία ἀπ' τὸν Ὑψηλάντη. Ὁ κ. Ἀναπλιώτης, ἀναδιψώντας τις ἱστορικές πηγές, ἀποδεικνύει ἀδιάσειστα ὅτι τὰ πρωτεία ἀνήκουν στὴν Καλάματα, ποῦ ἀπ' τὴν 21η τοῦ Μάρτη, με προεργασία πολλῶν ἡμερῶν, εἶναι ξεσηκωμένη σὲ δραστηριότητα πολεμική. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου δίνει, σὰν σὲ ἐπίμετρο, τρεῖς αὐθεντικές μαρτυρίες, τοῦ Παπαπολυζῶη Κουτουμάρου, τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρῶνη καὶ τοῦ Ἀμβρόσιου Φραντζῆ.

Ὁ κ. Ἀναπλιώτης με τὸ βιβλίο του δὲν παρέχει μόνο ὅτὴν ἰδιαίτερη πατριδα του ἀξιόλογη ὑπηρεσία, ἀλλὰ καὶ στὴν ἱστορική ἀλήθεια γενικώτερα, με ὕφος γεμάτο ἐνέργεια καὶ πειστικότητα, γιαντὸ καὶ ἀξίζει θερμὰ συγχαρητήρια. Με τὴν ἴδια ὁμως θέρη ὀφειλομε νὰ συγχαροῦμε τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Μεσοπνίας, τῆς ὁποίας προτίταται ἀξίος Ἱεράρχης, ὁ Σεβασμιώτατος κ. Χρυσόστομος Θέμελης, γιὰτὶ δὲν περιορίζεται στὰ καθαρῶς χριστιανικά της καθήκοντα, ἀλλὰ με τις σοβαρές ἐκδόσεις της παρέχει ἐπίσης σπουδαία ἐθνική ὑπηρεσία.

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΠΑΥΛΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ: Ἐπιμαρτυρία, Λευκωσία, 1968.

Ἡ αἰσιόδοξη στάση τοῦ Παύλου Λεοντίου στὴ συλλογή του «Ἐπιμαρτυρία» βασίζεται στὴ βεβαιότητα πῶς σὰ λαὸς ἐμεῖς στὴν Κύπρο καταδικάσαμε τοὺς περαστικούς κατακτητές καὶ μείναμε ἀναλλοίωτοι. Εἶναι βέβαια ἐπιπρόσθετα καὶ ἡ πίστη τοῦ νέου, ποῦ ξεπέρασε τὸ σύνορο τῆς μελαγχολικῆς κι' ἀμφιρέπουσας ἐρηθείας καὶ μπαίνει με θάρρος στὴ ζωὴ νὰ πολεμήσῃ. Πάντως δείχνει ὁ ποιητῆς μιὰ ὑγιῆ στάση ἔναντι τοῦ τόπου του καὶ τῆς ζωῆς με φανερὴ διάθεση γιὰ δημιουργία, προσπαθώντας συνεχῶς. Βλέπει χρέος στὴ ζωὴ κι' ὀφείλει νὰ ἐξπληρώσῃ με νέες καὶ νέες δοκιμές καὶ νέους μόχθους. Πολὺ ὀρθὰ ἀντιλαμβάνεται τὴ γύρω ἀδιαφορία, τὴν καθημερινότητα τῆ σκληρῆ, πιθανὸ καὶ τὴν κατακραυγῆ, ἀλλὰ ἡ «πατριδα ἀπὸ ἓνα ἐπίπεδο προσπαθεῖ νὰ γίνῃ κύκλος»: νοιώθει τὴ μέσα ἐντολή, τὴ δύναμή μας σὰ λαοῦ.

Ὁ στίχος τοῦ Λεοντίου πλημμυρίζει ἀπὸ λυρισμὸ δὲν ἔχει περιττολογίες· πολλές φορές ὑποβάλλει συμπληρώσεις κι' ἐπεκτάσεις· συχνὰ παρουσιάζει νέους ἦχους, ἔστω κι' ἂν σὲ μερικά ποιήματα, σ' αὐτὰ ποῦ βασικὸ θέμα ἔχουν τὴν πατριδα, ἀπῆχουν ἐπιδράσεις τοῦ Σεφέρη, ἴσως ξεπιπτες καμμένες γιὰ ν' ἀ-

ποτελοῦν κάποια ἀπάντηση στὸ λόγο ἐκείνου.

Γενικά ἡ συλλογὴ προσθέτει στὴν κυπριακὴ ποίηση ἓνα ὑπολογίσιμο λυρικὸν ἦχο.

ΘΕΟΚΛΗ ΚΟΥΓΙΑΛΗ: Ἄλλ' ἴσως ὄχι, Λευκωσία, 1968.

Κυριαρχεῖ ἡ γυμνότητα στοὺς στίχους τοῦ Θεοκλῆ Κουγιάλη, συχνότατα ἡ πεζολογία. Κι' ὁμως τις πὶδ πολλές φορές οἱ στίχοι τῆς συλλογῆς του «Ἄλλ' ἴσως ὄχι» δίνουν ἓνα πολὺ καλὸ αἰσθητικὸ ἀποτελέσμα. Τὸ στοιχεῖο «σκοτώνω» καὶ «σκοτώνουμε», ποῦ τὸ μεταφράζω σὰν ὀδυνηρὴ κυριαρχία τοῦ ἐνοπτικοῦ τῆς αὐτοσυντήρησης, προβαδίζει με δυὸ ἐνόπτες ποιημάτων, γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ μιὰ ἄλλη ἐνόπτα, ποῦ σχετίζεται με τὸ ἐρωτικὸ ἐνοπτικο. Μιὰ προέκταση καὶ τῶν δυὸ βασικῶν ἐνοπτικῶν εἶναι τὸ τέταρτο μέρος, ὅπου ξεχωρίζεις νὰ συμπλέκονται τὰ δυὸ ἐνοπτικά, δημιουργώντας κάποιες παραλλαγές.

Οἱ ἐνόπτες «σκοτώνω» καὶ «σκοτώνουμαι» ἀφοροῦν τὸν ψυχικὸ καὶ κοινωνικὸ — ἴσως, καὶ τόν, ἀσσηφὴ γιὰ μένα, ἰδεολογικὸ — κόσμο. Ἡ δραματικὴ ἐνατένιση τοῦ ποιητῆ πρὸς τις ἐπιταγές τοῦ ἐνοπτικοῦ αὐτοῦ συχνὰ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὴν εἰρηνία. Διέξοδο δὲν ξεχωρίζω νὰ βρισκῃ μες τὸν ἀγῶνα του. Ἡ ἐνόπτα τοῦ ἐρωτικοῦ ἐνοπτικοῦ κυμαίνεται ἀνάμεσα· στὴν γενετήσια αὐτάρκεια, τὴν ἀμφιβολία γιὰ τὸ ἐρωτικὸ τέρημα, τὴν ἀναβολὴ ἢ τὴν ἀπόφαση γιὰ μιὰ κατάκτηση τοῦ ἀντίθετου φύλου, χωρὶς νὰ μᾶς βεβαιώσῃ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀπόφασης αὐτῆς.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο πῶς ἡ ποίηση τοῦ Κουγιάλη ἔχει γυμνή, ἀλλὰ με δικὸ της παλμὸ μες τὴν σύγχρονη κυπριακὴ ποίηση.

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: Ἀναδρομή, Κύπρος, 1968.

Ἡ ποιητικὴ συλλογὴ «Ἀναδρομή» τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη ἔρχεται σὰν ἀνακεφαλαίωση τῶν καλύτερων ποιητικῶν στιγμῶν του, ποῦ καλύπτουν ἀρκετὲς δεκαετηρίδες. Ἀπὸ κείνο τὸ λυρικὸ παρελθόν του διέλαξε κάποιους κείριους λυρισμούς καὶ τοὺς ξανακοίταξε μ' ἓνα μάτι ὄρημο, γεμάτο πείρα, ἀλλὰ στεγνὸ πιά ἀπ' τὴ μοναξιά ποῦ ἐπισωρεῖ ο ἄχρονος. Τὸ λυρικὸ τραγούδι σὰν πηγὴ εὐτυχίας ἐπισπμαίνεται ἀπὸ αὐτὸν δυὸ-τρεις φορές. Ὁ πύργος τοῦ ἐκλεκτοῦ, ποῦ συμβολίζει ταῦτοχρονος τὴ μοναξιά ἀπ' τὰ γύρω ποῦ δὲ σὲ νοιώθουν, ἔρχεται κι' ἐπανερχεται συχνὰ με παραλλαγές. Τὴν ὀδύνη περιστατικῶν τῆς ζωῆς ἐπικαλεῖται ἐπίσης, ὄχι ὁμως ἀναγκαστικά, καταλυτικὴ ὀδύνη, ἀλλὰ συχνὰ σὰν μιὰ παρουσία ποῦ τονίζει τὴν ἀξία τῆς ὑπαρξῆς σου.

Κάπου-κάπου ὁμως νοιώθεις μες τὴ μοναξιά καὶ κάποιες φωτεινές νότες αἰσιόδοξες, ποῦ δὲν τις ἐπιβάλλει ἡ μνήμη. Ἡ μνήμη συχνὰ μᾶς γονατίζει, ἀλλὰ καὶ συχνότατα ἀδυνατίζει τὴν παρουσια κατὰπωση, ἴδιως σὲ μιὰ προχωρημένη ἡλικία ἢ στὸ τέλος μιᾶς πολύ-

μοχθής και πολύχρονης προσπάθειας και άσκησης. Αυτές οι φωτεινές στιγμές είναι κάποια Χριστούγεννα και κάποιες ελπίδες για μεταθανάτιες συναντήσεις με πρόσωπα π' αγαπούσαμε πολύ μές τή ζωή μας.

Ό Λυσιώτης προτιμά στή νέα του ποιητική συλλογή τόν έλεύθερο στίχο. Τό ύφος του όμως παραμένει πιστά ρωμαντικό — συμβολικό μές τό παλιό γνώριμο κλίμα του. Με τό σπάσιμο τής ίσοσυλλαβίας και τών όμοιοκαταληξιών, ό λυρισμός του κινείται έλεύθερα, χωρίς ζαφνικές άνακοπές ή κοινές φράσεις.

I. M. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ: 'Ιστορία τής 'Αλεξανδρινής Λογοτεχνίας, 'Αθήνα, 1967.

Η («'Ιστορία τής 'Αλεξανδρινής Λογοτεχνίας») του 'I. M. Χατζηφώτη είναι ένα σύντομο βιβλίο γεμάτο πληροφορίες, πού συχνά διακόπτονται με σαφείς κριτικές παρατηρήσεις. Διαθάζοντάς το σχηματίζεις μιá ιδέα για τήν όλη πορεία τής Αιγυπτιακής λογοτεχνίας, παρ' όλο πού στόν όρω («λογοτεχνία») ό συγγραφέας περιλαμβάνει ιστορικές, βιβλιογραφικές και άρχαιολογικές εργασίες. Δεν τόν άδίκω για τό τελευταίο αυτό, γιατί συχνά όι συγγραφείς τέτοιων έργων δνμουργοϋν πνευματικό κλίμα και σφραγίζουν συχνά μιá περίοδο με τήν παρουσία τους.

Σημαντικό θεωρώ και τό δεύτερο μέρος του βιβλίου όπου συγκεντρώνονται όι παραπομπές και ή βιβλιογραφία. 'Επέκταση αυτού είναι και τό τρίτο μέρος, όπου δίνονται και άλλες συμπληρωματικές πληροφορίες, σαν τή φιλολογικά ψευδώνυμα κλπ. Βέβαια δεν είμαι σέ θέση νά έλέγξω τήν πληρότητα τών δυό αυτών μερών. Μόνο ένας ειδικός βιβλιογράφος τής αιγυπτιακής γραμματικής θά μπορεί νά μιλήσει με τό σίγουρο. 'Όστούσο σημειώνω τό έξης: λείπει άρκετή κυριακή βιβλιογραφία πάνω σέ καιρία θέματα τής αιγυπτιακής λογοτεχνίας. 'Ασφαλώς σέ μιá λεπτομερή έξεταση τής ιστορίας, πού άφορά ένα τέτοιο παροικιακό κέντρο μας όπως ή Αίγυπτος, θά πρέπει νάχη θέση και ή σχετική κυριακή βιβλιογραφία. 'Ελπίζουμε πώς ό Χατζηφώτης στό μέλλον θά δώσει μιá τέτοια πλατεία και λεπτομερή εργασία.

Δεν ζέρω όι Αιγυπτίωτες ειδικοί πώς είδαν τό έργο αυτό του Χατζηφώτη. 'Εμείς πού γνωρίζαμε τήν κίνηση τών άλεξανδρινών γραμμάτων μόνο με μερικά όνόματα (Καβάφης, Νικολαΐδης, 'Αλιθέρας κλπ.), χωρίς νά ζέρουμε τά ρεύματα, τίς κινήσεις και τούς στόχους τής παροικίας μας αυτής, κατορθώσαμε νά σχηματίσουμε μιá σαφή ιδέα. Τό βιβλίο είναι καλογραμμένο και τραβά τόν άναγνώστη. Δεν έχει εκείνη τή γνωστή ψυχρότητα τών μελετημάτων.

ΜΠΑΜΠΗ ΚΛΑΡΑ: Δοκίμια, 'Αθήνα, 1967.

Τό βιβλίο του Μπάμπη Κλάρα «Δοκίμια» (θέματα, πρόσωπα, άπόψεις) είναι πραγματικά

ένα βιβλίο στοχασμού με παρηγοσία και καιρίες παρατηρήσεις πάνω σέ νευραλγικά σημεία τής νεοελληνικής ζωής, τή γλώσσα, τή παιδεία, τούς έθνικούς σταθμούς κλπ. Είμαστε κι' όλας συνθημιόμνοι για τήν παρηγοσία του Κλάρα και τή σαφή έκθεση τών άπόψεών του. 'Η μέση χρυσή γραμμή κυριαρχεί στήν πολιτική άποψη του συγγραφέα, χωρίς νά δηλητηριάζεται με τόν ένα ή τόν άλλο πολιτικό συνασπισμό. Βλέπει καθαρά και τήν συμβολή του άστού και τήν άξία του λαού. Τό έθνος σάν ιστορία αλλά και σάν πραγματικότητα οικονομική μπαίνει σέ πρωταρχική θέση στίς σκέψεις του. Πολλά μάλιστα τά κοιτάζει με γνώμονα άκριβώς τό «έθνος», π.χ. τόν Παλαμά και τόν Σεκιλιανό, τή γλώσσα και τήν παιδεία. Παρόλο πού συλλαμβάνει τό θέμα του σέ μεγάλο πλάτος και τό ύποστηρίζει με τεκμήρια (πάντοτε με συγκίνηση κι' όχι ξερα άπιστημονικά) άγγίζει και πολλές λεπτομέρειες, συχνά κατά άξιωματικό τρόπο. 'Ακριβώς αυτά τά αισθητικά, έθνικά, παιδευτικά άξιώματά του έχουν μιá ξεχωριστή βαρύτητα και σού μένουν σάν έντονες στιγμές μές τή μνήμη σου. Τό ύφος του, άνκαι συχνά παρουσιάζη μακρές προτάσεις, δεν σέ πνίγει μες τίς δυσκολίες εμφράσεων, όρισμών και άσχετων παρεκβάσεων· ρέει καθαρό, πλαστικό και συχνότατα έλκυστικό. Πολύ κερδίζει τό βιβλίο με τήν κατάταξη τής ύλης σέ ένότιπες σαφείς. 'Ό διαωρισμός όμως αυτός δεν προκαλεί διάσπαση, γιατί ύπάρχει σύνδεση τών έννοτιών με τόν («έρωτίντα και άπαντίντα») (δε θάθελα νά πώ («μαθητή και δάσκαλο»).

Θάταν πολύ τολμηρό ν' άναπτύξω έδώ σ' ένα σημείωμα τίς θέσεις και αντίθέσεις του Μπάμπη Κλάρα. 'Όστούσο θά πάρω μερικά πολύ κύρια σημεία, πού με βρίσκουν πολύ σύμφωνο. 'Εχω σημειώσει στό τέλος κάθε ένότηπας τήν βασική μου έντύπωση. Για τό πρώτο θέμα του με τίτλο «'Ινευρωπαϊκή φυσιογνωμία και αίτημα τής έποχής») σημειώνω ως καιρία παρατήρησή του τό έξης: «παρατηροϋνται άλλαγές στόν κόσμο, στό δυτικό και άνατολικό κόσμο, ένα είδος «νεανωπισμού». Για τό δεύτερο θέμα με τίτλο «'Ο 'Ελληνικός Λόγος») σημειώνω: «Είναι ένα γρήγορο κοίταγμα του έλληνικού λόγου διά μέσου τών αιώνων για νά καταλήξη πώς σήμερα πρέπει νά σκίψουμε στό βάθος τής νεοελληνικής ζωής και νά τή μετουσιώσουμε λογοτεχνικά»). Για τό πολύ νευραλγικό θέμα μας («Παιδεία και Γλώσσα»), πού πραγματικά τό αντιμετωπίζει από πολλές πλευρές και με πολύ άνοιχτό μάτι, σημειώνω: «έντύπωση κάνει τό πόσο πρακτικά και όρθολογικά θέτει τό θέμα «παιδεία και γλώσσα»). 'Αγγίζει τό θέμα τής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και τό βασικό σκοπό τής παιδείας όπως τό άπαιτοϋν τά σημερινά δεδομένα). Για τό «'Διάλογο Χρέους», τό σύντομο αυτό δοκίμιο, σημειώνω: «δπλωτικό τής μέσης όδοϋ πού παίρνει ό συγγραφέας. Παρηγοσία στό

«πιστεύω» του). Μετά τὰ θέματα ἀκολουθοῦν οἱ μορφές τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου, ἡ καθημιά τους σταθμὸς καὶ φάρος με ἀκτινοβολία καὶ ἐπίδραση στὴν ἐξέλιξη τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Στὸ δοκίμιο «Ὁ Διονύσιος Σολωμός καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας» ὁ Κλάρας ἐξετάζει πῶς ἀντίκρουσε ὁ Σολωμός τὴν Ἰδέα Ἐλευθερία, τονίζοντας τὸ σημεῖο πῶς σ' αὐτὸν ἦταν ἀγνωστες οἱ σημερινές ἔνοιες γύρω ἀπὸ αὐτήν. Ἀποδίδει τὴν ἀποπασματικότητα τοῦ ἔργου του στὴν ἀδυναμία του νὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του. Ἐξαιρετικὸ βλέπω τὸ δοκίμιό του γιὰ τὸν «Ἄνδρᾶ Κάλθο». Τὸν κοιτάζει ἀπὸ τὴν τότε σκοπιὰ κι' ἀπ' τὴν τωρινὴ σκοπιὰ με θάση τὸ τρίπτυχο: πατριδᾶ, ἐλευθερία, ἀρετή. Κάπως γοργὰ διάβηκε τὸ μέγα γεγονός πού λένεται Παλαμᾶς. Δέχεται τὴν κριτικὴ ἐναντίον τοῦ Παλαμᾶ ἐφόσον αὐτὴ θάκη σκοπὸ νὰ ζυγνήσει συνειδήσεις. Ὡστόσο τὸ δηλώνει σαφῶς πῶς ὁ Παλαμᾶς εἶναι ἡ δευτέρη μετὰ τὸ Εἰκοσιένα ἐθνικὴ φωνὴ γιὰ τὴν ἔγερση τοῦ γένους τοῦ 1909. Μέγιστο πάθος, θάλεγα ἠρσοκευτικό, πλημμυρίζει τὸ δοκίμιό του γιὰ τὸν («πατριώτη») Ἄγγελο Σικελιανό, τὸν οὐτοπιστὴ καὶ ρωμαντικὸ, ἀλλὰ βαθειὰ Ἑλληνα, πατριώτη, καὶ ἀδίκᾳ παρεξηγημένο. Μὲ λεπτομέρεια καὶ καλὲς παρατηρήσεις ἐξετάζεται τὸ ἠθικὸ καὶ δραματικὸ ἔργο τοῦ Σικελιανοῦ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ καὶ ἠθικὴ πλευρὰ κυρίως. Μὲ συμπύκνωση ἀξιοματικῶν χαρακτηριστικῶν γιὰ τὸν ἄνθρωπο Καζαντζάκη, γιὰ τὸ ἔργο του καὶ γιὰ τὴ στάση τοῦ κοινοῦ ἐναντι καὶ τῶν δυὸ ἀποτελεῖ τὸ σύντομο σὰ νεκρολογία δοκίμιό του Νίκος Καζαντζάκης (σὲ δυὸ μέρη). Κι' ἀπὸ ἀφορμὴ αὐτὰ ὁ δοκιμιογράφος κάνει προεκτάσεις πᾶνω στὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο γενικά. Συντομώτατο ἀλλὰ με καίριους χαρακτηρισμοὺς τὸ δοκίμιό του γιὰ τὸν («Καθάφη»). Ξεχωριστὰ σ' αὐτὸ ἐνδιαφέρει ἡ («καθαφολογία») κι' ἡ θέση πού παίρνει ὁ Κλάρας σὰν κριτικὸς γιὰ τὴ μνημόνευση τῶν ποιητῶν καθορίζοντας σαφῶς τὰ ὄριά της. Ἐπικῆδεις εἶναι τὸ δοκίμιό του γιὰ τὸν Σπύρο Μελά, ὅπου εἶται κοφτὰ σὰ μαχαιριές καταχωρεῖ τὰ θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ στοιχεῖα τῆς φυσιογνωμίας του. Μετὰ τὴς μορφές ἀκολουθοῦν οἱ ἀπόψεις. Βασικὴ ἀποψη καὶ ξεχωριστὴ βλέπω τὸ λόγο του γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο, πού τὸ διαιρεῖ σὲ τέσσερα μέρη κι' ἓνα συμπλήρωμα (θὰ τῶλεγα). Ἀναγνωρίζει τὴν ἀξία τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἀλλὰ δὲν πιστεύει πῶς οἱ σύγχρονοι μποροῦν νὰ συγκινήσουν γράφοντας κατὰ τὰ πρότυπα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Ὑπάρχουν πιά νέοι χαρακτήρες καὶ νέα δράματα μετὰ τὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ ζωὴ πού αὐτὰ πρέπει ν' ἀνεύρη ὁ θεατρικὸς συγγραφέας καὶ νὰ τὰ στήσῃ στὴ σκηνὴ σὰ λόγο σφικτὰ ἀδερφωμένο μετὰ τὴν πράξη. Ἡ θεατρικὴ κριτικὴ ὀφείλει νὰ σταθῆ συμπαραστάτης καλόγνωμος με θετικὴ συμβολὴ καὶ ὄχι ἀνακοπητικὴ τῆς νεοελληνικῆς δραματοποιίας. Στ' ἀρχαία θεάτρα κάπως ἀταίριαστο εἶναι οἱ παραστάσεις ἔξω ἀπὸ τὸ

πνεῦμα τοῦ χώρου. Ἀκολουθεῖ αὐτὰ τὰ θεατρικὰ σὲ περιεχόμενο δοκιμασιακὰ μνημόματα, ἓνα ἐξαιρετικὸ κομμάτι γιὰ τὸν Θ. Μουστοξύδη με συζήτηση πᾶνω στὴ βασικὴ γραμμὴ τοῦ Ἑλληνα αὐτοῦ αισθητικοῦ. Καὶ τὸ βιβλίον πιά, κλείει με τὴν ἔβδομη ἀποψη, πού ἔχει τίτλο («Ζωὴ καὶ Τέχνη»). Στὸ δοκίμιο αὐτὸ ἀναπτύσσει τὴς ἰδέες του γιὰ τὴν τέχνη καὶ τὴν ὠφελιμότητά της, παίρνοντας παραδείγματα ἀπὸ τὸν κινηματογράφο.

Ἐκω ἐκθέσει με ἀδρομερεῖς γραμμὲς τοῦς χώρους, ὅπου κινοῦνται τὰ δοκίμια τοῦ Κλάρα. Πιστεύω πῶς ἡ προοδικτικὴ μελέτη τῶν δοκιμίων αὐτῶν θὰ κινήσῃ ἐρωτήματα, θὰ δώσῃ πλευρὲς γιὰ νέο ἀντίκρουσμα, θὰ κινήσῃ περιέργειες. Ἀσφαλῶς δὲν προτείνονται σ' αὐτὰ πρωτότυπες καὶ τελικὲς λύσεις. Ἐξάλλου ὑπάρχουν λύσεις; Ἀπλῶς διαπιστώνονται θέσεις καὶ γεγονότα καὶ γίνεται προσπάθεια τεκμηρίωσης τῶν ἀπόψεων.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΜΕΛΟΥ: Νεοέλληνες, Ἀθήνα, 1968.

Τὸ βιβλίον τοῦ Δημ. Σταμέλου «Νεοέλληνες» εἶναι ἓνα ἔργο με σαφῆ προτερήματα. Ἀποτελεῖ μίαν φιλολογικὴ πινακοθήκη ἀνθρώπων τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς τέχνης, πού εἶχαν μίαν ἀξία καὶ συνέπεια στὴ δημιουργία τους καὶ ἐξυπρέτησαν τὰ νεοελληνικὰ γράμματα οὐσιαστικά. Ὁ συγγραφέας ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν νεοελλήνων αὐτῶν τὴς ἀκραῖες στιγμὲς, πού ρίχνουν φῶς στὴν προσωπικότητά τους κι' ἐρμηνεύουν κατὰ κάποιον τρόπο τὴς τάσεις τους. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο τους ἐπισημαίνει ἐκεῖνον πού ἔχει συμβάλει στὴν πρόοδο τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τέχνης. Ἡ ἐκθεσὴ του καλὰ ζυγισμένη, χωρὶς περιττολογίες ἄσχετες με τὸ βασικὸ θέμα, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἓνα ἀνεπιτήδευτο λυρισμὸ, συγκρατημένο, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ συνήθη ψυχρότητα τῶν φιλολογικῶν μελετημάτων.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς ὁ Δημ. Σταμέλος δέχεται σὰ βασικὸ δόγμα, πού τὸ ἔχει καὶ οὐσιαστικὸ κριτήριό του, τὸ ὅτι χωρὶς τὴ γνωριμία τοῦ ἀρχαίου θαύματος καὶ τῆς συνέχειας του σὰ βυζαντινὰ χρόνια δὲ μπορεῖ νὰ δημιουργηθῆ βιώσιμος νεοελληνικὸς πολιτισμὸς. Τὸ ἀρχαῖο θαῦμα ζῆ μετὰ τὴς ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ κι' ὁ λογοτέχνης ὀφείλει νὰ τὸ μελετήσῃ καὶ νὰ διαχύσῃ στὸ νεοελληνικὸ μας καλούπι. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ἀποξένωσή μας ἀπὸ τὰ σύγχρονα εὐρωπαϊκὰ ρεύματα. Τὸ παιδικὸ περιβάλλον καὶ τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς ἔχουν τὸν ἀντίτυπὸ τους στὸ ἔργο καὶ τὴς προθέσεις τοῦ συγγραφέα. Τοῦτο εἶναι μίαν δευτέρην παραδοχὴ τοῦ Σταμέλου, πού τὴ χρησιμοποιεῖ στὸ ἐξέτασμα τῶν νεοελληνικῶν φυσιογνωμιῶν.

Ὁ Σταμέλος στὸ βιβλίον του αὐτὸ (πού τὸ δηλώνει σὰν σειρά πρώτη) μιλά γιὰ τους Ἄβλιχο, Βῆκο, Γρυνάρη, Ζῶτο, Καμπύση, Μαλα-

κάση, Μπτρόπουλο, Ουράνη, Παπαλουκά, Πολυδούρη, Πορφύρα, Σολωμό, Ἀγγελική Χατζημιχάλη καὶ Χρηστομάνο. Ἡ κατάταξη τῶν φυσιογνωμιῶν αὐτῶν γίνεται ἀλφαβητικῶς καὶ στὸ βιβλίο. Σὰν ὑπότιτλος στὸν καθένα μπαίνει ἕνας χαρακτηριστικὸς ἀφορισμὸς, π.χ. στὸ **Ζῶτο**: «Ὁ λυρικός σαρκασμὸς του, ἠρωϊκὴ ἐξόρμηση ἀπὸ τὸ χάος τῆς ἀγωνίας του». Οἱ ἀφορισμοὶ αὐτοὶ δίνουν ἐξαρχῆς τὴν ἀποψη τοῦ συγγραφέα καὶ σοῦ ὑποσημειῶνουν τὴ γραμμὴ του. Γνώμες ἄλλων μελετητῶν μὲ προσοχὴ διαλεγμένες δημιουργοῦν ποικιλία στὸ κείμενο καὶ πειστικότητα, χωρὶς νὰ σ' ἐνοχλοῦν σὰν ἐπίδειξη ἢ ἐπιστράτευση ξένων δεκανικῶν πρὸς ὑποστήριξη ἢ γέμισμα κενῶν.

Γενικὰ τὸ βιβλίο ἀρέσει μὲ τὸ στρωτὸ του ὕφος, τὸ λυρισμὸ του καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῶν βασικῶν ἀρχῶν του.

Γ. ΒΕΡΙΤΗ: Ὁ ποιητὴς χθὲς καὶ σήμερα, Ἀθήνα, 1968.

Προσωπικὰ δὲ συμπαθῶ τὴν ποίηση τοῦ Βερίτη. Ἀσφαλῶς δὲν ἀρνιέμαι τὴν εὐλικρίνεια τῶν προθέσεών του ἢ τὴν γνησιότητά του. Δὲ νομίζω ὅμως πῶς ἔφερε κανένα καινούριο παλμὸ στὴ θρησκευτικὴ ποίηση. Αὐτὰ ποὺ πιστεύω δὲν ξεγράφουν τὴ σημασία τοῦ Βερίτη στὸ κίνημα τῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ βαθμὸ ἐπιτυχίας, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ κίνημα αὐτό. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δίκαια καὶ λογικὰ μᾶς ὑπενθυμίζεται ἡ δρᾶση τοῦ Βερίτη μ' ἕνα μικρὸ δημοσίευμα τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» μὲ τίτλο «Ὁ ποιητὴς χθὲς καὶ σήμερα». Ἐπαινετὴ ἡ χειρονομία τῆς ομάδας.

Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα πολλὰ σύντομα δοκίμια τοῦ Βερίτη — θὰ τὰ χαρακτήριζα «ἐπιφυλλίδες». Καὶ τὰ τέσσερα ἀσχολοῦνται μὲ τὸ λυρισμὸ στὴν ποίηση. Ὁ Βερίτης πιστεύει πῶς ὁ ποιητὴς θὰ κερδίσει καὶ σὲ ἀναγνώστες καὶ σὲ ὑψηλότερη καὶ γνησιότερη ἔκφραση, τὴν γνήσια λυρική, ἂν ἐπιστρέψῃ στὸ θεό, σὰν πνεῦμα δημιουργὸ καὶ συνενωτικὸ τῶν πάντων. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὑποδούλωσή του στὸν «ὀρθὸ λόγον» καὶ τὸν ὕλισμὸ προκαλεῖ τὴν κατὰπτωσιν τῆς ποίησης καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ γνήσιου λυρισμοῦ.

Προσωπικὰ δεῖκνω κάποιες ἐπιφυλάξεις στὸν κάπως ἀπόλυτο τρόπο τοῦ Βερίτη ὅταν καταδικάζει τὴν ἐπιστήμη καὶ τὸν ὀρθὸ λόγον. Ἡ βαθεῖα του πίστη πρὸς τὸ θεὸ τὸν καταντᾷ συχνὰ ἀπόλυτο στίς καταδικές, παρόλο ποὺ στὸ τέταρτο δοκίμιό του, στὸ «Ἡ Τέχνη γιὰ τὸν ἄνθρωπον» ὀρθότατα κηρύσσει τὴ λογικὴ συνύπαρξιν λογικῆς καὶ καρδιάς, ἐπιστήμης καὶ τέχνης γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ πραγματικὰ τὸ κοινόν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸν «Ἐλεῦθερον Κόσμον» (13 Ὀκτ. 1968) ὁ Ἀργύρης Κ. Μανιώτης γράφει γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Λυρικός Λόγος». — Στὴν «Μακεδονικὴ Ζωὴ» (ἀρ. 28) παρουσιάζεται μὲ φωτογράφησιν τὸ βιβλίον τῶν Α. Καραγιώργη καὶ Κ. Χρυσάνθη («Ἀγαπημένο Κυπριακὸ Διήγημα»). — Στὸ «Βήμα» (20 Ὀκτ. 68) ὁ Βάσος Βαρίκας γράφει γιὰ τὸν «Λυρικὸ Λόγον» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὸ περιοδικὸ «Νέα Πορεία» (ἀρ. 160—162) ὁ Σαράντος Παυλέας κρίνει τὴν «Ἀξιοθέα» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὸ ἴδιον περιοδικὸ ὁ Χ. Μ. γράφει γιὰ τὴ «ὀιολογικὴ Κύπρον» καὶ τίς «Κυπριακές Σπουδές».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 7 — Τὸ Περιοδικὸ τῶν Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 99 — Κρητικὴ Ἔστια (Χανιά—Κρήτης) ἀρ. 180 — Δελτίον τῆς Χειρουργικῆς Ἐταιρείας Κύπρου (Λευκωσία) ἀρ. 15 — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 28 — Σχολικὴ Ὑγιεινὴ (Ἀθῆναι) ἀρ. 259 — Πάντα Ἐμπρὸς (Λευκωσία) ἀρ. 67/68.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, Ἀθήνα, 1967.
- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Τὸ χρονικὸ τῆς σχολῆς Ἀγίας Μαρίας Σύμης, Ἀθήνα, 1966.
- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Περικλῆς Γιαννόπουλος, Ἀθήνα, 1968.
- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Ἡ ἀκριτικὴ ποίηση, Ἀθήνα, 1967.
- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Ἡ προκαθαφικὴ περίοδος τῶν Ἀλεξανδρινῶν Γραμμάτων, Ἀλεξάνδρα, 1967.
- Ι. Μ. Χατζηφώτη: Ἡ ἐν Σύμῃ Ἱερὰ Μονὴ Ταξιάρχου τοῦ Πανορμίτου, Ἀθήνα, 1968.
- Μ. Γ. Πετριδῆ: Τὰ ποιήματα, εἰσαγωγή καὶ ἐπιμέλεια Ι. Μ. Χατζηφώτη, Ἀθήνα, 1966.
- Κούλη Ἀλέπη: Ποιήματα (1931—1968), Ἀθήνα, 1968.
- Τάκη Δόξα: Φῶς τῆς Ὀλυμπίας, Ἀθήνα, 1968.
- Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου: Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, Κύπρος, 1967.
- Κ. Χρυσάνθη: Λυρικός Λόγος, Λευκωσία, 1968.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ ΑΤΔ.

Χωρίς Δεφτά;

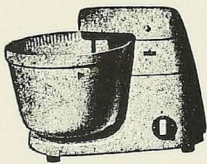
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΛΕΜΕΣΟΣ

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

ΛΑΡΝΑΚΑ

ΜΟΡΦΟΥ

BRUNN

«ΟΙΚΙΑΚΑ
MIXERS»

GALA

ΑΓΓΛΙΚΑ ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ
10 ΤΥΠΩΝ
ΑΥΤΟΜΑΤΑ - ΗΜΙΑΥΤΟΜΑΤΑ

**Parkinson
Cowan**

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΓΚΑΖΙΟΥ

«ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΥΣΕΩΣ»
10ΕΤΗΣ ΔΩΡΕΑΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ

ΚΟΥΖΙΝΑΙ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΑ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΙΣ

Pam

ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΥΣΕΩΣ

PHONO LA

ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΜΟΔΕΛΛΩΝ
25'' ΕΓΧΡΩΜΕΣ

ΨΥΓΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΨΥΓΕΙΑ ΟΙΚΙΑΚΑ

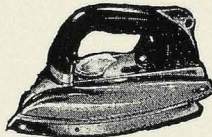
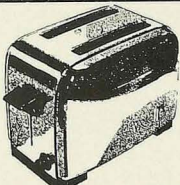
(ΜΕ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΝ
ΘΑΛΛΑΜΟΝ)

IGNIS

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ
12,000 ΨΥΓΕΙΩΝ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΣ

GALA

ΨΥΓΕΙΑ
ΟΙΚΙΑΚΑ - ΕΜΠΟΡΙΚΑ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΥΣΕΩΣ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΣΙΔΗΡΑ - ΚΑΠΗΡΟΘΗΚΕΣ
ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΥΣΕΩΣ

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ I
ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ I

ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

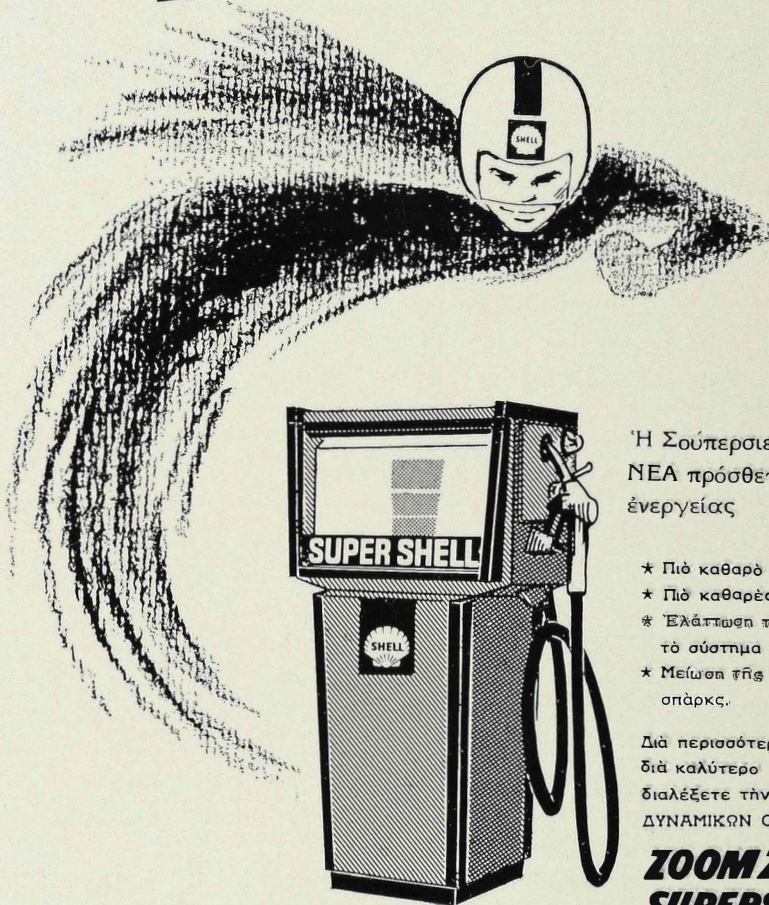
Η ΕΓΓΥΗΣΙΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΝΕΑ

ZOOM ZOOM SUPERSHELL

ΜΕ

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ἡ Σούπερσειελ ἔχει τώρα
ΝΕΑ πρόσθετα πολλαπλῆς
ἐνεργείας

- * Πιο καθαρό καρπουρατέρ
- * Πιο καθαρές βαλβίδες
- * Ἐλάττωση πῆς σκουριάς εἰς
τὸ σύστημα καυσίμων.
- * Μείωση πῆς ἀκαθαροῦσας πῶν
σπάρκς.

Διὰ περισσότερα μίλια,
διὰ καλύτερο ὁδήγημα
διαλέξτε τὴν ΠΛΗΡΗ
ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΟΚΤΑΝΙΩΝ

ZOOM ZOOM SUPERSHELL